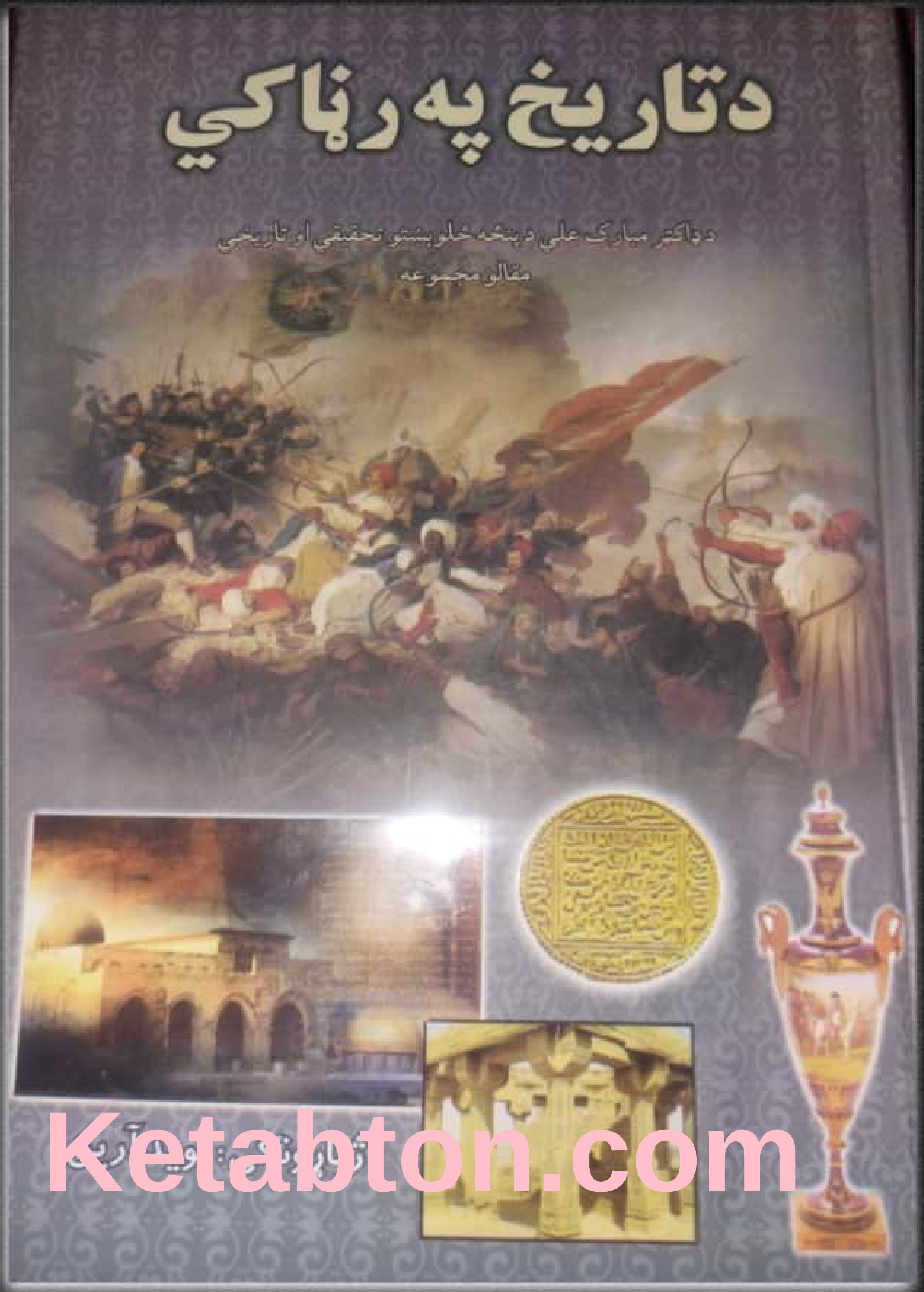

Ketabton.com

دا کتاب وه
افغان کتابتون
ته اوچت شوي دي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان کتابتون

تاسو زموږ په اپلیکېشن کي د پښتو ژبې
ناولونه
ادبی کتابونه
شاعري کتابونه
سیاسي کتابونه
تاریخی کتابونه
د علم طب کتابونه
د انجنیري په اړه کتابونه
د ښونځي کتابونه
مونوګرافونه
د ماشومانو لپاره کتابونه
د فلسفي کتابونه
او داسي نور ډیر کتابونه تر لاسه کولای شئ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The

افغان کتابتون

زموږ اپلیکیشن د ګوګل پلې سټور

(Google Play Store)

سخه وه خپل موبایل ته را ډانلوډ کړي

په ګوګل پلې سټور کي
افغان کتابتون
یا
Afghan kitabtoon

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

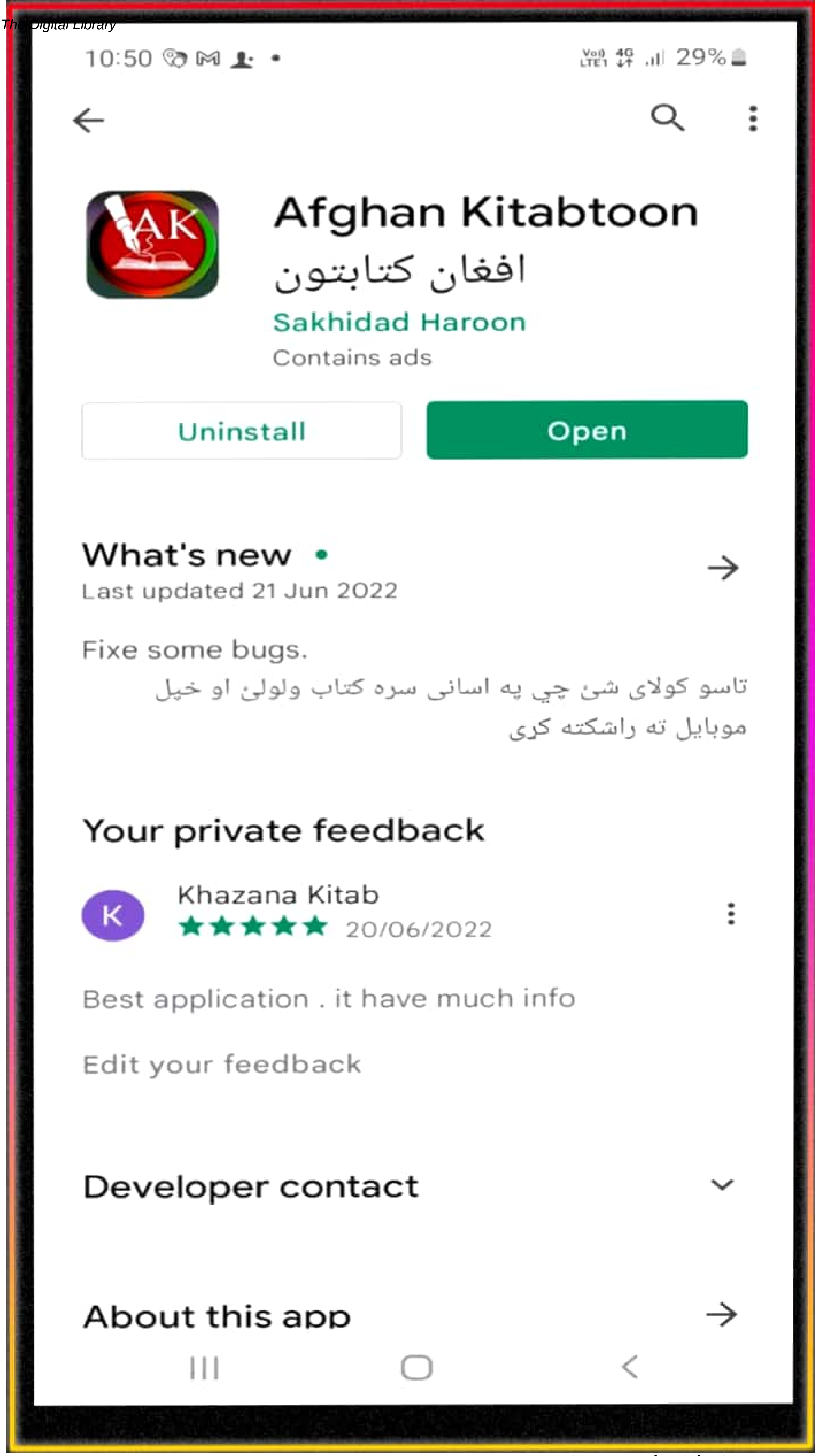

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاریخ په رڼا کې

د ډاکټر مبارک علي د پنځه څلوېښتو تحقیقي او تاریخي
مقالو مجموعه

ژباړونکی: نوید آرین

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاریخ په رڼاکي

د ډاکټر مبارک علي د پنځه څلوېښتو تحقیقي او تاریخي

مقالو مجموعه

ژباړونکی:

نوید آرین

PUBLISHED BY:
Sahaf Book Publishing Institution
Quetta
2009

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب د چاپ ټول حقوق
د صحاف نشراتي مؤسسې سره خوندي دي!

د کتاب پېژندنه:

****

د کتاب نوم :: د تاریخ په رڼا کې

لیکوال :: ډاکتر مبارک علي

ژباړونکی :: نوید آرین

کمپوز :: مترجم

خپرونکی، اهتمام او د ټایټل طرحه ⇦ صحاف نشراتي مؤسسه- کوټه

hamdullahsahaf@yahoo.com

فون:- ۰۸۱-۲۶۶۴۲۳۶

د چاپ شمېر :: (۱۰۰۰) زر ټوکه

د چاپ کال :: ۱۳۸۸ ال لومړی چاپ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه

شمېره	سرليک	مخ
۱.	د ناشر خبري	۷
۲.	د ژباړونکي سريزه	۹
۳.	د مسلمانانو تاريخ	۲۵
۴.	اسلام او پاچاهي	۴۳
۵.	مسلمانان او نوښت	۵۱
٦.	اوسنی کړکیچ او مسلمان هیوادونه	٦۷
۷.	په اسلام کي دننه مبارزه	۷۲
۸.	د مسلمانو ټولنو څېړنه	۷۸
۹.	د هند مسلمانان	۸۲
۱۰.	لوېديز وال او اسلام	۱۰۴
۱۱.	صليبي جنګونه که د شرق او غرب تصادم	۱۱۰
۱۲.	شرق او غرب	۱۱۵
۱۳.	د نصرانيت د اوج زمانه	۱۲٦
۱۴.	د کاتوليکانو مذهبي سخت دريزي	۱۳۸
۱۵.	ياغيان او تاريخ	۱۴۴
۱٦.	بيا رغښت	۱۴۹
۱۷.	د اصلاح غورځنګ	۱٦۲
۱۸.	روښان فکري	۱۸۲
۱۹.	د فرانسې انقلاب	۱۹۴
۲۰.	د انګلستان صنعتي انقلاب	۲۰۷
۲۱.	کولمبوس قاتل، مجرم او که اتل؟	۲۲۷
۲۲.	امريکا تاريخ نه درلود	۲۳٦

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳. د دیکتاتورانو لارښود ناپلیون ۲۴۱
۲۴. نازي هټلر ۲۴۸
۲۵. تاریخ د ځان په ګټه ۲۵۴
۲۶. مؤرخ باید څه وکړي ۲۵۹
۲۷. رشتونی تاریخ ۲۶۱
۲۸. تاریخ او تېر مهال ۲۶۴
۲۹. د خلکو غمیزه ۲۷۴
۳۰. د سپېڅلو خلکو لمانځنه ۲۷۷
۳۱. جنګ او ټولنه ۲۸۹
۳۲. تمدني جرمونه ۲۹۸
۳۳. متمدن او وحشي ۳۰۲
۳۴. توکمیز توپیرونه ۳۰۷
۳۵. د ملتپالني نظریات ۳۱۷
۳۶. د سیاسي پوهې تکامل ۳۲۲
۳۷. ښځې په هندي ټولنه کې ۳۲۷
۳۸. ښځې په لرغوني مصر کې ۳۳۶
۳۹. ښځې په لرغوني یونان کې ۳۴۳
۴۰. راپرزېدنه او بیرته ژوند ۳۵۳
۴۱. د مزدورانو او یاغیانو وسلې ۳۵۸
۴۲. په هند کې بغاوتونه ۳۶۳
۴۳. ښوونیزې ادارې او د هغوی رول ۳۶۸
۴۴. تاریخ او کوچنیان ۳۷۱
۴۵. د مالکې تاریخ ۳۷۷
۴۶. د اوښکو تاریخ ۳۸۳
۴۷. د مرګ سزا ۳۸۹

❁ ❁ ❁

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

دا د نامتو مؤرخ ډاکټر مبارک علي د مقالو دوهمه ټولګه ده چي په پښتو ژبه ترجمه کېږي او صحاف نشراتي مؤسسه يې خپروي. ډاکټر مبارک علي پر تاريخي موضوعاتو څېړني کوي. ګڼ ليکوال او مؤلفان له دې سره دلچسپي لري چي د تېرو زمانو د پېښو په باب ليکني او څېړني وکړي مګر د دوی ډېر لږ کسان په تاريخ کي تخصص لري او په دغه علم کي يې د نړی په لويو پوهنتونو کي زده کړې کړې دي. ډاکټر مبارک علي د دغو لږو کسانو د سر د قطار سړی دی.

تاريخ که سم وليکل شي، موږ د تېرو خلکو د ژوند ګټو کلونو په تجربو کي شريکوي او داسي څراغ په لاس کي راکوي چي د نن او سبا لاره ورباندي روښانه ليدلای شو.

د تاريخ سم ليکل په لازم مهارت او ژوري پوهي سربېره، له مؤرخ څخه بې طرفي غواړي. هغه مؤرخ چي له خاصو نظريو، فرقو، قامونو يا هېوادونو سره دلچسپي لري او د خپلو دغو ذاتي دلچسپيو او يا نفرتونو په رڼا کي تاريخ ليکي، هغه داسي څه نه شي ليکلای چي د لاري څراغ مو شي. ډاکټر مبارک علي له هغو ماهرينو څخه دی چي خپلي څېړني تر وسه وسه له خپل شخصي حب او بغضه ليري ساتي. دی د واقعي عالم په توګه پېښو ته د خپلو احساساتو، عواطفو او جذباتو له مداخلي پرته ګوري.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاریخ یو ماهر که پر خپلو ذاتي تمایلاتو پښه کښېږدي او یوازې حقیقت ته وفادار پاته شي، بیا به هم تر هغو پورې د لوی مؤرخ مقام حاصل نه کړي چې د تېرو زمانو په پېښو کې پټې معناوې او د دغو معناوو تر منځ تسلسل و نه مومي. ډاکتر مبارک علي یو سترګور مؤرخ دی. دی مو یوازې له پېښو نه خبروي بلکي د پېښو ترمنځ تړون ته یې هم پام دی او د پېښو له حجابونو ور ها خوا د معنا ناوې هم را ښکاروي، ځکه نو په ډاډ سره ویلای شو چې دی لوی مؤرخ دی او د ده لیکني لوستونکي ته هغه څه ور زده کولای شي چې له تاریخه یې توقع لرو.

علاوه پر دغه امتیازونو د ډاکتر مبارک علي یو بل امتیاز دا دی چې په لږو لفظونو کې ډېرې خبرې راته کوي. د ده هره مقاله په حقیقت کې د یو کتاب خبرو خلاصه ده. که و وایو چې د دې کتاب په لوستلو سره به مو د لسګونو کتابونو د لوستلو په اندازه خبرې زده کړې وي، نو مبالغه به مو نه وې کړې.

صحاف نشراتي اداره ویاړي چې په پښتو ژبه د تاریخ د دغه لوی عالم د مقالو دویم کتاب خپروي. دلته باید د کتاب د لایق او زیارکښ ژباړن ښاغلي نوید آرین یادونه او قدرونه هم وکړو چې که د ده زیار او لیاقت نه وای نو د دغه خورا ګټور کتاب دومره سمه او فصیحه ژباړه به مو مخې ته نه وه ایښې. والسلام

د صحاف نشراتي مؤسسې اداره

۱۳۸۸ل منی، کوټه.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړونکي سريزه

د تاريخ سره د انسان لېوالتيا له لرغوني زمانې څخه ده کله چې انسان لا د تهذيب او تمدن سره آشنايي نه وه پيدا کړې، په نيمه وحشي دور کي يې ژوند کاوه او په قبيلوي وېشونو کي کير و، هغه وخت د مشرانو د برياوو د خوندي کولو احساس ورته وشو مشران او لويان هغه خلک وو چې د خپلي هوښيارتيا او پياوړتيا له کبله يې ځانګړی نوم ګټلی و، دا هغه زړه ور او غښتلي خلک وو چې خپلي قبيلې ته يې پر نورو قبايلو لوړتيا وربخښلې وه او د سياسي، ټولنيزو او اقتصادي ګټو څخه برخمن وو عامو وګړو ته مهمه وه چې د داسي خاصو خلکو وړتياوي په ياد ولري په دې وخت کي د اسطورو او اتلانو د کيسو پيل وشو د وخت په تېرېدو سره په اتلانو د سپېڅلتيا جامه واغوستل شوه آخر د معبودانو درجې ته ورسېدل منظومو جنګنامو، اسطورو او سندرو راتلونکي نسلونو ته د اتلانو د برم او وياړ ستري کارنامې بيانولې او د هغوی حيرانوونکي وړتياوي يې په ګوته کولې د منظومو جنګنامو په يادول آسانه کار و، خلکو په شوق او لېوالتيا سره په يادولې او سينه په سينه يې راتلونکي نسلونو ته نقلولې نن هم د پښتو په شان د نظم دغه صنف شتون لري.

د تاريخ پيل د نثر پر ځای د شعر په ژبه وشو لومړنيو داستان ويونکو مؤرخينو شاعرانه وړتياوي هم درلودې که څه هم هغوی د دې خبري سره کومه مينه نه درلوده چې د هغوی داستان ګويي د تاريخ پر معيارونو پوره خيژي که نه، هغوی دې ته اهميت ورکاوه چې په خپله داستان ګويي سره اورېدونکي اغېزمن کړي د هغې زمانې داستان ګويي د اوسني تاريخ لومړنۍ بڼه ده او دا هغه صنف و، چې د هيچا ملکيت نه و، او د ټولو مشترک و، په جوړښت کي يې د ډېرو خلکو برخه وه ځکه هر چا کولای شوای چې پېښي په

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

منظومه بڼه راغونډې کړې په یاد یې کړې په خلکو یې واورې او پخپله هم خوند ورڅخه واخلې د هغه زمانې د لومړني منظوم ادب نظریه روښانه او معلومه وه او هغه دا وه کوم خلک چې زبردستي ور تیاوي لري هغوی د ستایلو او عبودیت وړ دي همدا لامل دی چې د هغه زمانې وګړو نومیالیان او اتلان د معبودیت پوړ ته ورسول د هغوی سره اړه لرونکي نورو توکو ته یې هم د معبودیت حق ور وباخښه.

وروسته چې په بابل او مصر کې لیکدود ایجاد شو زراعت د پرمختګ پړاوونه پی کړل ډله ییز وېش رامنځته شو په ټولنیز کالبوت کې بنسټیز بدلونونه راغلل د قبایلي او اساطیري اتلانو او نومیالیانو په مقابله کې د حکومت او مذهب ادارې په وجود راغلې نوي راتلونکي ادارې زاړه نظام ته ګوته ونیوله په دې اداره کې د قوت سرچینه پاچا او د هغه امیران وو په زاړه قبایلي نظام کې قبیلوي مشرانو ارزښت درلود مګر پاچا او امیرانو د خپلو صلاحیتونو او بهادرۍ په زور د قبیلوي مشرانو ارزښت ور کم کړ هغوی د مذهب د ادارې له لارې قوانین پلي کړل لرغوني اسطورې جنګنامې او د پخوانیو اتلانو منظومې برياوې او د هغوی سره اړونده عقیدې یې د مذهب برخه وګرځولې د مذهب ادارې د لوستو خلکو ډله پیدا کړه لوستو خلکو ولسي ادب ولیکه په دې وخت کې لومړی ځل په نالوستې ډله کې د وروسته پاته والي احساس وده وکړه له دې څخه ناهیلي وزېږېدله دلته د حاکم او د محکوم تصور پیدا شو او په کلاسیکي تاریخ کې ټکرونه راوټوکېدل.

یوې خوا ته ولسونو زاړه سندریز ارزښتونه زمزمه کول بلې خوا ته د پاچاهانو په ستاینه کې نظمونه ولیکل شول او دا د تشریحي تاریخ لومړنی نمونې وې په دې وخت کې په شمالي افریقا کې فونیقیانو د لیکدود په خپرولو سره بیاني تاریخ پیل کړ چې په خپرېدلو سره په شاوخوا هیوادونو بابل، سوریه او یونان کې دودیز شو.

د یهودو کتاب ''الایام'' د تاریخ لیکنې لومړی مثال بلل کېدلای شي مګر سنه و کال نه لري په یونان کې زېږېدلي هیرودوتس ته د تاریخ بابا ویل کېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه په تاریخ کې ربط لیدل کېږي تر دې دمخه دغه شي وجود نه درلود یوازې پاشلې ټوټې وې چې هغه ته پرله پورې تاریخ نه شو ویلای هیرودوتس د خپلو پېشروانو په شان بېلې بېلې کیسې په خپل کتاب کې لیکلې د هغه په کتاب کې واقعاتي تسلسل وجود لري ځکه په مجموع کې د هغه کتاب د تاریخ کتاب بلل کېدلای شي که څه هم هغه د تاریخ اصطلاح نه کاروي مګر د تاریخ د لومړي نقش خطاب ورکول کېږي د هغه کتاب ته ډېر هیله مند کېدل په کار نه دي ځکه چې هیرودوتس د تاریخ د پروسې د قوانینو او اسبابو څخه مطلق ناخبره دی هیردوتس دا خبره هم مني چې امکان لري چې خارجي او خارق العاده قوتونه د انسانانو پر کړنو باندې اغېزمن شي د هغه تاریخ لیکنې علمي نیمګړتیاوې درلودې تر دې وروسته تهیوسي دایدس نومي مؤرخ جنګي تاریخ ولیکه دا د اماتور تاریخ لیکنې پیل و، هغه د هیرودوتس په پرتله روایتي داستان ګویي وغندله او دعوه یې وکړه چې کتاب یې له مبالغې څخه پاک دی هغه تشویش وښود چې څنګه چې د ده کتاب له دروغو او افسانو څخه پاک دی او پر حقایقو بنا دی ځکه امکان لري چې د خلکو لپاره د لېوالتیا سوب و نه ګرځي د تهیوسي دایدس په وینا د هغه کتاب د هغه خلکو لپاره ګټور ثابتېدلای شي چې غواړي له تېرمهاله په خبرېدو سره په راتلونکي مهال ځان پوه کړي تهیوسي دایدس فکر کاوه چې د انسان کړنې په راتلونکي وخت د پوهېدلو لپاره وڅېړي او هغه د عمل او تفکر په خپلمنځي اړیکو هم پوهېده تهیوسي دایدس د تاریخ لپاره قوانین و نه ټاکل د هغه زماني د اصولو پر خلاف یې د اتن او د سپارتا په جنګ کې د جګړه مارانو او معبودانو ستاینه د خلکو د خوښې پر بنسټ و نه کړه بلکې د تاریخي حقیقتونو پر بنسټ یې تاریخ ولیکه.

پولي بیس د هغه دور د تاریخي فکر لارښود بلل کېږي د هغه نظریات تر تیهوسي دایدس لا زیات روښان او جوت وو هغه د بیاني تاریخ پر ځای نظري، اصولي او تجربوي (Pragmatic) تاریخ پیل کړ چې له تاریخي حقایقو او د هغوی له فطري اسبابو څخه عبارت دی پولي بیس مهمه وبلله چې تاریخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقايق دي د اسبابو په راوړلو سره بيان شي پولي بيس د دې پخواني اصول مخالف و، چي په تاريخ ليکنه کي معبودان او د هغوی اولادونه د ارزښت وړ دي د هغه په قول مؤرخ دي يوازي حقيقتونه روښانه کړي اسباب، اغيزي او پايلي دي وڅېړي په اسنادو کي دي انتقاد وکړي کيسې او پېښي دي د عقل په تله کي وتلي.

تر دې وروسته چي د عربو تاريخ ليکنه پيل شوه په واقعاتو کي يې د اسنادو روغتيا ته پاملرنه وکړه سنې او کال ته په ارزښت ورکولو سره يې په تاريخ کي واقعاتي ترتيب رامنځته کړ دې کار تاريخ ليکني ته نوی روح ورننه ايست او تاريخ ته يې د علم درجه ورکړه د علومو په لاس ته راوړلو کي عرب د يونانيانو احسان منونکي دي چيري چي هغوی يوناني علوم فلسفه، منطق، طب، طبعيات او رياضي عربي ژبي ته نقل کړل هلته يې د ډرامې او هنر تر څنګ يوناني او رومي تاريخونه له يوه مخه له پامه وغورځول تر دې اندازې چي د اړونده هيوادونو د تاريخي حوالو لپاره يې شامي ماخذاتو ته رجوع کوله له ابن خلدون پر ته نور ټول تاريخ بياني تاريخ دی او د بياني تاريخ په لړ کي يې د لرغوني عربي ټولني له ارزښتونو څخه کار اخيستی دی.

عرب مؤرخ عبدالرحمٰن ابن خلدون د سنجيده تاريخ ليکني خښته کښېښوده هغه د تاريخ د علم بنسټ ايښودونکی دی هغه په تاريخ د پوهېدلو لپاره ځيني قوانين پلي کړل او هغه د تکاملي پړاوونو کيفيتونه بيان کړل په دې کي شک نشته چي ابن خلدون يو لوی مؤرخ و، مګر د هغه فکر پر عربي تاريخ ليکني کومي ځانګړي اغيزي ونه شيندلې.

تر دې وروسته چي په اروپا کي د روښانفکرۍ غورځنګ راوټوکېد هلته په تاريخ ليکنه نوی روح ننووت د تاريخ پوهني په باب نوري څېړني وشوې او تاريخ پوهنه يې په يو لړ ښاخونو و وېشله دې کار تاريخ نور اغېزناک کړ وروسته يې اصول ورته وټاکل په دغه دور کي يې تاريخ يوه پياوړې وسيله وګرځوله واکمنو د تاريخ قوه حس کړه او د يوې وسلې په توګه يې په خپل حق کي وکاروله تر څو په خپلو مرامونو کي سر ته ورسېږي د تاريخ پوړتني

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونې ظالم او جابر واکمن خوندي کړل په وروسته پاته مسلمانو هیوادونو کې واکمني ډلې د ولسونو د ستونزو په هوارولو کې پاته راغلي وې هغوی د دغې ناکامۍ د پټولو لپاره له تاریخه کار واخیست او ثابته یې کړه چې د خلکو د ستونزو په نه هوارېدو کې د تقدیر لاس دی هغوی قسمت او تقدیر د خلکو د ستونزو مسوول وګرځول او پخپله بري الذمه شول خلک د ناهیلۍ ښکار شول د ټولنیز او ذهني وروسته پاته والي احساس نور ژور شو د وسلې په توګه د تاریخ کارونې په ثبوت ورسوله چې ډېرې وېرووونکې پایلې یې راوتلای شي او ټولنې د تباهۍ کندې ته ور ټېل وهلای شي.

هر کله چې د تېرمهال له مخه څخه نقاب ایسته کېږي او د تاریخ رڼا پر لوېږې جوتېږي چې د پخوانیو ظالمانو او دیکتاتورانو تورو کارنامو پر ولسونو کوم کړاوونه تېر کړي دي تاریخ د عبرت پاڼه ده دې عبرتناک سبق ته په کتلو سره موږ کولای شو چې په راتلونکي مهال کې د ښو لاسته راوړنو لپاره ګټورې ازموینې وکړو تر څو راتلونکی مهال وځلوو د راتلونکي مهال لپاره ښه فکر او ښه کړنه هغه خوځوونکي توکي دي چې په ولسونو کې تمدني پرمختګ راولي چیرې چې د تېرمهال سره بې کچې مینه نه وي او د سپېڅلتیا جامه ور وا نه غوستل شي ټولنه کولای شي چې راتلونکي مهال ته د وياړمنو ارزښتونو په لرلو سره ور ننوزي په بله بڼه که ولسونه دې ته اړ کړل شي چې یوازې تېرمهال دې د خپلو سوچونو محور وګرځوي او له هغه څخه دې مطلق بغاوت او سرغړونه نه کوي هلته ټولنيز افکار سلب شي وروسته پاته والي یقیني شي او سپېڅلی تېرمهال د غاړې طوق وګرځي په داسې وخت کې دې بار پورته کولو ته تقدیر او ازل ویل کېږي په کومو قومونو کې چې ازلې نوشتې ته ارزښت ورکول کېږي هلته اوسمهال ته په تشویش سره او راتلونکي مهال ته په ترهېدلو سره کتل کېږي په داسې ټولنو کې ابا پرستي (اجداد پرستي) او مُرده پرستي د تېرمهال د ارزښتونو او افسانو په بڼه د وګړو پر عقلونو غېږ راګرځولې وي په داسې اوضاع کې مؤرخ ډېره لویه وجیبه پر غاړه لري ولې چې هغه د ټولنې یو روښانفکره او باسواده غړی وي د هغه ویښ دماغ د ټولنیزو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالاتو جاج اخيستلای شي او هغه د پاخه شعور په زور په ټولنه کي راتلونکي بدلونونه محسوسولای شي هغه نه يوازي پېښې ثبتوي بلکي د پېښو جاج اخلي او پر نتيجو يې غور و فکر کوي د ټولنيز زوال او وروسته پاته والي په وخت کي د مؤرخ لويه وجيبه وي چي هغه خپل مثبت رول ولوبوي د خلکو د ذهنونو په بدلولو کي مرسته ورسره وکړي هغه خلکو ته صحيح او راست سمت ور ښودلای شي راست سمت هغه ټولنيز يووالی راولي چي د ټولنيز پرمختګ لومړی زينه ده کله چي د ډلو ټپلو او هجومونو فکري سفر په يوه سمت کي پيل شي او د حقايقو پر بنسټ د مثبتو بدلونونو منلو ته غاړه کښېږدي هغوی د يوې منظمي ټولني پر لور ګامونه اوچت کړي او د تکاملي دورو څخه په تدريجي توګه په تېرېدو سره د يوه ملت کېدو په قالب کي ولوېږي د قومونو د ټولنيزو لارو چارو په ټاکلو کي د عمل اشتراک تل د ارزښت وړ پاته شوی دی تل خلک د ګډو عادتونو پر بنسټ يو ځای کېږي او د افکارو راکړه ورکړه کوي له دې څخه فکري يووالی راځي چي د يو موټي ملت په جوړولو کي ډېر ارزښتمن رول لوبولای شي.

په تاريخ ليکنه کي پوښتني ډېر ارزښت لري کله چي يو مؤرخ پوښتنه کوي نو د ځواب ويلو يا لاس ته راوړلو لپاره اړ وي چي ژوره څېړنه وکړي څېړنه او پلټنه د ځواب ويلو لامل ګرځي د تاريخ ليکني په ډګر کي پوښتني او د هغوی ځوابونه د غور او فکر نوي لاري پرانيزي لاندينۍ پوښتني د تاريخ د څانګي ډېري ارزښتناکي پوښتني دي په دې کتاب کي د داسي پوښتنو د ځواب ويلو هڅه شوې ده.

پوښتني دا دي:

- کله چي اروپايانو د مسلمانانو د تاريخ جاج واخيست د کومو تعصباتو ښکار شول او تر شا يې کوم لاملونه وو...؟

- په اسلام کي د پاچاهۍ اداره ولي او څنګه پر پښو ودرېدله...؟

- ولي مسلمانان تر اوږدې مودې پوري د پخوانيو افکارو سره نښتي وو او د زماني د نوښتګرو افکارو سره يې ملګري و نه کړای شوای...؟

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د اوس دور د دهشتناکو بحرانونو د مقابلې لپاره په مسلمانو هیوادونو کې د کومو کومو تدابیرو د خپلولو وړتیاوې لیدل کیږي...؟
- آیا په اسلام کې د روښانفکرۍ ګنجایش شته...؟
- آیا په مسلمانانو کې د ساینسي او فکري پرمختګ لپاره کوم منظم غورځنګ پیلیدلای شي...؟
- آیا د نامسلمانو هیوادونو لرکې مسلمانان کولای شي چې په هغه هیوادونو کې له وياړه ډک ژوند وکړي...؟
- په لوېدیز کې چې د مسلمانانو په هکله کوم رایه لیدل کیږي آیا هغه پر ځای او د پام ګیرنې وړ ده...؟
- آیا صلیبي جګړې ربښتیا هم د مذهبي لیونتوب زیږنده وې...؟
- ولې د شرق او غرب په افکارو او نظریاتو کې ټکرونه شته ولې له دواړو خواوو د تهذیبي ټکر او نښتې خبرې کیږي...؟
- آیا ربښتیا هم تاریخ ثابتوي چې غرب پر شرق برتري لري...؟
- آیا دا ربښتیا دي چې د ذهني او اقتصادي وروسته پاته والي سره سره خپلسري او دیکتاتوري حکومتونه د ټل لپاره د شرق په برخه دي...؟
- آیا عیسویت اوج ته تر رسېدو وروسته د اروپا په ټولنیز پرمختګ کې مرسته وکړه...؟
- آیا د اروپا په رېناسانس کې د عیسویت لاس و...؟
- د کاتولیکو چارواکو مذهبي تنګ نظرۍ د اروپا په تاریخ کې کومې اغېزې وشیندلې...؟
- یاغیانو د تاریخ له لارې تر موره پورې کوم پیغامونه رارسولي دي...؟
- آیا دا فکر پر ځای دی چې رېناسانس له یونان او روم څخه راوزېږېد...؟
- آیا د اصلاح غورځنګ په اروپا کې اصلاحي کارونه ترسره کړل...؟
- آیا د روښانفکرۍ غورځنګ له مذهبه د بېزارۍ په پایله کې بریالی شو...؟
- آیا د فرانسې د انقلاب تر شا د ولس شعور پر کار لوېدلی و...؟
- د انګلستان صنعتي انقلاب په کومو شرایطو کې راغی...؟

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

– آيا کولمبوس اتل او ستر انسان و...؟
– آيا د امريکا تاريخ د سپين پوستو تر ورتلو وروسته پيلېږي...؟
– آيا ناپليون نن هم د ښه شهرت او د تقليد وړ واکمن دی...؟
– هټلر کوم مقاصد درلودل آيا هغه د المانيانو خواخوږی و...؟
– آيا په تېرمهال کي له تاريخه په خپله ګټه کار اخستل شوی دی...؟
– مؤرخ بايد تاريخ د کومو قوانينو او اصولو په رڼا کي وليکي...؟
– رښتوني تاريخ څه ته وايي...؟
– د ولسونو او وګړو تراژيدي څه ده....؟
– له ځيني انسانانو څخه د کومو مرامونو د ترلاسه کولو لپاره ستر انسانان جوړ شول...؟
– آيا رښتيا هم جنګونه بريالی ټولني ژوندی ساتي او په تاريخ کي د سونګ د موادو لپاره د اور کار کوي...؟
– ځانونو ته د مهذب خطاب کوونکو د تاريخ په اوږدو کي کوم جناتونه کړي دي...؟
– ولي زورورو خپل کمزوري دښمنان وحشيان او تروروستان اعلان کړل...؟
– تو کميزو توپيرونو کومي پايلي راوړي...؟
– ملتپالني قومونو ته کومي ګټي ورسولي...؟
– سياسي فکر څنګه رشد وکړ...؟
– ښځو په تېرمهال کي کوم رنځونه او ويرونه وګالل او څنګه د خوني توپانو څخه په راتېرېدو سره تر نن مهاله راورسېدلي...؟
– په راپرزېدو او بېرته ژوند کي کوم تړون شته...؟
– د تاريخ په درجه بندۍ کي د څېزونو د تاريخ څه ارزښت دی...؟
– آيا زيږ قوانين د جرمونو په بيخ کښلو کي مرسته کولای شي...؟
– آيا د پورتنيو پوښتنو او د هغوی له ځوابونو څخه کوم عبرت اخيستل کېدلای شي؟

د تاريخ په رڼا کي موږ وليدل چي د متقابلو نظرياتو او مذاهبو منونکو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه په خپلو مرامونو کې د بریالیتوب لپاره له مکر او فریبه کار واخیست او څنګه یې ولسونه په خپل ناوړه رول سره وغولول او کله چې یوه ډله پر بلې ډلې بریالۍ شوه څنګه یې د اهل شوي ډلې سره ناوړه چلند وکړ سپین ږیري او ضعیفان یې و وژل، ځوانان یې مریان کړل، د ښځو پت یې واخیست او د کوچنیانو سره یې جنسي تیری وکړ، د هغوی مالکیتونه او جایدادونه یې وسوځول، کورونه یې ور ونړول، ونې یې ور و ریبلې، کتابونه یې ور لمبه کړل، له قبرو څخه یې مړي راوکښل، اور یې ور واچاوه لکه څنګه چې عباسیانو د چوکۍ تر نیولو وروسته د اموي واکمنو هډوکي له قبرو څخه راوکښل وې سوځل تاتاریانو پر عباسي خلافت تر بریا موندلو وروسته د بغداد ښار لوټي لوټي کړ په لکو ارزښتمن کتابونه یې وسوځول چې پاته شول هغه یې په رود کې وبهول تر دې اندازې چې د رود اوبه توري شوې دغه راز کله چې انګریزان په هند کې بریالي شول هغوی د پارسي ژبې حکومتي حیثیت ته بېخي د پای ټکی کښېښود انګرېزي یې د هند حکومتي ژبه اعلان کړه وروسته انګرېزانو په هند کې د مسلمانانو سیاسي پاته والي ته په خپله نظریه سره وکتل "اسلام" یې د مسلمانانو د زوال مسوول وباله او دعوه یې وکړه چې د مسلمانانو د پرمختګ په لاره کې تر ټولو لوی خنډ د مسلمانانو مذهب او د هغوی د ژوند کولو تر وخت تېره او پخوانۍ طریقه ده.

د تاریخ له مطالعې څخه په ګوته کېږي چې بریالي قومونه تل د اهل شویو او کمزورو دښمنانو په هکله د سپکاوي روحیات لري کله چې انګرېزانو پر افغانستان پوځي تېری وکړ افغانانو د خپل فطرت له مخې سخت مزاحمت وکړ انګرېزانو د افغانانو جرأت نه خوښېده هغوی یې د تهذیب او تمدن سره د نااشنا غرنیو وحشیانو په نامه ونومول له دې څخه جوتېږي چې دښمن هیڅکله په ښه نامه سره نه یادېږي تل هڅه شوې ده چې اهل شوی دښمن وروسته پاته ثابت کړي تر څو تېری جواز ومومي کله چې د منځنۍ آسیا مسلمانانو د هند پر نیمه وچه تېری وکړ د خپل تېري او تجاوز د جواز لپاره یې دلیل وړاندې کړ چې د هند خاوره کفري سلطنتونو لاندې کړې وه هغوی دعوه وکړه چې د هند خاوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیسي تر څو هلته اسلام خپور کړي او د کفر تیارې وځپي.

اوسنیو تاریخي څېړنو ثابته کړې ده چې د هغوی دغه دعوه ناسمه او بې ځایه وه د هغوی اصل مرام نور و، هغوی غوښتل چې د هند د خاورې له بښېرازۍ او ثروتمندۍ څخه اقتصادي ګټې پوره کړي داسې هم شوي دي چې یو قوم پر بل قوم بریالی شي هغه د سیمې د ګټو د جنګولو لپاره ډول ډول مکرونه او فرېبونه پر کار اچوي تر څو خلک سره اخته شي او قبضه ګر واکمن په ډاډ سره خپله طرحه پر مخ بوزي انګرېزانو چې د هند نیمه وچه ونیوله وې‌یې ولیدل چې په هند کې دوه لوی قومونه لکه هندو او مسلمان ژوند کوي انګرېزانو له مسلمانانو څخه حکومت نیولی و، او مسلمانانو په لرغوني تېرمهال کې له هندوانو څخه، د انګرېزانو لپاره د مسلمانانو څخه د غچ اخیستنې دا یو طلایي نوبت و، هغوی هندوان د مسلمانانو پر ضد وپارول چې لږکیو مسلمانانو زر کاله حکومت ورباندې کړی دی په لکو هندوان په زوره د مذهب الیشولو ته اړ کړي دي او ډول ډول فشارونه یې راوړي دي...

بل پلو ته انګرېزانو مسلمانان و وېرول چې هندوان ډېر دي زړونه یې درته ډک دي په هند کې د هندوانو واکمن کېدل ستاسې تباهي ده انګرېزانو د جنګولو پالیسۍ هند د فساد او بې امنیتۍ ښکار کړ په لکو انسانان و وژل شول د ډلبندۍ په سیلاب کې په هندوانو او مسلمانانو کې پر یو بل د اعتماد او باور مهیني اړیکې لاهو شوې خلک له یوه او بله بد ګُمانه شول انګرېزانو له دې نوبت څخه ګټه واخیسته او د هند خاوره یې پر درو برخو و وېشله دغه راز د یوموټي هندوستان قوه کمزورې شوه ګټه یې نړیوال استعمار ته ورسېدله تر ټولو زیات مسلمانان زیانمن شول انګرېزانو هغوی پر درو برخو او په بېلو بېلو جغرافیو کې و وېشل او د هغوی قوت یې ور ټوټې ټوټې کړ.

په دې نژدې تېرمهال کې کله چې په افغانستان کې د ډاکټر نجیب الله د حکومت تر نسکورېدو وروسته کورنۍ جګړه پیل شوه هم دښمنانو د افغانانو په منځ کې د کرکې او بدګُمانۍ تخمونه وکرل یو پلو ته یې د افغانانو په منځو کې د ژبې پر بنسټ د بې باورۍ ولولې راوپارولې بل پلو ته یې د مذهبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقیدې پر بنسټ سره وجنګول چې په پایله کې یې افغانستان د تاریخ د بدترین کړکیچ ښکار شو او هیواد د بدبختۍ ژوري کندې ته ور ټېل شو.

بریالي قومونه هیڅکله مات شوي قومونو ته نژدې نه ورځي کله چې مسلمانانو هند ونیو هغوی له هندوانو لیري اوسېدل که څه هم هغوی په هند کې تلپاته استوګنه کوله مګر د هندي رسمونو او رواجو له خپلولو څخه یې په سختۍ سره پرهېز کاوه کله چې انګرېزان په هند کې بریالي شول هغوی هم د سیمه ییزو هندیانو سره اختلاط نه خوښاوه او له ځایي وګړو څخه یې لیري خپلې ابادۍ جوړې کړې او هلته اوسېدل دغه راز کله چې یو بریالی قوم پر بل قوم غلبه پیدا کړي او دعوه وکړي چې ځکه بریالی شو چې په نژادي لحاظ سره اصیل دی په داسې شرایطو کې اېل شوی قوم هم ځان پاته نه راولي هغه هم خپله دفاع کوي تر ماته خوړلو وروسته چې یې اسلام د مسلمانانو د ناکامۍ ذمه واره وباله نو د مسلمانانو موقف دا و، چې اروپایي اقوامو د بریا تر شا د اسلام لاس دی هغوی استدلال کاوه چې نصرانیانو له اسلام څخه ډېر څه زده کړل ځکه کامیاب شول.

انسان د تعصب او دښمنۍ روحیات او احساسات له ځانګړې چاپېریال، ښووني او روزني څخه زده کوي که نه وي دا خبره تر لمر سپینه او روښانه ده چې انسان و زېږي د سپیني پاڼې په شان وي وروسته تر دې ځیني انسانان د حالاتو او واقعاتو له کبله د ستر قوت څښتان شي او پاچاهۍ ته ورسېږي چې په هغوی کې ځیني د خدایي دعوه وکړي د مصر د فرعونانو مثالونه زموږ په وړاندې دي چې د خدایي دعوې یې وکړې او خلک یې اړ ایستلي وو چې د هغوی مجسمې جوړې کړي او عبادت یې وکړي په تاریخ کې داسې ډېر پېښ شوي دي چې یوه انسان د بل انسان په پښو کې سر ایښی دی سجده یې ورته کړې ده او خپل اولادونه یې د خپل معبود د بت په پښو کې په خپلو لاسو حلال کړي دي او خپله مایينه یې په خپله رضا او خوښه خپل شهوت پرست او جنسي وږي معبود ته ور سپارلې ده تر څو هغه خوند ورڅخه واخلي په تاریخ کې ډېر داسې خلک تېر شوي دي چې یکتنها د میلیونو انسانانو د مالونو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د قسمتونو ځښتنان وو په زرو ښځي يې د جنسي لوبي د له منځه وړلو لپاره په خپل حرم کي ساتلي وې مګر بيا يې هم جنسي تنده نه خړوبيدله تر دې اندازې چې د خپلو محرماتو سره يې هم جنسي اړيکي ټينګولي دي لکه څنګه چې د مصر فرعونانو د خپلو ميندو، خويندو او لوڼو سره هم د واده کولو په نامه جنسي اړيکي ټينګولې د همغوی په نزد د پاچا د کورنۍ ښځي سپيڅلي وې عامو وګړو ته يې اجازه نه وه چې ودونه ورسره وکړي له همدې کبله همغوی د شاهي کورنۍ د ښځو سره پخپله ودونه کول.

يوې خوا ته که ظالمو واکمنو خلک اړ کړي دي چې په خدايي يې ومني بلې خوا ته يې د جنګي جنون او زرپرستۍ له کبله پر کمزورو خلکو جګړې وتپل په لکو انسانان يې ووژل د ککريو څلي يې واوډل دا هر څه يې لا د زياتي پياوړتيا د تر لاسه کولو لپاره وکړل تر څو خپل پوځي برم په دښمنانو وپيژني او د غنيمت مالونه لاس ته راوړي د تاريخ په رڼا کي موږ ليدلي دي چې د لويو او نړيوالو جنګونو تر شا هم دغه روحيه پر کار لوېدلې وه هټلر څکه نړيواله جګړه پيل کړه چې همغه غوښتل د مقابلو اروپايي هيوادونو په شان المان هم خپل پوځي قوت وښيي او د نورو سپين پوستو اقوامو سره المان هم په سيالۍ کي کم را نه شي په دې لړ کي يې د آرين نژاد د برترۍ لپاره دلايل راوړل او د خپل دغه نظر لپاره يې په لکو انسانان د جنګ په لمبو کي وسوځول نژدې نيمه نړۍ يې د جنګ ډګر ته ور ښکېل کړه په دغه پروسه کي يوازې هټلر لوبغاړی نه و. بلکي نورو اروپايي هيوادونو هم په خوښي سره دغه خوني لوبه ترسره کړه د امريکا متحد ايالات چې د جنګ له ډګره ډېر ليري پروت هيواد و. همغه هم د خپلي جنګي پياوړتيا د ښودلو لپاره جګړې ته ور ودانګل او پر جاپان باندې يې د دوو اټم بمونو په غورځولو سره جګړه پای ته ورسوله جګړه ماړو دې ته نه کتل چې جنګونه د تباهۍ لامل ګرځي مور او پلار پکښې مري اولادونه پکښې يتيمان کېږي کورنۍ پکښې پايماله کېږي په ټولنه کي درزونه رامنځته کېږي وګړي په وير اخته کېږي هيلي يې لاهو کېږي او د تاريخ څخه کرکه رامنځته کېږي بلې خوا ته د اوسنيو مسلمانو هيوادونو هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بدبختي ده چې هلته بې کفایته او عیاش واکمن په قدرت کې دي چې په مغزو کې فهم او تدبر نه لري د ولسونو د ستونزو هواري یې تر وس تېره خبره ده.

په زیاتره مسلمانو هیوادونو کې دیکتاتوري او خپلسري حکومتونه دي د هغو تر ټولو لویه هڅه دا ده چې څنګه خپلې چوکۍ خوندي کړي تر څو تر اوږدې مودې پورې حکومت وکړای شي په مسلمانو هیوادونو کې حکومتونه په داسې شرایطو کې جوړېږي چې هلته یوازې جګړه مار، د قدرت وږي، نااهله او بې کفایته شخص واک ته رسېږي لکه څنګه چې نامتو شاعر عبدالباري جهاني په شعر کې وایي:

جهـاني تمـه د مـردۍ د لېونتـوب کیـسه ده
پـه هر ولات کـې چـې شاغلي وي نـاولي خلـک

څوک چې په ناقانونه توګه د قدرت واکې په لاس کې واخلي تر اوږدې مودې پورې پر هیواد مسلط شي د هغه تل دا کوښښ وي چې یوازې خپلې چوکۍ ته وفادار و اوسېږي نه ولس ته. په نامشروع توګه واک ته رسېدونکي هیڅکله د ولس خواخوږي نه شي کېدلای بلکې هغه د ولس څخه ترهېدلي وي او د همدې ویرې پر بنسټ هغه د نړیوالو ځواکونو ګوډاګی کېږي تر څو د هغوی په سرپرستي کې ځان خوندي کړي او د هغو په ملاتړ سره تر اوږدې مودې پورې د هیواد پر وسایلو غېږ راګرځوي نن زموږ په وړاندې د دې ژوندي مثالونه شته موږ وینو چې ډېر مسلمان واکمن د پوځي کودتاګانو له لارې واک ته رسېدلي دي او ډېرو ته د بابا په میراث کې ولسونه او هیوادونه رسېدلي دي نژدې ټول په زور او جبر سره مسلط دي هر راز جمهوري او اخلاقي ارزښتونه یې تر پښو لاندې کړي دي مثبت بدلون هغه وخت پیلېدلای شي چې د ښې ښوونې او روزنې په برکت په ولسونو کې د خپلو حقوقو د پېژندلو پوخ شعور پیدا شي تر دې وروسته د جابرو او مستبدو واکمنو څخه خلاصون شونی دی.

د تاریخي ظلمونو په ترڅ کې باید و ویل شي جابرو او مستبدو واکمنو د خپلو شومو پلانو د پلي کولو لپاره د سپېڅلي صلیبي جنګ په نامه د نابالغو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیانو لښکر جوړ کړ تر څو یې د دښمنانو سره وجنګوي د صلیبي جنګونو مشرتابه د عیسویت د بیرغ د اوچتولو دعوه درلوده هسې خو هغوی د بیت المقدس د خپلواکه کولو لپاره سپېڅلې جنګ نښلولې و. مګر د پردې تر شا یې نور مالي او اقتصادي مقصدونه درلودل تاریخ موږ ته رابښیي چې څنګه یې د مذهب د خپراوي په نامه د بل مذهب پر خلکو تېری وکړ او هغوی یې د مذهب بدلولو ته اړ کړل یوې خوا ته دې لپوټتوب او تروریستي کړنو خلک له مذهبه څخه بېګانه او بېزاره کړل بلې خوا ته د مذهبي چارواکو بې لاریو او درغلیو خلک نور بد ګمانه کړل چارواکو له خلکو څخه د پیسو په اخیستلو سره د خلکو ګناهونه ور بخښل د پیسو د راټولولو سره یې دومره مینه پیدا شوه چې د خوردو او تبرکاتو په نامه یې د مړو تر هډوکو پورې وپلورل.

د تاریخ یو اهمیت دا هم دی چې کوم قومونو تاریخ نه درلود هغو هم د تاریخ اهمیت حس کړ او د تېر مهال سره یې خپلې اړیکې کشف کړې د افریقایي او امریکایي هیوادونو مثالونه زموږ په وړاندې دي په دې لړ کې د تاریخي شتمنۍ د نیستۍ له کبله د امریکا متحدو ایالاتو د راتلونکې مهال سره خپلې اړیکې ټینګې کړې پرمختللې امریکا ته په کتلو سره جوتېږي چې کوم قومونه پر خپلو اوږو باندې د تېر مهال بار نه لري د هغوی اوږې سپکې وي او د هغو قومونو په نسبت د پرمختګ ډېر چانسونه لري چې د تېر مهال تر بار لاندې وي امریکایانو خو تر دې اندازې ویل چې موږ د تېر مهال څخه بېزاره یو او موږ به مړو ته هیڅکله اجازه ورنه کړو چې هغوی پر موږ حکومت وکړي موږ به خپل اوسمهال تېرمهال ته قرباني نه کړو تېرمهال د خارق العاده افسانوي اتلانو دی او اوسمهال د باشعورو ولسونو دی.

ولسونو ته د خپل اهمیت احساس شوی دی هغوی د هیچا د برترۍ منلو ته غاړه نه ږدي هغوی ته روښانه شوې ده چې د نړۍ ټول انسانان یو شان دي هیڅوک پر بل چا افضل نه دی.

که څه هم د پوستکي د رنګ پر بنسټ تعصبونه شوي دي په تېرمهال کې سپین پوستو ځانونه تر نورو لوړ احساسول ان تر دې چې د سپین پوستو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هکله ویل کېدل چې د غلامۍ لپاره پیدا شوي دي که څه هم د هغوی مذهب دوی ته د دې اجازه نه ورکوله چې تورکمیز لوړوالی ثابت کړي سپین پوستو د ضرورت له کبله د تورکمیز لوړوالي فکرونه درلودل هغوی د مستعمرو تر جوړولو وروسته هلته د ښارو ځکو د ابادولو لپاره غلامانو ته ضرورت درلود له همدې کبله هغوی له افریقا څخه په لوی شمېر سره تورپوستي د غلامانو په توګه مستعمرو ته وارد کړل د غلامۍ د ادارې د پایښت لپاره او پر خپلو تېریو د پردې د اچولو لپاره هغوی تورکمیزه لوړتیا روا وبلله په دې لړ کې داسي اکاډمیک پوهان هم رامنځته شول چې د تورکمیزي لوړتیا لپاره یې دلایل راوړل هغوی دا خبره هېره کړه چې د پرمختګ او متمدن کېدو لپاره مناسب چاپېریال مهم دی چې هغه رامنځته شي بیا هیڅ ناشونې نه ده چې قومونه دي د ټولنیز، سیاسي او اقتصادي پرمختګ پړاوونه پې نه کړي پرمختګ د مناسب چاپېریال سره تړلی دی څوک چې په مناسب چاپېریال کې موجود نه وي هغه به وروسته پاته وي.

د تورکمیز تعصب افکارو د ملت پالنې ولولې راوپارولې د نړۍ ډېرو ملتونو د ملتپالنې په احساساتو کې تر ډوبېدو وروسته خونړۍ جګړې سره کړې دي او په لکونو ګړي یې تر تېغ ایستلي دي د ملتپالنې پر احساساتو یوازې سیاسي پوهه بریالۍ کېدلای شي که حقایق په سوچه زړه سره ومنل شي هیڅ وجه نه ده چې ملتپالنه دي د کړکې لامل وګرځي.

که څه هم په نړۍ کې یې ډېر جنګونه د ملتپالنې د احساساتو له کبله کړي دي مګر هلته هم د پردې تر شا نور لاملونه او مقصدونه وو په داسې جنګونو کې د نارینوو تر څنګ ښځې او کوچنیان هم اغېزمن شول د ښځو څخه یې پټ واخیست پر کوچنیانو یې جنسي تېري وکړل بلې خوا ته د تاریخ څخه دا څرګ هم لګېږي چې په تېرمهال کې یې ښځو ته په کوم نظر سره کتل په هندي ټولنه کې یې ښځه د مېړه تر مرګ وروسته ژوندۍ ورسره سوځله د مېړه په میراث کې یې برخه نه درلوده که به د مېړه تر مرګ وروسته ژوندۍ پاته شوه د بل واده حق یې نه درلود او پاته عمر یې په کونډتون کې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېراوه ښځه یې په کوچنیوالي کي د پلار، په ځواني کي د مېړه او په سپین سرتوب کي د زوی ملکیت بلله د هغې په هکله فکر کېده چي په ژوند کي کور نه لري یوازي قبر د هغې حقیقي کور و، له ډېر پخوا څخه داسي فکر کېدی چي ښځه په ژوند کي درې ځله وژل کېږي لومړی ځل چي ودېږي د پلار کور پرېږدي او د مېړه کور ته تلپاته هجرت کوي، دویم ځل چي اولاد زېږوي او درېیم ځل چي کونډه کېږي ښځه یې تش د کوچنیانو د زېږولو وسیله بلله د ښځو پلورل او پیرودل عام و، لکه څنګه چي نن هم ځیني خلک د ولور په نامه د لور او خور خرڅول عیب نه ګڼي په ډېرو ټولنو کي د ښځو په هکله رایي تغیر موندلی دی اوس هلته ډېر ناوړه دودونه له منځه تللي دي یا مړ ګي حاله دي مګر داسي وروسته پاته ټولني هم شته چي هلته پورته راغلي نږدې ټول ناوړه دودونه پر خپل ځای پاته دي بلکي ویاړ هم وربانديِ کېږي.

د ټولنو د پرمختګ د کولو له لاملونو څخه یو لامل د ښځو بې قدري هم وه د کومي ټولني نیم وګړي چي فلج او له فعالیته لوېدلي وي هلته ښځه په ټولنه کي د عزت وړ مقام نه لري هغه ټولنه به څنګه پرمختګ وکړي.

تاریخي بې انصافیو ته په کتلو سره نن د ښځو د حقوقو خبره کېږي په ښځو کي د خپلو حقوقو شعور راټوکېدلی دی په دې هکله یې خپل ږغ پورته کړی دی راتلونکی تاریخ به شاهد وي چي د دې په ایسته به د ټولني په پرمختګ کي د ښځو هم پوره ونډه وي او هغوی به هم د نارینوو په شان په ټولنه کي د قدر وړ ځای ته ورسېږي.

نوید آرین کوټه، پښتونخوا

۲۹/ ۴/ ۲۰۰۸م

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو تاریخ

که په لنډه توګه د تاریخ پېژندنه وشي و به ویل شي چي تاریخ د تېرمهال د پېښو د پراخ شعور نوم دی او د تاریخ پروسه د یوې داسي لړۍ نوم دی چي د زمانو په تېرېدو سره له پر له پسې بدلونونو څخه راتېره شوې ده کله چي یو مؤرخ د تاریخ پروسه څېړي او په یو لړ پېرونو یې وېشي د هغه مهم مرام دا وي چي د بدلون د پروسې په روح او مغز ځان پوه کړي او په پایله کي چي یې پر ولسونو څه اغېزې وشیندلې د هغو جاج واخیستل شي له کومه راهیسي چي تاریخ لیکونکو تاریخ په سیاسي، اقتصادي، ټولنیز او کلتوري څانګو وېشی همدغسي په تاریخ کي د پېرونو سرلیکونه هم ورسره بدلېدل هر مؤرخ غواړي د خپلو مرامونو په پام کي نیولو سره زمانو ته نوی نوم او اصطلاحاتو ته نوې تشریح ورکړي او څنګه چي د وخت په تېرېدو سره نوي معلومات لاس ته راوړل کېدل د تاریخ په علمي پراختیا کي زیاتوب راتلی او د یو لړ زمانو، نومونو او اصطلاحاتو تغیر موند په دې لړ کي موږ غواړو د اسلامي دورې په تاریخ لیکنه کي چي د سرلیکونو په نومونو او اصطلاحاتو په کارونو کي کوم بدلونونه راغلل د هغو جاج واخلو په لومړني پېر کي چي کوم تاریخونه ولیکل شول عربو تاریخ لیکونکو هغه د "الایام" په نامه ونومول تر دغي اصطلاح لاندي د عربو خپلمنځي ټبریزي جګړې، ټبریز تاریخ او د هغو دودونه بیانېدل چاچي د دې کار مسوولیت پر غاړه درلود هغه ته یې راوي یا اخباري ویل.

د لرغوني یمن ټولنه په تهذیبي توګه پرمختللې وه هلته تر اسلام دمخه د حکومت اداري په خپله لومړۍ بڼه موجودي وې او ځیني داسي روایتونه وو چي د نالیکلي یعني یاداښتي تاریخ په توګه موجود وو دغه روایتونه په لومړۍ پېړۍ کي مؤرخینو ولیکل او وروسته یې د عربي تاریخ مهمه برخه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګرځول تر اسلام دمخه د عربو په تاریخ کې مهم اړخ نسب و، او د نسب له لارې د عربو هرې قبیلې د خپل پلار او نیکه نوموونه په یاد ساتل د نسب د اهمیت له کبله په هره قبیله کې راویان او نسب ایکوونکي موجود وو هغوی به کورنۍ شجرې په یادولې او د قبیلې پېښې به یې یادښتولې دغه لړۍ د اسلام تر لومړني دور پورې روانه وه.

د تاریخ توری له "ورخ" څخه راوتلی دی چې د میاشتې ټاکلو ته وایي دغه توری د تېرمهال د پېښو د بیانولو په معنۍ د اسلام تر راتګ دوه نیم سوه کاله وروسته وکارول شو تر دې دمخه یې د تاریخ توری د سپوږمیزو میاشتو لپاره کاراوه له دې څخه د تاریخ دا مفهوم شو چې د یوې پېښې وخت وټاکي او د کرونولوژۍ په ترتیب سره یې بیان کړي.

په دویمه هجري پېړۍ کې د تاریخ توری د داسې کتابونو لپاره ولیکل شو چې په هغه کې یې وخت ټاکلی و، او د کومې پېښې وخت چې یې نه و، په نښه کړی هغه یې تاریخ نه باله ژوند لیکونه د تاریخ لومړني کتابونه وو چې په هغو کې د یوه مشهور شخص د زوکړې او مړینې تاریخونه لیکل مهم بلل کېدل.

په لرغوني عربو کې یې د تېرمهال د معلوماتو د راټولو لپاره د خبر توری کاراوه چې د هغه له لارې یې مهمې پېښې بیانولې او بیانوونکی یې راوی یا اخباري بلل کېدی عموماً هرې قبیلې خپل راوي یا اخباري درلود چې د خپلې قبیلې په هکله معلومات یې په یادولو سره خوندي کول د اسلام په لومړني دور کې یې د پېښو د بیانولو له دغې طریقې څخه کار اخیست چې خبر یې ورته ویل دغه ډول په اخباري پېښو کې یې د یوه غښتلي او وړتیا لرونکي شخص په هکله معلومات په لنډه توګه بیانول له اخباري مؤرخینو څخه اعوانه بن الحکم (مړینه ۷۶۴م) ابو منحنف (مړینه ۷۷۴م) سیف بن عمر (مړینه ۷۹۶م) او المدایني (مړینه ۸۳۱م) ډېر مشهور شوي دي المدایني یو کتاب د هغو قریشوښځو په هکله هم لیکلی دی چې ډېر مېړونه یې درلودل.

تر اسلام وروسته اخباري تاریخ د یوې قبیلې پر ځای د ټول امت تاریخ وبلل شو چې په هغه کې معاصرې مذهبي کشالې، سیاسي کړکېچونه او نظریاتي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټکرونه موضوع ګرځول شوې وه د بني اميه په وخت کې اخباريانو د اړونده ځواکونو له لوري د واک پر سر د جګړو تر اغېزو لاندې د عربو لرغوني تاريخي مواد راټول کړل په دې وخت کې هغوی پر عجمي قومونو د عربي کلتور او تمدن د لوړتيا د ثابتولو لپاره ډېر کار وکړ.

له (۷۵۰م) څخه مخکې ليکل شوي عربي تاريخي کتابونه له منځه تللي دي او په لومړي تاريخ ليکونکو کې درې نومونه شته لکه عروة‌الزبير (مړينه ۷۱۱م) محمدبن سالم بن شهاب الزهري (مړينه ۷۴۰م) او موسیٰ بن عقبه (مړينه ۷۵۸م) مګر د دغو ليکوالانو کتابونه په خپله حقيقي بڼه نه دي پاته بلکې تر دې وروسته چې د تاريخ سره مينه پيدا شوه د هغه شاګردانو او مينه والو کتابونه وليکل او خپاره يې کړل کله چې په عباسي دور کې د تاريخ د ليکلو لړۍ پيل شوه د اميه دور تاريخي کتابونه له منځه تللي وو داسې فکر کېږي چې يا عباسيانو دغه کتابونه له منځه يووړل يا په دومره لږ شمېر سره ليکل شوي وو چې د وخت په تېرېدو سره استهلاک او ورک شول.

کله چې عرب له خپلې سيمې و وتل د پوځي او سياسي پياوړتيا له کبله يې شاوخوا او ګاونډې هيوادونه ونيول له نويو تجربو سره مخامخ شول، عرب د سياسي واک په تر لاسه کولو سره د پخوا په شان د يوې کوچنۍ سيمې څښتنان پاته نه شول په ولکه کې يې پراخې سيمې او لوی ښارونه راغلل د راويانو او خبر ليکونکو بوختياوې زياتې شوې واقعاتې پانګه غني شوه اړتيا پيدا شوه چې د تاريخ ليکنې اسلوب دې واوړي بيا تاريخ د "وقايع" نوم خپل کړ او ليکونکی يې "وقايع نويس" يعني پېښې ليکونکی وبلل شو او يوه داسې تګلاره يې خپله کړه چې د هر کال مهمې پېښې دې د ترتيب په خوندي ساتلو سره راټولې شي تر دې وروسته چې په تاريخ ليکنه کې کوم نوی پړاو راغی هغه دا و، چې د هر لسو کالو تاريخ دې په يوه څپرکي (باب) کې وليکل شي مؤرخينو د وقايع ليکنې دې ډول ته د "طبقات" نوم ورکړ.

لکه څنګه چې د اسلامي تاريخ ليکنې موضوعات د زمانې په تېرېدو سره پراخېدل دغه راز د موضوعاتو څخه يوه موضوع "سيرت" دی چې د اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیغمبر محمد ﷺ د ژوند حالات ورڅخه مرادېږي مؤرخینو د سیرت په نامه د تاریخونو په لیکلو سره هڅه وکړه چې د اسلام د پیغمبر محمد ﷺ د ژوند زمانه بهترینه نمونه وبولي او د راتلونکي نسلونو لپاره یې معیار وګرځوي په داسي سیرتونو کي د اسلام پر بریاوو او غزاګانو په تفصیل سره بحث شوی دی دغه راز یوه بله موضوع ده چې "علم الانساب" یې بولي مؤرخینو تر دې سرلیک لاندي د سترو انسانانو، مهمو خلکو او قومونو د ژوند حالات په تفصیل سره بیان کړل او هڅه یې وکړه چې وګړو ته د داسي خلکو د سترواليو او بریاوو په هکله معلومات ورکړي په دې دور کي مسلمانو مؤرخینو د هغه قومونو او هیوادونو تاریخونه هم ولیکل چې د مسلمانانو څخه یې په سیاسي او پوځي لحاظ ماته خوړلې وه او خاوره یې مسلمانانو نیولې وه.

د واکمنو کورنیو په نامه هم تاریخونه لیکل شوي دي د بېلګي په توګه د عباسیانو تاریخ، د طاهریانو تاریخ، د سامانیانو تاریخ، د غوریانو تاریخ او د غزنویانو تاریخ...

د اسلامي تاریخ لیکني په اصطلاحاتو کي هغه وخت بدلون راغی کله چې لوېدیز ښکېلاک د اسلام او د اسلامي تاریخ د کتلو او څېړلو سره لېوالتیا وښودله کله چې هغو د تاریخ په لیکلو پیل وکړ نوي اصطلاحات یې رامنځته کړل د بېلګي په توګه هغو "د عربو تاریخ" یا د مسلمانانو تاریخ د هسټري آف ساراسینز (Saracens) په نامه ونوماوه نه یوازي دا چې تر دې سرلیک لاندي یې د عربو تاریخ په خپله نظریه سره ولیکه بلکي هغو د ترکانو او نورو مسلمانو قومونو تاریخ هم د هغه سرلیک برخه وګرځاوه تې پې هیوز په خپل کتاب "د اسلام قاموس" کي د دې اصطلاح د کاروني په هکله یو لړ دلایل راوړي د بېلګي په توګه هغه دغه توری یعني ساراسینز د شرق یا ختیز څخه راوتلی انګېري یعني د ختیز هغه خاوره چې له هغې څوا لمر سر وهي یا دا چې دغه توری ښایي له صحرا[1] (رېګستان) څخه راوتلی وي څنګه چې عرب د رېګي

---

[1] ښایي دغه توری (Saracens) د دري ژبې "صحرا نشین" ته ورته توری وي چې معنی یې د رېګي سیمي اوسېدونکي ده. ژباړن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې اوسېدونکي وو هغوی ته دغه نوم ورکړل شو یا دا چې دغه توری د سارا ځخه راوتلی دی چې د ابراهیم (ع) د یوې مېرمنې نوم دی.

مسلمانان د ساراسینز تر نامه وروسته د "مورو"(۱) په نامه هم نومول شوي دي په ځانګړې توګه هغه مسلمانان چې اندلس یې ونیو او خپله واکمني یې پیل کړه د اسلام د قاموس نومي کتاب د وینا له مخې دغه اصطلاح له ماوري ځخه راوتلې ده چې د شمالي افریقا اوسنی هیواد مراکش ورڅخه مراد دی.

د تاریخ لیکني په نومونو او یو لړ اصطلاحاتو کې بدلونونه هغه وخت راغلل کله چې د لوېدیزو هیوادو په پوهنتونونو کې د ختیز پوهني څانګې جوړې شوې اروپایانو د خپلو فکرونو او غوښتنو پر بنسټ نوي اصطلاحات وکارول په لومړي سر کې د پوهنتونونو داسي څانګې د عیسویت ملاتړو اشغال کړې وې د هغو مرام د مسلمانانو د تاریخ په هکله لا زیات معلومات لاس ته راوړل وو، تر څو هغوی د عیسویت په خپرولو کې ورڅخه مرسته واخلي او کله چې لوېدیز ښکېلاکي پېر پیل شو له دې کبله چې په زیاترو مسلمانو هیوادو کې لوېدیزو هیوادونو سیاسي واک ترلاسه کړی و، ځکه د خپل مذهب د خپراوي تر څنګ سوداګریز او سیاسي مرامونه هم د عیسویت د خپروونکو موخه وګرځېدل د خپل واک د پایښت لپاره عیسویانو اړتیا لیدله چې د نیول شوي هیوادونو او ولسونو د مذهب په هکله معلومات لاس ته راوړي په داسي حال کې چې د مسلمانانو پر کلتور او مذهب لوېدیزوالو په سوداګریز او سیاسي نظر سره پراخې څېړني رواني کړې وې هلته په اروپا کې داسي عالمان هم وو چې هغوی په رښتیا سره غوښتل د خپلې پوهې کړی پراخه کړي او ختیز علوم د علمیت په رښتینو معیارونو سره وڅېړي په داسي پوهانو کې د هغه خلکو نومونه راځي چې هغوی خپل ټول ژوند د اسلام او اسلامي تاریخ په

---

(۱) د پخوانیو اروپایي مؤرخینو او هسپانویانو له خوا دغه نوم د شمالي افریقا هغه بربر او عرب ټبرونو ته ورکړل شوی دی چې هغوی اندلس نیولی و او د پېړیو پېړیو لپاره یې هلته سیاسي واک ټینګ کړی و، د دغې اصطلاح ځرک د شمالي افریقا د اوسنیو دوو هیوادونو په نومونو کې اوس هم لیدل کېږي لکه موریطانیه او مراکو یا مراکش. ژباړن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېړلو کي تېر کړ د هغو د دې څېړنو په پایله کي پر اسلام او د هغه پر تاریخ ډېر د ارزښت وړ کار وشو او نه یوازي دا چي د تحقیق نوي لاري یې پرانیستلې بلکي په تاریخ د پوهېدلو لپاره یې د ډېرو ستونزو په هوارولو کي له موږ سره زښته مرسته کړې ده.

په نولسمه پېړۍ کي د ډېرو لوېدیزوالو مؤرخینو د اسلام د تاریخ لپاره د "محمدن"(۱) اصطلاح وکاروله تر دې وروسته یې د "اسلامي تاریخ" نوم ورکړ هغه و، چي دغه دواړه اصطلاحات د یو شمېر باسوادو او روښانفکرو مسلمانانو له خوا وغندل شول مسلمانانو د محمدي د اصطلاح پر خلاف دا دلیل وړاندي کړ چي دوی ته دي د عیسویانو په سترګه نه کتل کېږي عیسویان ځانونه د عیسیٰ(ع) (کریست) د منونکو په حیث کریستانان بولي مګر مسلمانان د اسلام منونکي دي او مسلمانان دي محمدیان نه دي د اسلامي تاریخ پر اصطلاح یې ځکه نیوکه وکړه چي د مسلمانانو په نظر سره که څه هم د اسلام د پیغمبر محمد(ص) او د هغه د څلورو یارانو زمانه اسلامي وه او اسلامي تاریخ ورته ویل کېږي مګر تر دې وروسته د پاچاهۍ اداره رامنځته شوه د ټولني کالبوت الیش شو د فیوډالي اداري ټینګښت وموند په داسي شرایطو کي ټولنه پر اسلامي والي پاته نه شوه ځکه هغه ته د اسلامي تاریخ پر ځای د "مسلمانانو تاریخ" ویل مناسب دی.

د عربي ژبي پر بنسټ د شلمي پېړۍ په نیمایي کي په عربو کي د ملتپالۍ ولولې راوپارېدې مذهب په دې کي هیڅ رول و نه لوباوه د ګډې ژبي پر بنسټ مسلمانان او عیسویان دواړه سره یو شول او ځانونه یې یو ملت وبلل په دغه وخت کي اسلامي او د مسلمانانو تاریخ ته د عربو د تاریخ نوم ورکړل شو عیسوي عربو په ځانګړې توګه په عربي ملتپالنه او عربي تاریخ لیکنه کي ډېر مهم رول ولوباوه دغه کار د دوی په ګټه و، ځکه چي مذهب دلته هیڅ رول نه درلود او د یوې معتدلي نظریې له رویه دوی هم د عربي تاریخ منل شوې

---

(۱) یعني د محمد یا محمدي. (Muhammadan)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د قدر وړ برخه ګرځېده په دې لړ کې د فلپ حتي کتاب "د عربو تاریخ" د یادولو وړ دی تر دې وروسته نورو عیسوي عربو لکه البرت حوراني او یو لړ نورو هم د عربو د تاریخ د ډېرو اړخونو په روښانولو کې د څېړنو له لارې خپل مهم رول ولوباوه او په عربو کې د ښه نامه څښتنان شول.

تر دې وروسته په منځني ختیز کې یو لړ عربي دولتونه رامنځته شول ورسره سم په تاریخ لیکنه کې نوښت راغی مصریانو عراقیانو او اردنیانو د سیمه ییزو حقیقتونو په رڼا کې د خپلو تاریخونو لړۍ له لرغوني زمانې څخه را ونښلوله او تر اوسنۍ زمانې پورې یې راورسوله په داسې کولو سره دوی خپلو سیمه ییزو نظریاتو ته د تاریخ له لارې وده ورکړه او د تاریخ د علم د پیاوړتیا له لارې یې خپلو نظریاتو ته روایښت ور وباخښه مصریانو د مصر لرغونی تاریخ د نوي تاریخه سره ونښلاوه او یوه داسې لړۍ یې جوړه کړه چې د مذهب په راتګ سره هم نه شلېږي او دوام پیدا کوي د بېلګې په توګه د مصر خلک د فرعونانو په لرغوني مدنیت ویاړ کوي او استدلال کوي چې لرغوني مصر چې نړۍ ته د مدنیت کوم ځلانده او روښانه میراث ور پرې ایښی دی هغه بېګانه نه دی زموږ خپل دی او موږ به هیڅکله هغه له خپله ځانه بېل نه کړو دغه راز عراقیان په آشوري او بابلي مدنیتونو ویاړ کوي او د خپل ملي تاریخ نه شلېدونکې برخه یې بولي.

چا چې د لرغوني مدنیتونو آثار راوسپړل د خپل تاریخ تش ځایونه یې په ډک کړل هغوی په رشتوني نیت سره د هغو آثارو ننګه هم وکړه او د راتلونکې زمانو لپاره یې خوندي هم کړل.

دا ملتپالني هغه پیاوړې ولولې وې چې تاریخ لیکنې ته یې نوې فکرونه او نوي اړخونه ور په ګوته کړل اوس عرب نه یوازې دا چې د عربو په تاریخ ویاړمن دي بلکې هغوی د خپلو هیوادونو په جغرافیه کې دننه هم تاریخ پلټي او له هغه سره خپلې اړیکې ټینګوي او په اوس دور کې دوی د عربو په توګه هم پېژندل کېږي او د عراقیانو، لبنانیانو، اردنیانو، یمنیانو او مصریانو په توګه هم.

دا خو د منځني ختیز د ولسونو رویه ده چې د تاریخ په هکله یې لري د هند

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لویه وچه کې وضع یو څه بل شان ده دلته دوه ډوله نظرونه په ګوته کېږي چې یو د هندوانو او بل د مسلمانانو دی یعني دلته تاریخ ته د مذهبونو په رڼا کې کتل کېږي او د اهمیت په کمولو یا زیاتولو کې یې مذهبي عقیده (ګروهه) ډېر مهم رول لري.

باید و ویل شي چې کله برتانوي استعمار په هند کې واکمن و، هغه په کال ۱۸۶۱م کې د هند د لرغوني آثارو د ودې او پلټنې اداره جوړه کړه چې له لومړنیو ماهرینو څخه یې "الیګزنډر کنګهم"، "جان مارشال" او "مارتیمر هیلر" وو هغو لومړنیو کیندنو د هند د خلکو د لرغونپوهنې شعور زیات کړ لکه څنګه چې د لرغوني هند په هکله کتابي مواد نشته د هند د لرغوني آثارو محکمه وجیبه لري چې د کیندنو په راسپړلو او د موادو په لاس ته راوړلو سره د هند د لرغوني تاریخ تش ځایونه ډک کړي کله چې د مذهب د توپیر له کبله د پخواني تاریخ سره لېوالتیا نه وي هلته د لرغونو آثارو اداره یوازې او یوازې د هغو آثارو راسپړلو ته زړه ښه کوي چې د دوی د هجرت د دور سره اړه لري نن که د "مهرګړ"، "موهنجودارو"، "هرپا" او "ګندهارا" لرغوني آثار خوندي دي د هغو ساتنه د لرغوني آثارو نړیواله اداره کوي که نه وي بې غوره ټولني تل د داسې آثارو په ورکېدو خوشاله وي ځکه چې د دوی په وینا دغه آثار د کفري دور آثار بلل کېږي او د دوی د تاریخ سره هیڅ اړه نه لري کله چې د لرغونو آثارو اداره پخوانۍ کنډوالې کشف کړي دا نه وایي چې دلته په فلاني نامه د لرغوني زماني ښار ودان و، او د فلاني هندو راجا پلازمېنه وه تل په داسې مواردو کې تر لږو کیندنو وروسته کار ودرول شي ولې چې د حکومت د پالیسۍ سره سمې نتیجې لاس ته نه راځي او په دې هکله د پښتو یو متل دی چې وایي:

"غوټه ور که خوله پر پټه"

په اوس دور کې چې د "اسلامي تاریخ" اصطلاح کارول کېږي مطلب یې لومړنی اسلامي دور وي یا هغه لرغونی دور چې په هغه کې عربو ډېر مهم رول لوباوه د نورو مسلمانو هیوادونو تاریخ د هغوی په نومونو سره وي ... په ملي او ژبني پېژندنې سره دی لکه عثماني، ترک، صفوي، افغان ...

Scanned with CamScanner

راز اسلام ته د سیمه ییز کلتور په رڼا کې هم کتل کېږي لکه ایراني اسلام، هندي اسلام، اندونیزي اسلام یا افریقایي اسلام.(۱)

په نولسمه او شلمه پېړۍ کې په ټوله نړۍ کې پوهانو او څېړونکو د اسلام د مذهب سره او د مسلمانانو د تاریخ سره لېوالتیا وښودله زړې نسخې او مسودې یې رابرسېره کړې تر اصلاح او سمون وروسته یې خپرې کړې په پایله کې یې ډېره لویه علمي او تاریخي پانګه تر خپرېدو وروسته شخصي او ټولنیزو کتابتونونو ته په رسېدو سره د یو لړ پوهانو او څېړونکو لاسونو ته ورغله او تر شا د ډېري لویي زیرمي په درلودلو سره د مؤرخینو لپاره دا خبره شونې شوه چې تاریخ دي له نوي سره ولیکي دې نوښت ډېري تاریخي فرضیې رد کړې د بېلګي په توګه د تاریخي حقایقو له رویه دا خبره لغوه وبلل شوه چې اسلام د توري په زور خپور شوی دی د نورو علومو لکه لرغونپوهنې، ټولنپوهنې او ارواپوهنې په زده کولو سره د تاریخ په پروسه پوهېدنه اسانه شوه د ټولنو ساختمان او د هغوی د پرمختګ، له نوي اړخونو څخه جاج واخیستل شو د پورتنیو علومو په مرسته چې تاریخ ولیکل شو ډېر ښکلی او له هیلي څخه ډک انځور رامنځته شو د تاریخ کړۍ پراخه شوه له سیاست څخه ټولنیزو اړخونو ته راغی دغه راز تاریخ یو نوی ژوند تر لاسه کړ او ګټوروالی یې څو ځله زیات شو.

د استعماري نظام په جاج اخیستلو سره مسلمانان هم د تاریخ په ارزښت پوه شول استعمار چیانو تاریخ مسخ کړی و، او د خپلو ښکېلاکګرو غوښتنو پر بنسټ یې داسي انځور کړی و، چې په هغه کې مسلمانانو د ارزښت وړ ځای نه درلود تر استعماري نظام وروسته په مسلمانو هیوادونو کې نوي سیاسي نظامونه راغلل مګر د ولسونو په ګټه نه وو هلته رښتوني جمهوریتونه نه وو په

---

(۱) دلته له سیمه ییز اسلام څخه مرام دا دی چې اسلام په هره سیمه کې له سیمه ییزو دودونو او رواجونو سره په داسي ترکیب کې یو ځای شوی دی چې له بلې سیمې سره یې توپیر رامنځته شوی دی یعنې په هره سیمه او هر هیواد کې د هغه ځای ټول عنعنات د مذهب په رنګ او خېر بېلو سره له منځه نه دي تللي بلکې ډېرو عنعناتو د مذهب په دایره کې ځان ژوندی ساتلی دی د دې ښه مثالونه ایران او سعودي عربستان دي چې په دواړو هیوادونو کې د اسلام دوې بېلې بېلې نمونې بلل دي، ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتره هیوادونو کي د پاچاهۍ او ټولواکۍ کمبله هواره شوې وه په ځینو هیوادونو کي پوځي جنرالان او دیکتاتوران واک ته رسېدلي وو په داسې حالاتو کي چې کوم تاریخونه لیکل کېږي هغه به هرومرو پاچاهۍ او دیکتاتورۍ ته روایښت ور بخښي او ملاتړ به یې کوي یوې خوا ته لوېدیز مدنیت و، چي زړو دودونو او ورستو رسمونو ته یې یو جدي ګواښ متوجه کړی و، بلي خوا ته وروسته پاته والی، ناهیلي او سیاسي غلامي وه په غبرګون کي یې مسلمان مؤرخین او پوهان راپورته شول او د تاریخ په جوړولو کي یې تر ټولو ډېر ارزښت تېر مهال ته ورکړ هغوی له پردي او مخالف اوسمهال ځخه مخ واړاوه د تېر مهال زرین او ځلاند یادونه یې راژوندي کړل تر څو د مسلمانانو د زرین تېر مهال د پیاوړتیا په مرسته د اوس مهال ستونزي او کشالې هواري کړي او د کمترۍ د کوم ژور احساس چي دوی ښکار شوي دي هغه له ځانه وشړي د تېر مهال د رغاوني په برخه کي مسلمانان په شدت سره د تېر مهال د زرین دور په لټه کي شول.

د پلټني په بهیر کي ځینو مسلمانو مؤرخینو د زرین دور ریښې د څلورو خلیفه ګانو په دور کي وموندلې ځینو دغه ریښې د اندلس په عربي دولت کي راوسپړلې داسي مؤرخین هم وو چي فکر یې کاوه د بغداد په عباسي خلافت کي مسلمانان په علم او هنر کي د کمال اوج ته رسېدلي وو په ټوله نړۍ کي مسلمانان د ویاړمن کلتور او مدنیت څښتنان وو دغه راز مسلمانو مؤرخینو استدلال کوی چي مسلمانان چي هر ځای او د نړۍ په هر ګوټ کي وو امن خوښوونکي او امن راوستونکي وو هغوی تل د عیسویانو او یهودو سره انصاف کوی ساینس او تخنیک یې پر مخ بوت ښکلی او زړه راکښونکی تهذیب یې وزېږاوه او دوی په وازه خوله دعوه وکړه چي د مسلمانانو تهذیب پر لوېدیز ژوري اغېزې وشیندلې او دا د مسلمانانو د علمي او پوهنیزو چوپړونو پایله وه چي په اروپا کي د بیا رغښت (رینسانس) غورځنګ پیل شو اروپایانو له اسلامه ډېر څه زده کړل ځکه نه دی په کار چي په دې هکله دې د اسلام مهم رول له پامه وغورځول شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله لړۍ د اسلام او عیسویت تر منځ د پرله پسې ټکرونو او نښتو ده د دوارو مذاهبو منونکي هغه وخت سره مخ په مخ شول کله چې عربو هغه سیمې چې د عیسوي مذهب منونکي وې ونیولې دوی فلسطین (اسرائیل) سوریه، عراق، شمالي افریقا او اندلس تر خپله ولکه لاندې راوستل د دغو بریاوو له کبله عیسویانو د خپل پیغمبر عیسیٰ[۴] مورنی ټاټوبی بایلو دا هغه غمیزه وه چې د عیسویانو په زړونو کې د تل لپاره مېشت شوه پېړۍ پېړۍ د دوی په زړونو کې دا غوښتنه په شدت سره موجوده وه چې کله به خپله سپېځلې خاوره لاس ته راوړي په یوولسمه پېړۍ کې د اروپا ولسونه د "جهاد" (مذهبي جنګ) او صلیبي جګړو په نامه خونړیو محاربو ته راوبلل شول د جګړې د ملاتړ د ترلاسه کولو په ترڅ کې خلکو ته وویل شول چې پر تاسې لازمه ده چې کفار (مسلمانان) د خپلې سپېځلې خاورې څخه وشړئ او خپل معبدونه د اغیارو له شتون څخه پاک کړئ.

صلیبیانو د تبلیغاتو په اثر ډېر ملاتړي پیدا کړل او تر دوو پېړیو پورې یې بیت المقدس او د فلسطین نور ښارونه تر خپله ولکه لاندې راوستل او خپل حاکمیت یې ورباندې ټینګ او وتپی، د مسلمانانو دولتونو په دې منځ کې د کوچنیو خپلواکو دولتونو په ښه مقاومت کاوه آخر پای په ۱۱۸۷م کال مسلمانانو عیسوي دولتونه له منځه یوړل او بیت المقدس یې د هغوی له منګولو څخه راوکیښ په خپله ولکه کې یې راووست صلیبیان د واک په ورکولو سره پر شا شول مګر د ماتې خوړلو ټناکه یې تر اوسه په زړونو کې نه ده چاودلې د مسلمانانو هم د صلیبي جنګونو یادونه هېر نه دي تر اوسه پورې صلیبي جنګونه د کرکې او نفرت سمبولونه ګرځېدلي دي او یو پر بل د بې عتمادۍ د زهرو په شان د مسلمانانو او عیسویانو په وینه کې غورځنګونه وهي.

که څه هم لوېدیزوالو مؤرخینو د څېړنو له رویه ثابته کړې ده چې د صلیبي جګړو لاملونه اقتصادي وو مګر بیا هم مذهبي جنون لړ شوی نه دی او له دوارو خواوو څخه هڅې کېږي چې مذهبي کرکې راوپاروِل شي عیسوي بنسټپالان خپلو هغه اتلانو ستاینه کوي چې د بیت المقدس تر نیولو وروسته یې په زرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسانان وژلي وو او بلي خوا ته د صلاح الدين ايوبي هغه رول ستايل کيږي چې د بيت المقدس تر نيولو وروسته يې هلته امنيت تأمين کړی و، مسلمانو مؤرخينو عيسويان ظالمان جابران کر که کوونکي او ځان خوښوونکي وبلل او مسلمانان يې رحم کوونکي مينه کوونکي او د پراخ نيت څښتنان وبلل.

مسلمانانو په ديارلسمه مېلادي پېړۍ کي ډېره سخته صدمه وليدله کله چي د ګوبي د رېګستان له مغولستان څخه د خدای د قهر او غضب په بڼه د وحشي او غير متمدنو مغولو يو ستر لښکر راووت د مسلمانانو حکومتونه يې ړنګ کړل ښارونه يې تر چورولو وروسته وسوځل او د خلکو د ککريو په اوړلو سره يې ميناروونه او څلي جګ کړل د مسلمانانو هغه مدنيت يې چي له د پېړيو پېړيو تر زيار وروسته لاس ته راغلی وو له خاورو سره يو شی کړ.

هلته په اروپا کي عيسويانو د ښه فرصت په موندلو سره هڅي وکړې چي د وحشي مغولو سره اړيکي ټينګي کړي تر څو د خپلو ازلي دښمنانو مسلمانانو څخه پخوانی غچ واخلي مګر هغه وخت د عيسويانو ټول زيارونه اوبو يووړل کله چي مصريانو مغولو ته ماته ورکړه د هغو پرمختګ يې په ټپه ودراوه او د وخت په تېرېدو سره مغول ټولواکان يو په بل پسې مسلمانان شول دغه راز د مغولو په کفرستان اسلام خپور شو او مغول د اسلام ساتونکي شول.

د صليبي جګړو او عيسوي نړۍ په مخالفت کي ځيني مسلمان مؤرخين دې خبري ته ګوته نيسي چي په اوس دور کي په فلسطين کي د اسرائيل په نامه د يوه يهودي دولت پر پښو درول د هماغه زر کاله پخوانيو صليبي جګړو لړۍ ده مګر دغه مؤرخين فکر کوي چي لکه څنګه چي صليبيانو پر فلسطين خپل حاکميت ته تش دوې پېړۍ دوام ورکړای شوای او وروسته يې حکومت د مسلمانانو په لاس ړنګ شو دغه راز اسرائيل هم تلپاته هيوادنه دی او هر کله چي يې لوېدېزوال له ملاتړ څخه لاس واخلي اسرائيل به ړنګېږي.

د اوس دور په اروپا کي د اسلام په هکله د متعصبو عيسويانو په زړونو کي ښخ تعصبات اونفرتونه د تېر مهال او د تاريخ د ترخو يادونو په آب حيات اوبېږي.

د اسلامي تاريخ يوه بله موضوع د يوه مذهب څخه بل مذهب ته د اوښتلو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده له یوې زمانې څخه په عیسویانو کې دې فرضیې شهرت درلود چې اسلام هغه دین دی چې د توري په زور په خلکو او ولسونو منل شوی دی او مسلمانو واکمنو له جبر او ځواک څخه په کار اخیستلو د اسلام د تبلیغ په پرده کې اېل شوي ولسونه اړ کړل چې هغوی مسلمانان شي او اسلام ته د یوه دین او د یوه سیاسي نظام په حیث غاړه کښېږدي.

تر ډېرو څېړنو وروسته اوس مؤرخینو د یو لړ دلایلو په راوړلو سره دغه فرضیه رد کړې ده او ویلي یې دي چې اسلام د پوځي پیاوړتیا له لارې نه دی خپور شوی بلکې د سیاسي ټولنیزو او اقتصادي لاملونو د زبردست فشار له کبله خلک په تدریج سره د اسلام خوا ته راغلل "ایرا لاپیدوس" نومي مؤرخ په خپل کتاب "د مسلمانو ټولنو مطالعه" کې دې خبرې ته اشاره کړې ده چې په دیارلسمه مېلادي پېړۍ کې چې کوم هیوادونه عربو تر خپله سیاسي ولکه لاندې راوستل د هغو ډېر کې مسلمانان نه وو او هغوی په یوه زمانه کې نه دي مسلمانان شوي بلکې ډېر کرار او په یوه اوږده موده کې د دوی د مسلمانېدو پروسه پای ته رسېدلې ده دا پروسه هغه وخت پیل شوه چې عربو بریالیو هلته نوي نظریات ورسول چې په نتیجه کې د هغوی ټولنیزې او مذهبي ادارې(۱) کمزورې شوې کله چې سیاسي واک د مسلمانانو لاس ته ولوېد کلیسا او د عیسویت ادارې د حکومت له سرپرستۍ څخه لاسونه پرېوتل هغه و، چې په ستر توب او اغېزمن والي کې کمښت راغی په داسې اوضاع کې چې د کلیسا واکمنه اداره په سیاسي توګه له پښو لوېدلې وه خلکو د مذهب الیشولو ته مخه کړه د دې ښې بېلګې په پارس او اوسني عراق کې ولیدل شوې چې هلته فیوډالي نظام له منځه ولاړ او د خلکو ملاتړ کوونکې ادارې زړنګې یا محوه شوې خلکو په دې نیت چې د اسلامي دولت په سرپرستۍ کې په راتلو سره د اسلامي ټولنې برخه وګرځي خپل پخوانی مذهب پرېښود او اسلام یې ومانه.

---

(۱) له دې حقیقته څخه سر نه شو غړولای چې د هرې نوې ادارې په پرتله زړه اداره په ډېرو ستونزمنو حالاتو کې خپلې ساتنې او پایښت ته اړتیا لري یعنې د نوښت په پرتله زړښت ځان نه شي ټینګولای او په مقابل کې یې محوه کېږي یا ماته ورڅخه مني دلته هم د عیسویت زړې ادارې د اسلام نویو او تازه افکارو ته ځواب و نه ویله او ماته یې ومنله. ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي عربو او ترکانو هیوادونه او ښارونه ونیول د هغه ځای د لوړ قشر خلک مسلمانان نه شول او لږ کي مسلمانو واکمنو پر ډېر کیو خپل تسلط برپایه وساته د هغوی په کلتور کي یې ځایونه منحل نه کړل پر ځای یې خپل کلتور ژوندی وساته کله چي د اېل شوي هیواد د واکمنانو له ټولی ځخه خلک مسلمانان شول هغوی خپل کلتور د نویو ورغلیو بریالیو واکمنو په کلتور ور ګډ کړ د دې ښې بېلګې د اندونیزیا او افریقا هیوادونه دي چیري چي د اېل شویو او بریالیو تر منځ توپیر له منځه ولاړ او په کلتوري لحاظ سره یو شول مګر په هند کي بریالی مسلماني ټولی خپل کلتور بېل وساته او د هند په کلتور یې ځانونه ګډ نه کړل د دې ښه بېلګه د هند مغولي امپراتوري ده.(۱)

مؤرخینو د ډېرو ستونزو تر څنګ دي ته هم ګوته ونیوله چي د خلکو د مذهب د الیشولو په پایله کي کومي کشالې رامنځته شوې د لومړنیو بریاوو په پایله کي چي د منځنی آسیا وګړي مسلمانان شول د دوی لپاره تر ټولو لویه لانجه دا وه چي باید څنګه د عربو په ټولنه کي ځانونه ور ګډ کړي او د هغې ټولني یوه برخه وګرځي عربو د لرغوني افغانستان او پارس وګړي د موالیانو(۲) په نومونو سره ونومول په موالي کېدو سره دوی د عربو د یوې ځانګي غړي بلل کېدل مګر بیا هم د عربو په پرتله د دوی ټولنیز ارزښت لږ و، د عربو سیالان نه بلل کېدل د عربو په پرتله نورو قومونو هیله درلوده چي تر مسلمانېدو وروسته به د دوی ټولنیزه مرتبه لوړه شي او د سیالی په میدان کي به په یوه نظر ورته وکتل شي مګر په رښتیا سره داسي نه وو او له هغوی سره د برابری سلوک نه کېده د داسي ولسونو لپاره د عجم یعني ګونګیانو اصطلاح کارول کېدله(۳)

---

(۱) مغولو په هند کي خپله ژبه او خپل عنعنات له ځانه سره ټینګ ساتلي وو هغو په ترکي ژبه خبري کولې او د دربار ژبه یې پارسي وه وروسته یې د پارسي عربي او د هندو یو لړ نورو ژبو له ګډون څخه یوه بله ژبه جوړه کړه چي ریخته او اردو معلی یې بلله او په دغه ژبه یې تکلم کاوه. ژباړن

(۲) موالیان عربو فاتحینو هغو مسلمانانو ته ویل چي پلرونه او نیکه ګان به یې د دوی په وسیله مسلمانان شوي وو. بله اصطلاح یې: موالیان یعني د مسلمانانو غلامانو خپلواک اولادونه. ژباړن

(۳) یعني پر ته له عربو نور ولسونه د فصیحي ژبي څښتنان نه دي د عربو دغه نظر یوازي د یوه ولس په هکله نه و، بلکي د ټولو غیر عربو لپاره عام و. ژباړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ډول تصور یوازې په عربو کې موجود نه و، یونانیانو هم نور اقوام بربریان یعنې وحشیان بلل هندوانو ملیچ یعنې بهرنیان بلل او یهودو جنټایل یعنې غیر یهود بلل او په حقارت ورته قایل وو.

دې کار په نوي مسلمان شویو قومونو کې کلک غبرګون را وزېږاوه په موالیانو کې د ملتپالنې غورځنګ راوپېښ شو دغه غورځنګ د شعوبیه په نامه وپېژندل شو په ټولنه کې د مساوي حقوقو لپاره مبارزه کوونکو د هر هغه خوځښت ملاتړ وکړ چې د وخت د حاکمانو پر ضد و، آخر د امویانو پر ضد عباسیان واک ته ورسېدل د عباسیانو په بریالیتوب کې له عربو پرته نورو قومونو ډېر لوی لاس درلود هغه و، چې نژادي توپیر له منځه ولاړ او په عباسي واکمنۍ کې دوی ته هم مساوي حق ورکړل شو او د دوی ژبو هم د عربي تر څنګه رشد وموند که څه هم په شمالي افریقا کې عرب په سیاسي توګه دومره بریالي شول چې ژبې یې د هغه سیمې ژبې له منځه یوړې او یوازینۍ ژبه پاته شوه مګر په ختیځو اسلامي هیوادونو کې داسې نه وو هلته مسلمانانو د خپلو ژبو ساتنه وکړه د عربو د تسلط پر ضد یې د ارزښت وړ مبارزې وکړې او له عربو څخه یې سیاسي خپلواکي ترلاسه کړه.

په څوارلسمه مېلادي پېړۍ کې نژدې د نړۍ ټولو مسلمانو ټولنو درې نخښې خپلې کړې وې لکه:

(۱) دربار (۲) شاهي ماڼۍ (۳) د ښار کلا، یا:

(۱) مسجد (۲) خانقاه (۳) زیارت.

پورتنۍ درې سره نخښې د مسلمانانو سیاسي مذهبي او روحاني اړیکې ښیي موږ وینو چې مسلمانو واکمنو څنګه مسلمان ملایان د حکومت او دربار سره وتړل هغو ته یې معاشونه ور وټاکل ملایانو د دربار سره د تړل کېدو په اغېز خپلواکي بایلوده سیاست او مذهب سره بېل شول که څه هم د خانقاه صوفیان له سیاسته لیرې ګرځېدل مګر د دوی مصارف حکومتونو کول ځکه دوی هم د حکومت لپاره خطر نه ګرځېدل همدا لامل و، چې په مسلمانو ټولنو کې د ټولواکو او زورواکو پاچاهانو ځواک لا زیات پیاوړی شو او پښې یې ټینګې شوې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

هندي مسلمانانو له پخوا څخه د هند د لرغوني تاریخ سره هیڅ لېوالتیا نه ده ښودلې او د هند تر اسلام پخوانی تاریخ یې پردی بللی دی او د دې پر ځای یې د بغداد د عباسیانو او د اندلس د عربو دوره زرینه دوره وبلله په دې لړ کې په هند کې یو لړ مسلمانانو لکه شبلي نعماني، عبدالحلیم شرر، عبدالرزاق کانپوري، سید سلیمان ندوي او امیرعلي پر اسلامي تاریخ کتابونه ولیکل د خپل نظر دفاع یې وکړه او د محمد بن قاسم، طارق بن زیاد، موسیٰ بن نُصَیر، محمود غزنوي، شهاب الدین غوري او یوسف بن تاشفین کارنامې او بریاوي یې روښانه کړې یعني د هند د مسلمانانو زیاتره اتلان د هند د سیمي اوسېدونکي نه وو بهرنیان وو په هند کې د مسلمانانو د اتلانو قحط الرجال رامنځته شو د هند مسلمانان د هند له لرغوني تاریخه بېل شول که په دې هکله موږ فکر وکړو چي ولي د هند مسلمانانو د هند له سیمي سره رشتوني اړیکي جوړي نه کړې او ولي یې خپلي هیلي له بهرنیو سره وتړلې ښایي د دې لامل دا وي چي د هند مسلمانان پخپله هم د هند اوسېدونکي نه وو بهرنیان وو د یرغلګرو په توګه یې هند اشغال کړی و، او په حقیقت سره د هند د استثمارولو لپاره هلته ورغلي وو څوک چي په داسي ذهن سره ژوند کوي د هغو په زړونو کي د سیمه ییز تاریخ سره د زړه سواندی کومي ولولې نه راپارېږي همدا لامل دی چي د هند مسلمانانو خپل تاریخ هند ته د دوی له ورتګه راپیل کړ او د دوی تاریخ یوازي یو څو پېړی شا ته ولاړ او د هند د لرغوني تاریخ او ما قبل الاسلام تاریخ سره یې کومي اړیکي ټینګي نه کړې او هغه یې یوازي د کفارو د تاریخ په بللو سره له پامه وغورځاوه.

د بې غوره ټولنو واکوالان تل د هندي مسلمانانو د ذهنیت ښکارندویي کوي هغوی لرغونی تاریخ د پاملرني وړ نه بولي او د پخوانیو آثارو له سپړني څخه سترګي اړوي که څه هم په لرغوني زمانه کي د هندوس وادی د یوه ستر مدنیت ځانګو وه او په شلمه پېړی کي سپړنو د هندوس د وادی "موهنجودارو" ښار رابرسېره کړ مګر په دې کي حکومت کومه لېوالتیا و نه ښودله او پر ځای یې دې ته اهمیت ورکړ چي څنګه د مسلمانانو په راتګ سره د سند ناوه باب

(c) ketabton.com: The Digital Library

الاسلام (مهران الذهب) شوه د "دېبل" ظالم واکمن هندو "راجاداهير" د مجاهد ځوان محمد بن قاسم له لاسه ماته وخوړله او د مهران په سيمه کي اسلامي کلتور د سيمه ييز کلتور ځای ونيو دغه راز د پنجاب په سيمه کي د "هرپا" کيندني هم د حکومت د خوښی او پام وړ و نه ګرځېدې پر ځای يې دې ته اهميت ورکړل شو چي څنګه محمود غزنوي د لاهور هندو واکمنو "جې پال" او "پريتوي راج" ته ماته ورکړه او د هند لويي وچي ته يې د مسلمانانو د ورتګ لاره هواره کړه دغه راز د ګندهارا لرغوني تهذيب هم د حکومت د تنګ نظرۍ ښکار شوی دی.

کوم حکومتونه چي د خپلي سيمي له تاريخه سره اړيکي نه ټينګوي او خپل تاريخ د يرغلګرو په بريدونو کي ولټوي د يرغلګرو ستروالی ثابت کړي د هغو کارنامې د ځان کارنامې وبولي د هغو له نومونو څخه سياسي او تاريخي ګټه پورته کړي لکه دا چي دلته د ابدالي، غوري او غزنوي نومونه کارول کېږي يا دا چي د دې سيمي د خلکو ذهنيت دا رنګه جوړ کړل شوی دی چي په دوی کي ډېر خلک د خپلو نومونو سره بخاري، غزنوي، ګردېزي، غوري، بدخشاني، مدني، قريشي، اصفهاني، تبريزي، شيرازي او چغتايي زياتوي دا ځکه چي په هند کي د مسلمانانو پر مېشتېدني ډېري پېړۍ واوښتې مګر تر اوسه پوري د هغه ځای د ځينو مسلمانانو د ذهنونو څخه د خپل پلارني ټاټوبي سره نسبي اړيکي نه دي شلېدلي او داسي القاب د خپلو نومو برخه ګرځوي چي په هغو سره د دوی لرغوني ټاټوبی په ذهنونو کي تازه کېږي او له دې څخه دا روحيه هم جوتېږي چي څوک چي د پرديو په يرغلونو او تاړاکونو وياړ وکړي او د ښکېلاکګرو د تېري د جواز لپاره يو لړ دليلونه راوړي د هغو تاريخ څومره پيکه او شوم وي.

يو څو کاله مخکي په ټېکسيلا کي د يوناني سکندر (سکندر مقدوني) يا د دوی په وينا د "سکندر اعظم" په ياد کي د يادګار په توګه د يوه کتابتون د جوړېدو پخلي وشو چي موخه يې د يوناني سکندر د ستروالي او برم اعتراف کول و، تاسي پام وکړئ ښايي دا به د نړۍ يوازيني هيواد وي چي د غندلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ځای، یرغلګرو او ښکېلاکګرو ته ښه راغلاست وایي او د هغو د تاړاکونو او وژنو په یاد کې یادګارونه جوړوي.

(په دې لړ کې باید وویل شي چې د هند د لویې وچې د مسلمانانو او د افغانانو په ذهنیتونو کې ډېر توپیر دی په افغانستان کې پردیو یرغلګرو ته د غاصبانو او تېري کوونکو په سترګه کتل کېږي یوناني سکندر، چنګېز خان، ګوډ تېمور، مغولي، صفوي، افشاري او قاجاري (غجر) ښکېلاکګرو ته هیڅکله افغانانو هر کلی نه دی ویلی او نه یې د دوی په یاد کې یادګارونه ودان کړي دي.

تاسي پام وکړئ چې افغانانو هیڅکله د هند د لویې وچې د مسلمانانو په رنګه نه دي کړي چې خپل اتلان له خپلې سیمې څخه بهر ولټوي بلکې د افغانانو اتلان د دوی له خپلې سیمې څخه راټوکېدلي دي او بله خبره دا چې افغانانو له خپل لرغوني تاریخ سره چې تر اسلام پخوانی دی اړیکې نه دي شلولي بلکې اړیکې یې ورسره ټینګې کړې دي نن افغانان د ګندهارا او آریانا په ویاړونو او تهذیبونو نازېږي او خپل لرغونی تاریخ پنځه زره کاله شا ته بیایي هغوی یوازې پر هغه تاریخ بسنه نه کوي چې تر اسلام را وروسته دی بلکې هغوی غواړي چې تر اسلام پخواني ویاړونه او افتخارات هم د ځان کړي د دې ښې بېلګې د استاد علي احمد کهزاد "د افغانستان پخوانی تاریخ" د میر غلام محمد غبار "افغانستان در مسیر تاریخ" د عبد الحی حبیبي "د افغانستان لنډ تاریخ" د عبدالرزاق پالوال "د پښتنو نوی پخوای تاریخ" د میر محمد صدیق فرهنګ "افغانستان در پنج قرن اخیر" او یو لړ نور کتابونه دي چې په هغو کې افغاني مؤرخینو څېړنه کړې ده چې د خپل هیواد لرغونی تاریخ روښانه کړي او په نړۍ کې یې د نورو سیالو ولسونو په وړاندې وځلوي). ژباړن

مأخذونه:

۱- تاریخ کی آواز
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(اسلامی تاریخ نویسی ایک جائزه)

۲- تاریخ شناسی
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۲م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(مسلمانوں کی تاریخ نویسی)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام او پاچاهي

په اسلامي تاریخ کي دغه پوښتنه له پخوا څخه راروانه ده چي آیا په اسلام کي پاچاهي جواز لري؟ په تاریخ کي دغه پوښتنه ځکه اهمیت لري چي اسلامي تاریخ د واکمنو کورنیو د حکومتونو څخه ډک دی که پاچاهان له اسلامي تاریخ څخه و ایستل شي نو به د تاریخ کړی ډېره تنګه شي او دا خبره هم د اهمیت وړ ده چي اسلامي تاریخ باید کوم دور ته و ویل شي آیا یوازي د اسلام د پیغمبر محمد(ص) او د هغه د څلورو خلیفه ګانو دور رشتونی اسلامي تاریخ و، او وروسته چي کوم بدلونونه راغلل هغه تش د مسلمانانو تاریخ و.

د یوې ډلي رایه دا ده چي اسلام خپل بنسټیز کلتور تر هغه وخته پوري پر خپل حال پاته وساته تر څو چي په عربو کي قبیلوي جمهوریت و، په هغه وخت کي یو کلیوال او صحرایي عرب کولای شوای چي د وخت د خلیفه څخه پوښتنه وکړي چي تا له دوو ټوکرانو ځان ته کالي څنګه جوړ کړل حال دا چي ستا استحقاق یو ټوکر دی.

کله چي د پوځي بریاوو لړۍ ونښلېده ایران، عراق، سوریه او مصر تر ولکه لاندي راغلل د مسلمانانو په حکومتي کالبوت کي بازنطیني او ساساني اثرات ور ننوتل د عربو سیاسي نظریات یې ور بدل کړل تر یوه حده د دغو نظریاتو د مخنیوي هڅي وشوې د بېلګي په توګه کله چي دویم خلیفه عمر(رض) خبر شو چي عمر بن عاص په فسطاط کي یو مسجد جوړ کړی دی په محراب کي یې یو جګ منبر ایښی دی پر هغه خیژي خطبه وایي او وعظ کوي د اسلام دویم خلیفه د هغه منبر د ماتولو امر وکړ هیڅا اجازه نه درلوده چي تر نورو مسلمانانو دي لوړ ودرېږي کله چي معاویه(رض) د سوریې د والي په حیث د خپل برم د جواز په ترخ کي و ویل چي د دې پر ته خلک د ده امر منلو ته غاړه نه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بړدي عمر رض خاموش شو او بړغ يې و نه کړ.

ځيني خلک نيوکه کوي چې بازنطيني او ساساني اغېزو د مسلمانو واکمنو جمهوري رول په ديکتاتورۍ بدل کړ هغوی له دې حقيقته ولې سترګې غړوي چې دوه تهذيبونه سره يوځای شي پايله يې يو داسې ګډ کلتور رامنځته کېږي چې د دواړو تهذيبونو ځانګړنې پکښې وي د عربو په برياوو سره په ډېر لوی شمېر سره پارسيان، عراقيان، سوريايان او مصريان مسلمان شول او د هغوی کلتوري ارزښتونه د اسلامي ټولنې برخه وګرځېدل.

تر دې وروسته واکمنو عربو ډلو بازنطيني او ساساني شاهي ارزښتونه خپل کړل او ځانونه يې له نورو څخه بېل کړل که څه هم اموي واکمنو عربي کلتور پاته ساتلی و، مګر هغوی هم د حکومت کولو ساسانی او بازنطينی نخښې نښانې خپلې کړي وې او هغه وخت اوضاع په بشپړه توګه واوښتله کله چې د پارسيانو په مرسته عباسيانو واک تر لاسه کړ په دغه وخت کې شاهي دربار د ساساني دربار نمونه وګرځېده.

يو ځلې چې د پاچاهی اداره پر پښو درېده بيا يې رنګول شونی نه و، د دې لپاره مذهبي ډلې نه ځواک درلود او نه يې واک، او نه يې غوښتنه درلوده چې د مخالفت بړغ دي پورته کړي البته د پاچاهی د اداری د مشروعيت لپاره دلايل راوړل شول او د هغه ګټوروالی ثابت شو دغه راز په ټولنه کې د پاچاهی اداري شرعي او قانوني حيثيت تر لاسه کړ.

په پخوانيو ټولنو کې د پاچاهی د اداري ټول واک د پاچا په شخصيت کې راغونډ شوی و، پر دې بسنه و نه شوه مذهبي چاري هم پاچا ته وسپارل شوې هغه سپېڅلی وبلل شو او داسي حيرانوونکي کارنامې ورته منسوبي شوې چې د بشر تر واک وتلي وې په نتيجه کې يې پاچا د الوهيت درجې ته ورسېد او د خدايي دعوه يې وکړه بيا يې د خپلې سپېڅلتيا د پاته ساتلو او لا زيات ځواک ترلاسه کولو لپاره وکړي دې ته راوبلل چې د ده عبادت وکړي او د ده د خولې څخه راوتلې هره خبره د الٰهي قوانينو په حيث پر ځان ومني.

را به شو دې خبرې ته چې په مسلمانه ټولنه کې د پاچاهی د اداري تر رامنځته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمخه د هغه سیمو اهمیت څه و، چې مسلمانانو نیولي وې او د نړۍ په لویو تهذیبونو کې د پاچاهۍ د ادارې تکامل تر کومو شرایطو لاندې وشو په دې هکله باید و ویل شي چې تر اوسه موږ پر دې بحثونه کړي دي چې څنګه د دوو تهذیبونو تر منځ ټکرونه رامنځته کېږي د بېلګې په توګه د پارس او یونان تر منځ جنګونه یا د اسلامي او نصراني تهذیبونو تر منځ ټکرونه وو مګر اوس پر دې خبره هم څېړنه کېږي چې د دوو تهذیبونو د ټکر په نتیجه کې کوم ډول ګډ کلتور رامنځته شو او د ټکر په نتیجه کې دواړو تهذیبونو له یو بل څخه څه زده کړل.

په دې نظر سره چې تاریخ ته وکتل شي مقدوني سکندر د پارس او یونان سره لیري کوونکی نه بلکې سره نژدې کوونکی دی د هغه د پوځي بریالیتوبونو په پای کې لوېدیز او ختیز سره لیري نه شول سره نژدې شول او له یو بل څخه یې زده کړې وکړې نو باید تهذیبونو ته د ټکر په اړخ و نه کتل شي دې ته وکتل شي چې څنګه ګډ کلتور راوټوکېد او د بېلو بېلو تهذیبونو خلک یې سره رانژدې کړل.

ولې د پاچاهۍ اداره پر پښو و درېده او په بشري ټولنو کې تر ټولو ستره اداره وګرځېده لامل یې دا و، کله چې سیاسي قوت پکښې راغونډ شو د پاچاهۍ اداره دیکتاتوره اداره شوه او دا یې وینا وه چې هر هغه شی ومنه چې د سیاسي ځواک څښتن وي او یا یې نمایندګي کوي.

د پاچاهۍ اداره پر یوه حال نه ده پاته شوې په هر تهذیب او سیمه کې یې بېل رول لوبولی دی د بېلګې په توګه مقدوني سکندر ته که د پاچا په توګه وکتل شي هغه په نیول شویو سیمو کې په بېلو بېلو نومونو وپېژندل شو مصریانو هغه ته خپل ټول واک وسپاره او هغه یې په خدایي ومانه پارسیانو د ستر پاچا او ټولواک په حیث ومانه مګر د خدایي درجه یې ور نه کړه یونانیانو په خدایي ومانه مګر د هغه ټولواکي یې و نه منله په خپل هیواد مقدونیه کې نه هغه د خدای په توګه ومنل شو او نه یې ټولواکي خلکو ته د منلو وړ وه البته نیم قانوني واکمن یې وباله د دې پورتنیو بېلګو څخه جوتېږي چې په یو لړ هیوادونو

Scanned with CamScanner

(c) Pashton.com: The Digital Library

او تهذيبونو کي د پاچاهۍ د اداري تکامل بېل بېل و، او په څنګ کي يې د څواک او واک نخښي نښانې هم په بېلو بېلو وختونو کي په بېله بېله بڼه رامنځته شوې د بېلګي په توګه "تاج" د پاچاهۍ يوه اړينه نخښه وګرځېده او په لومړي سر کي هغو قومندانانو ته ور پر سر کېده چي د جنګونو څخه بريالي راتلل عباسي خلفاوو دغه دود جاري وساته خپلو قومندانانو ته يې د هغو د چوپړ په اعتراف کي تاج ور پر سر کاوه مګر پخپله يې تاج شاهي نخښه و نه ګرځاوه که څه هم عباسيانو ته د پارس له نخښو څخه تاج هم ور رسېدلی وو چي ساساني پاچا پر سر کاوه او دغه تاج ډېر درونډ و، او د خوني تر پوښښ لاندي راځړېده مګر عباسي خليفه ګانو د پاچاهۍ نخښه و نه ګرځاوه.

په اروپا کي پاچاهانو تاج د يوې شاهي نخښي په توګه پر سر کړ که څه هم کليسا دغه کار نه خوښاوه او د کفر له نخښو نښانيو څخه يې باله وروسته د تاج پر سر کول دوديز شو په کارولينجن حکومت (۸۰۰-۹۱۲م) کي د تاج د پر سر کولو دود په کليسا کي پر ځای شو پاپ او نورو مذهبي مشرانو ګډون پکښي وکړ د تاج د پر سر کولو دود سپېڅلې بڼه خپله کړه پر دې پېښه د خير او برکت لپاره په کليسا کي دعاګاني هم ويل کېدلې د بېلګي په توګه په ۸۶۹م کي چي د "چارلس دي بالډ" لپاره کومي دعاګاني و ويل شوې په ۱۸۲۵م کي د فرانسې د پاچا "لسم چارلس" د تاج پر سر کولو د مراسمو پر وخت هم هغه دعاګاني و ويل شوې او د تاج په پر سر کولو سره پاچا په مذهبي او سياسي توګه مشروع ګڼلواک شو.

د پاچاهۍ دويمه نخښه لکړه وه بابلي پاچاهانو سايوان او د مچانو د شړلو لپاره پيک هم درلود دغه نخښي ساسانيانو هم خپلي کړې او د مصر فاطمي خليفه ګانو او مملوکو پاچاهانو په دربار کي يې هم دوديزه بڼه خپله کړه.

د تخت رواج په هند او منځنۍ آسيا کي دود و، پاچاهان په دربار کي تر اميرانو پر لوړ ځای کښېنستل پاچاهان د نورو خلکو څخه ليري وو هر شي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خلکو له رسېدني څخه لیري وي په خلکو کې د هغه وجود له رازونو څخه ډک وي او حیرانوونکی وي او تل حیرانوونکي څیزونه په خلکو کې وېره او وهم پیدا کوي همدا لامل و، چې ساساني واکمنو د خپلو امیرانو او ولس څخه لیریوالی ساته بلکې د پردې تر شا کښېنستل دغه پرده امویانو او عباسیانو هم خپله کړه په لیري اوسېدو کې دا ګټه وه چې پاچا د سلطنت په نظم کې پخپله نه معلومېده د هغه نمایندګان مختـه وو که د سلطنت په نظم کې کومه خرابي رامنځته کېده مسوولیت یې پر نمایندګانو راته پر پاچا نه، دغه راز پاچاهان د هر راز خرابیو څخه خوندي پاتېدل.

د اروپا په ځینو هیوادونو کې د پاچا په هکله داسې ویل کېدل چې پاچاهان پر بدنونو د پاچاهۍ د نخښو په لرلو سره د پاچاهۍ حق لرونکي ګرځي او د درواغو دعوه لرونکو څخه یې بېلوالی راځي د همداسې بدني ځانګړتیاوو له کبله د فرانسې او انګلیستان خلکو باور درلود چې د پاچا په لاس ور وړلو سره ناروغان له رنځه څخه روغتیا مومي په څوارلسمه مېلادي پېړۍ کې په انګلیستان کې دا دود و، چې د تاج پر سر کولو د مراسمو پر وخت یې د پاچا بدن په تېلو غوړاوه وروسته دغه دود د اروپا په نورو هیوادونو کې هم پلې شو او دا عقیده وګرځېده چې دغه تېل پېغلې مریمې له جنته د پاچاهانو لپاره را استولي وو.

پاچا د نورو خلکو څخه ډېر لوړ بلل کېده د دې روایت د اثبات لپاره ډول ډول کیسې او عقیدې جوړې شوې له هغو څخه یوه عقیده دا وه چې پاچاهان د لمر سره اړه لري د پخواني عراق پاچاهانو ځانونه د لمر زامن بلل دغه راز خلکو د دوی عبادت کاوه او سجدې یې ورته کولې د جاپان پاچاهانو هم ځانونه د لمر اولادونه بلل.

د پورتنیو روایتونو او کیسو په جوړېدو سره پاچاهانو الٰهي بڼه خپله کړه او سپېڅلي ورګرځېدل او د رعیت لپاره لازمه شوه چې عبادت او اطاعت یې وکړي په یوناني روایتونو کې افلاطون و ویل چې پاچا باید سپېڅلی او الٰهي حیثیت ولري همدا لامل و، چې سکندر مقدوني ځان د خدای اولاد وباله جولس

(c) ketabton.com: The Digital Library

سزار هم د هغه پر پله ولاړ د همدې روايت پر بنسټ د رومي شاهانو عبادت کېدل پيل شو او د عبادتونو او لمانځنو لپاره د رمسالونه جوړ شول کله چي پاچا سپېڅلی شو د هغه سره تړلي ټول ارزښتونه سپېڅلي شول د بېلګي په توګه هغه ته سجده کول لاس او پښې يې ور مچول کالي يې مچول او داسي نور...

هغه وخت چي د روم امپراتور قسطنطين (Constantine) مسيحيت ومانه هغه هم دغه رسمونه جاري وساتل تر څو د پاچا د امرونو څخه په سر غړولو سره څوک بغاوت و نه کړي او د ده پر ضد په سازش کي ګډون و نه کړي ولي چي يوې خوا ته يې سپېڅلی حيثيت درلود بلي خوا ته د څواک ښښتن و، روزي ورکوونکی او د ژوند او مرګ ښښتن و، ځکه بايد د هغه له امرونو څخه سر و نه غړول شي د پاچا امر نه منل مذهبي جرم وګرځېد د پاچا د حيثيت د الهي کېدو له کبله ځواک نور ټينګښت وموند او د هغه ذمه وګرځېده چي په خلکو کي نظم وساتي او په ټولنه کي امنيت ټينګ کړي.

د نړيوالي پاچاهۍ د تصور په بحث کي "فرايډ" دې خبري ته اشاره وکړه چي کله يو پاچا په سياسي توګه ځواک تر لاسه کړ هغه قبايلي مشران تر خپله ولکه لاندي راوستل او د يوه دولت په جوړلو سره يې د شهنشاهيت بنسټ کښېښود په دې پړاو کي دا تصور را پيدا شو چي څنګه چي هره قبيله خپل اتل لري او څنګه چي يو پاچا وي دغه راز دي خدای هم يو وي تر څو ټول سره متحد کړي هغه و، چي د يوه خدای او يوه پاچا د نړيوال سلطنت يا شهنشاهيت بنسټ يې کښېښود او په مسيحيت کي هڅه وشوه چي کليسا او دولت دي مسيحيان سره متحد کړي په اروپا کي پاپ د روحانيت د جنډې پورته کوونکی و، او پاچا سياسي واک برم درلود په وروسته پېړيو کي پاپ د پاچاهۍ ټولي نخښي او برم په خپل ځان کي راغونډ کړ او پاچاهان يې تر خپل اغېز لاندي راوستل په عيسويت کي دغه توپير و، چي په روم کي کليسا تر پاچا زياته پياوړې شوه مګر بازنطيني کليسا د پاچا په ولکه کي پاته شوه او د روم غوندي برم يې تر لاسه نه کړ.

امويانو او عباسيانو خپلي پلازميني دمشق او بغداد ته ولېږدولې او د عربي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونو څخه لیري شوې هغو ساماني او بازنطیني ارزښتونه خپل کړه خلافت یې په ټولواکۍ الیش کړ ورسره یې د پاچاهۍ نخښي نښانې او دودونه هم خپل کړل که څه هم امویانو او عباسیانو تاج د شاهي نخښي په توګه خپل نه کړ یوازې عباسي خلیفه المعتصم بالله (واکمهال: ۸۳۳- ۸۴۲م) یو تاج پر سر کړی و، چي یوه دانه الماس پکښې ټک وهل شوی و، که نه وي هغوی تاج یوازي پوځي جنرالانو ته د هغوی د چوپړ له کبله په انعام کي ورکاوه د مصر فاطمي خلیفه ګانو د تاج پر ځای لنګوټه تړله د تاج د پر سر کولو دود په رسمي توګه آل بویه (واکمهال: ۹۳۲- ۱۰۶۲م) پیل کړ.

خلیفه ګانو ځانونه د نورو خلکو څخه د بېل ساتلو دود د امیر معاویه په زمانه کي پیل کړ چي د هغوی لپاره په مسجد کي مقصوره جوړه شوه چیري چي هغه یوازي لمونځ کاوه د پردې پیل هم په دغه زمانه کي وشو.

کله چي د پاچاهۍ او ملوکیت نظام پر پښو ودرېد مسلمانو مفکرینو د هغه د جواز لپاره ډول ډول دلیلونه راوړل تر ټولو مهم او لوی دلیل دا و، چي خلک جاهلان، جنګره او بدخویه وي د هغوی د پر لار کولو لپاره او په ټولنه کي د امنیت د ټینګولو لپاره د پاچا وجود مهم دی په دې لړ کي داسي کتابونه ولیکل شول چي په هغو کي د پاچاهانو د لارښووني لپاره یو شمېر نصیحتونه وو آریایي(۱) پاچاهان د مسلمانو پاچاهانو لپاره نمونه وګرځېدل د هغوی د بهادرۍ او حکومت کولو له کیسو څخه ډک کتابونه مسلمانو پاچاهانو لوستل د بېلګي په توګه د قابوس "قابوسنامه" او د نظام الملک "سیاستنامه" چي د یادولو وړ دي د همداسي کتابونو په برکت پاچاهان د خدای سیوری وبلل شول او د پاچا لپاره مهمه وګرځېده چي له نورو خلکو دې ځانونه لیري کړي تر څو د هغوی دبدبه ښکاره شي په ټولنه کي انصاف راولي ولي چي یوازي د انصاف له لاري پاچا پر خلکو خپل حکومت کولای شي.

که څه هم پاچاهانو هغه ټولي نخښي نښانې خپلي کړې چي د عربي کلتور

---

(۱) آریایي څخه مطلب د آریانا (اوسنی افغانستان) او پارس (اوسنی ایران) پاچاهان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه مخالفي وې مګر مسلمانو مفکرینو نه یوازي د پاچاهۍ اداري ته بلکي د هغې سره تړلو ټولو ارزښتونو ته د وخت د اړتیا له کبله اسلامي بڼه ورکړه او جواز يې ور وباخښه تر دې اندازې چي الماوردي په "احکام سلطانیه" نومي کتاب کي د یوه غاصب واکمن حیثیت قانوني ومانه ولي چي هغه زورور دی او ولس کمزوری ځکه د هغه ځخه سر غړول ځان په ناورین اخته کول دي.

د پاچاهۍ اداره چي په مسلمانو هیوادونو او ټولنو کي له کومو شرایطو ځخه تېره شوې ده د هغه ځخه دا پایله راوزي چي د زماني د اړتیاوو او د وخت د غوښتنو پر بنسټ اداري او دودونه اوړي په یوه بڼه تل نه پاتېږي بلکي د هغوی د فشار له کبله مذهبي ارزښتونه او ګروهي هم بدلون مومي.

په نن دور کي په زیاتره هیوادونو کي د پاچاهۍ اداري نسکوري شوي دي ځای يې جمهوریت نیولی دی اوس یو ځلي بیا اړتیا لیدل کېږي چي د وخت د غوښتنو سره سم دي د نوي نظامونو د منلو لپاره زاړه فکرونه وغورځول شي او نوي افکارو ته دي لاره ورکړل شي.

مأخذ:

تاریخ اور تحقیق
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس. لاهور
(اسلام اور بادشاہت)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانان او نوښت

کله چې د اسلام په هکله په مسلمانانو کې د نوښت خبره کېږي داسې انګېرل کېږي چې ښايي په ټولنه کې لوړېدېز ارزښتونه راوستل کېږي له همدې کبله زښت غبرګون ښودل کېږي چې د ټولني اروپايي کول زموږ ارزښتونه له منځه وړي او زموږ د ځانګړې کلتور د له منځه وړلو توطیه ده ځکه هلې ځلې پیل شي تر څو د نوښت د پروسې د مقابلې لپاره سیمه ییز ارزښتونه او ادارې راژوندۍ کړل شي.

د نوښت له پروسې څخه مسلمانان په شک اخته دي دوی ډېره اوږده موده د اروپايي هیوادونو د مستعمرو په توګه ژوند کړی دی اروپايانو چې په مسلمانو ټولنو کې خپلو ارزښتونو ته وده ورکوله هلته یې د مسلمانانو پر ارزښتونو او پر سیمه ییز کلتور کلک ګزارونه وکړل همدا وجه ده چې نن مسلمانان د نوښت له پروسې څخه بد وړي دوی وېرېږي چې هسي نه یو ځلي بیا موږ د اروپايانو مستعمرې وګرځو.

د نوښت په توګه په ساینس او تخنیک کې ستر بدلون را روان دی زموږ له کلتوره بېخي بېل ټولنیز او اخلاقي ارزښتونه هم رامنځته شوي دي پر ضد یې په مذهبي ډلو کې زښت غبرګون شته زاړه پالي یې هم د خپل کلتور لپاره زیانمن بولي او مخالفت ورسره ښيي.

په داسې پړاو کې موږ په مسلمانو هیوادونو کې د نوښت پر ضد او د هغه په ملاتړ کې درې ډوله خلک وینو لکه بنسټپالان دویم منځلاري او درېیم د لوړېدېز پلویان. بنسټپالان وايي "د نوښت مخه دې ونیول شي او پر ځای دې یې سیمه ییز ارزښتونه راژوندي شي او د تېر مهال غوندي برم دې ترلاسه شي"

Scanned with CamScanner

منځلاري وايي "نوي ارزښتونو ته دي اسلامي جامه واغوستل شي وروسته دي هغه خپل کړل شي" درېيمه ډله چي د لوېديز پلويان دي هغه وايي "اسلام دي له سياسته بېل شي ځکه چي د نوښت او پرمختګ په لاره کي خنډ دی تر دې وروسته دي د لوېديز ارزښتونه پلي شي او د ټولني سياسي او ټولنيز نظام دي پر هغو لارو روان شي".

په ډېرو مسلمانو هيوادونو کي د استعماري نظام تر رنګېدو وروسته هڅه وشوه چي د لوېديزو او سيمه ييزو ادارو په يو ځاى کولو سره دي يو نوى نظام رامنځته کړي په دې پړاو کي يو پرمختګ خوښوونکې نظريه وړاندي شوه په هغه کي هڅه وشوه چي يو لړ نظامونه لکه جمهوريت، ټولنپوهنه، ملتپالنه او پانګوالي د اسلام په چوکاټ کي تر اچولو وروسته د منلو وړ وګرځول شي مګر دغه ټوله اصلاحي ګامونه د پوځي، شاهي او ديکتاتوري حکومتونو له لوري واخيستل شول او غوښتل يې چي خپل حکومت ته دوام ورکړي چي په پايله کي يې هيڅ ګټه ونه کړه د خلکو ټولنيز او اقتصادي حيثيت ښه نه شو پاى يې دا شو چي خلکو د داسي اصلاحاتو سره هيڅ لېوالتيا ونه ښودله په کلکه سره رد شول او خلکو له داسي کارونو څخه دا شعور تر لاسه کړ چي نوښت يوازي واکمنو ډلو ته ګټه رسوي ولسونو او وګړو ته هيڅ ګټه نه کوي د هغوى په زړونو کي د لوېديز او د نوښت پر ضد ولولي راوپارېدلي او د ديا راژوندي کولو د غورځنګونو ملاتړي شول.

د نوښت پروسه موږ پر دوو برخو وېشو د ساينس او تخنيک پروسه او د سياسي ټولنيز او اقتصادي نظرياتو او خيالاتو پروسه په دې لړ کي مهمه او ځانګړې خبره دا ده چي د ساينس او تخنيک په هکله چي کوم لومړني خيالونه وو هغه بدل شول او د هغوى د نه منلو پر ځاى يې منلو ته غاړه کښېښودله يو وخت داسي و، چي د هر نوي تخنيک او ايجاد سره مخالفت ښودل کېده او هغه يې د اسلام سره ضد باله د بېلګي په توګه کامره، برېښنا ټليفون، راډيو، ټلويزيون، ټايپ ماشين او يو لړ درمل مګر وروسته چې د پورتنيو شيزونو ګټمنوالي په ثبوت ورسېد او جوته شوه چي د ټولني په ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي نو يې ومنل همدا لامل دی په نن دور کي چي کوم نوي تخنيکونه رامنځته شوي دي لکه ويډيو، سي ډي، ډي وي ډي، موبايل د هغوی هيڅ مخالفت نه ليدل کېږي او نه يې د نه استعمال په هکله کومه مذهبي فتوا ليدل کېږي او ټولو ته د منلو وړ ځيزونه ګرځېدلي دي او تر کومه ځايه چي د ساينس او تخنيک د نوښت په پروسه اړه لري د مسلمانانو په ټولنه کي هغه منل شوې ده نن په سعودي عربستان کي زاړه پالي په هيواد کي نوی تخنيک د نوښت په نامه خپلوي همدغه کار د ايران شاه هم په خپل وخت کي کړی و، هغه هم د خپلي ټولني د سياسي او ټولنيزو حالاتو د بدلولو لپاره غوښتل د ساينس او تخنيک له لاري نوښت راولي او موږ وليدل چي دواړي ټولني د خرابو حالاتو سره مخامخ شوې په ايران کي د شاه حکومت پای ته ورسېد پر ځای يې بنسټپالان راغلل او سعودي عربستان د بدلون له پروسې څخه تېر نه شو او د يوې کنګل شوي ټولني په توګه پاته شو د ساينس او تخنيک په دور کي هغه يوه داسي ټولنه ده چي هلته نه کوم کلتور شته او نه د ژوند رنګيني.

هغه مسلمانان چي د نوښت د پروسې نه منونکي دي د هغوی ستونزه دا ده چي که يې رد کړي بايد بل نظام وړاندي کړي هغوی د دې اسان هواری راباسي چي سياسي ټولنيزي او اقتصادي اداري د اسلام سره همرنګه کوي د مثال په توګه پارلمان ته د شورٰی، رايي ته د اجماع او ولسمشر ته د خليفه يا امير نوم ورکوي او اسلامي جامه ور اغوندي او کله د ځينو اصلاحاتو لپاره د اسلامي توری هم کاروي لکه اسلامي اقتصاد، اسلامي بانکي نظام، اسلامي روحيات او داسي نور... تر اوسه دوی يو داسي پر له پوري نظام نه دی وړاندي کړی چي د اوس دور د غوښتنو سره سمون وخوري.

که يوې خوا ته مسلمانه ټولنه د نوښت د خپلولو څخه سرغړونه کوي بلي خوا ته اروپايي پوهانو هم دې پروسې ته زيان رسولی دی "باسم طبي" په خپل کتاب د "نوي اسلام کړکېچ" کي چي په ۱۹۸۸م کي خپور شوی دی پر غربي پوهانو د نيوکي په ترڅ کي ليکي "دوی ټول نوي ارزښتونه او قدرونه اروپايي بللي دي خپله غېږ يې پر راګرځولې ده او کله چي نور هيوادونه دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونه خپلوي اروپايان دي ته د خپل مدنيت بريا وايي کله چي دعوه وشي چي اروپايي او غربي تهذيب تر ټولو لوړ او عالي دی په غبرګون کي مسلمانان راپورته کېږي او وايي موږ ولي پردی کلتور او تهذيب پر ځان ومنو موږ په تېر مهال کي تر دې ښه تهذيب درلود" هر نوي ارزښت ته غربي جامه ور اغوستل د نورو تهذيبونو ارزښت ور کموي او د وياړ روحيه يې ور کمزوره کوي.

اوس پوښتنه دا ده چي په داسي اوضاع کي مسلمانان څه وکړي څنګه د نوي عصر غوښتنو ته ځواب و وايي څنګه له وروسته پاته والي څخه ووزي او څنګه د غربي پوهانو د اخطارونو ځواب و وايي "فواد عجمي" په خپل کتاب "د عربو خطرناکه وضعه"(۱) کي ليکي "د نړۍ قومونو خپل وروسته پاته والي ته په کتلو سره هڅه وکړه چي له لوېديز څخه زده کړه وکړي او د هغوی پر نمونه د پرمختګ هلي ځلي وکړي مګر چي ناهيلي شول بير ته خپلي وروسته پاته نړۍ ته راستانه شول په خپلو ارزښتونو او ادارو کي يې ځانونه خوندي کړل د هغو خلکو پر ضد يې ځانونه پياوړي کړل چي د دوی په هکله پرېکړي کوي او ټولنه د بې نظمۍ ښکار کړې ده.

مسلمان هيوادونه اوس په هغه پړاو کي شتون لري چي څنګه بايد له بې نظمۍ څخه ووزي په ځانګړې توګه په داسي وخت کي چي د اسلام څخه د سياسي وسلې کار اخيستل کېږي د مسلمانو هيوادونو مفکرينو او پوهانو لره مهمه ده چي هغه ارزښتونه له منځه يوسي چي ټولنه يې د بې نظمۍ ښکار کړې ده تر څو چي د بدلون پروسې ته هر کلی و نه ويل شي تر هغه وخته نه شو کولای چي د ساينس او تخنيک څخه اغېزمن شوي ټولنيز، اقتصادي او سياسي نظريات ومنو.

آيا مسلمانان منځلارۍ ته رابلل کېدلای شي د دې پوښتني په ترځ کي بايد و ويل شي چي په اوس وخت کي نړۍ پر دوه ډوله هيوادونو وېشل شوې ده لکه صنعتي هيوادونه او غيرصنعتي هيوادونه په دواړه ډوله هيوادونو کي بېل کلتور تکامل کړی دی غربي هيوادونه د صنعتي کلتور نمايندګي کوي.

---

(۱) The Arab Predicament.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د همدې صنعتي کلتور په برکت یې په ټولنه کې سیاسي، ټولنیز او اقتصادي بدلونونه رامنځته شول مذهب له سیاسته بېل شو یوازې یې په شخصي ژوند اړه پیدا کړه په نتیجه کې یې د مذهب سیاسي استعمال لږ تر لږه شو د جمهوریت ریښې لا زیاتې ټینګې شوې البته د دې په پرتله په غیر صنعتي هیوادونو کې مذهب او سیاست سره تړلي دي پایله یې دا ده چې سیاسي اتوریتې مذهب ته اړتیا ویني تر څو د هغه وجود ته جواز ور وبخښي او دا هغه اتحاد دی چې په ټولنه کې د بدلون مخه نیسي او په لاره کې یې خنډونه ور اچوي.

مسلمان هیوادونه هم د غیر صنعتي کلتور سره اړه لري په ټولو مسلمانو هیوادونو کې حکومتونه د اسلام له لارې د خپل جواز دلایل وړاندې کوي او هره سیاسي ډله یا ګوند د مذهب په استعمالولو سره غواړي د خلکو ولولې راوپاروي او حکومت ونیسي په داسې هیوادونو کې نه لیدل کېږي چې یو چا دې مذهب له سیاسته بېل کړی وي او وروسته یې اصلاحات پلي کړي وي د ایران شاه له مذهب پرته د نوښت او سمون پروسه پیل کړه د هغه د صنعتي کولو او د نوښت پالیسي ناکامه شوه خلکو د نوي افکارو د منلو څخه سر غړونه وکړه مذهبي ډلو او علماوو یې د طرحې څخه ځکه مخالفت وښود چې د اسلام سره یې سر نه خوړه که د ایران شاه د سمون پالیسي او مذهب سره یو ځای کړي وای وروسته یې عملي کړي وای علماوو به په شدت سره د هغه مخالفت نه وای کړی لکه څنګه چې په سعودي عربستان کې شاهي کورنۍ کوي د سعودي شاه په ډېره چالاکۍ سره د خپل حکومت د پایښت لپاره د مذهب پوره استعمال کوي او په دې لړ کې یې په حکومت کې عالمان هم ګډ کړي دي هغوی نه شي کولای عام وګړي د شاه پر خلاف راوپاروي.

په زیاتره مسلمانو هیوادونو کې محدود جمهوري یا دیکتاتوري حکومتونه دي په داسې هیوادونو کې حکومتونه د خپل واک د ټینګښت لپاره د مذهبي ګوندونو غوښتنې مني او هغوی ته په خپلو پالیسیو کې ځای ورکوي کله چې هلته سیاسي یا اقتصادي اصلاحات راوستل کېږي لومړی یې د اسلامي کولو پروسه تېروي وروسته یې عملي کوي د بېلګې په توګه په مسلمانو هیوادونو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت د جمهوریت نظام بدل شي چي و واېي حقیقي حکومت او واک و اختیار د واکمنو په لاس کي نه دی بلکي د لوی ښتن په لاس کي دی واکمنو ته بې حسابه واک او اختیار ورکړل شي بیا چي څنګه دوی وغواړي په هغه اندازه د خلکو حقوق تر پښو لاندي کوي او تېری ورباندي کوي ولې چي هغوی پخپله څه نه کوي او د بل چا پروسه عملي کوي.

دا خبره جوته شوې ده چي مسلمان هیوادونه به تر هغو پوري پرمختګ ونه کړای شي تر څو چي د غیر صنعتي ټولني څخه صنعتي ټولني ته ور داخل نه شي او تر څو چي ټولنه غیر صنعتي وي اسلام ته به د صنعتي هیوادونو له لوري جدي ګواښ متوجه وي مسلمانو هیوادونو ته دوې لاري ور پاته دي چي یا صنعتي پروسه پیل کړي تر څو د ټولني سیاسي، ټولنیز او اقتصادي وضع بدله کړي یا دا چي پر هغه پخواني حال پاته شي او هیڅ پرمختګ و نه کړي".

د سوریې محقق او فیلسوف باسم طبي چي اوس په جرمني کي ژوند کوي د "نوي اسلام کړکېچ" په نامه یې یو کتاب په ۱۹۸۸م کي خپور شو هغه په دلیل سره و ویل:

"څنګه اړتیا ایدل کېږي چي مسلمانان دي منځلارې ته راوبلل شي".

د هغه د وینا له مخي نوې زمانه د صنعتي دور سره اړه لري.

اروپا څکه پرمختګ وکړ چي هغه صنعتي انقلاب ومانه تر دې دمخه د اروپایانو پر ژوند مسیحیت ډېر اغېزمن و، کله چي اروپا منځلاري خپله کړه او مسیحیت د سیاسیت څخه تر بېلېدو وروسته هم وکولای شوای چي ژوند وکړي څکه باسم طبي دلیل وړاندي کوي چي د صنعتي انقلاب او د ساینس او تخنیک د انکشافاتو په پایله کي عقلیت لاسبری شو مګر عیسویت مړ نه شو البته منځلاری شو او د ټولني د یوه مهم جز په توګه پاته شو.

باسم طبي دا خبره کوي چي د مسلمانو هیوادونو لپاره اړینه نه ده چي له هماغه پروسې څخه تېر شي له کومي څخه چي غربیان تېر شوي دي هغه زیاتوي چي د ساینس او تخنیک پر بنسټ چي کوم کلتور وده کوي هغه یو زراعتي (کرهنیز) او پانګوال نظام نه شي پیدا کولای هغه استدلال کوي چي د مسلمانانو لپاره مهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده چې هغوی د اسلام یو داسې نظام کشف کړي چې په هغه بشپړ نظام کې مذهب د یوه جز حیثیت ولري او د اخلاقو په دایره کې داخل وي تر څو نوري څانګې ځانواکې شي او د مسلمانو هیوادونو پر مختګ شونی شي.

په ۱۷۹۸م کې چې ناپلیون پر مصر یرغل وکړ د عربو او اروپایانو تر منځ لومړی ځل تړون پیدا شو که څه هم دغه تړون د لږ وخت لپاره و، مګر د ناپلیون په لاس د مصر نیوني عربو پوهانو ته دا نوبت ور په برخه کړ چې هغوی د اروپایانو بریالیتوب او خپلې ماتې ته په غور سره وګوري او څېړنه یې وکړي وروسته چې اروپایي هیوادونو عربان خپلې مستعمرې وګرځولې عربو ته یو ځلې بیا دا نوبت ور په برخه شو چې اروپایي تهذیب وڅېړي او ځان په پوه کړي عرب سیاستوال او مفکرین پر دې مسئله تر غور او فکر وروسته دې نتیجې ته ورسېدل چې تر هغه وخته دوی خپل وروسته پاته والی نه شي له منځه وړلای تر څو چې یې غربي ارزښتونه او نظامونه خپل کړي نه وي.

یوه مراکشی فیلسوف عبدالله لاذري د نوي عربي ټولني د تکامل څلور دورې وټاکلې لومړۍ دوره له ۱۸۵۰م څخه تر ۱۹۴۱م پورې وه په دې دور کې په ډېر جوش سره د غربي تهذیب د خپلولو کوښښونه وشول په دویم دور کې عربو د عثماني خلافت څخه سرغړاوی وکړ عربي ملت پالنې ته وده ورکړل شوه او د جمهوري ارزښتونو د ودې کوښښونه هم وشول په ۱۹۴۸م کې په درېیم دور کې عربو په خپل منځ کې د اتحاد او یووالي لپاره هلې ځلې وکړې تر څو د هغه اوضاع مقابله وکړي په کومه کې چې اسرائیل جوړ شوي وو، او د استعماري نظام تر ړنګېدو وروسته چې کوم هیوادونه خپلواک شوي وو او جغرافیایي حدودو ته یې تغیر ورکړی و، د څلورم دور مهمه پېښه د ۱۹۶۷م جګړه ده چې عربو بایلوله دې جګړې د ټولي نړۍ عرب له ناهیلۍ سره مخ کړل په عربو کې د لاچارۍ ولولې راوپارېدلې په څنګ کې یې د عربي ټولني د کمزورو اړخونو انتقادي څېړنه پیل شوه په دې لړ کې فواد عجمي یو کتاب د "د عربو خطرناکه وضعه" په نامه له کمبریج څخه په کال ۱۹۹۲م کې خپور کړ په دې کتاب کې هغه د ۱۹۶۷م عرب اسرائیل جګړه موضوع ګرځولې ده او د هغه پر نتیجو یې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث کړی دی دې جنګ د عربي نړۍ ملتپالني منځلارۍ او روښانفکرۍ ته زښت زیان ور واړاوه تر دې ناکامۍ وروسته منځلارو خپله تګلاره واړوله او بنسټپالني ته يې مخه کړه تر څو خپل واک او واکمني خوندي کړي په دې لړ کي تر ټولو ښه بېلګه دا ده چي تر جګړې دمخه يې په مصري عسکرو د فلمونو ښځینه ستورو، موسیقارانو او نڅاګرو عکسونه وېشلي وو مګر چي جګړه په ماتي سره پای ته ورسېده ژر يې د حکومت له لوري د جهاد او د رسول الله ﷺ د غزاګانو په هکله معلوماتي کتابچې و وېشلې دې جګړې د عربو ذهنونه یو دم ور واړول د هغوی له ټولني څخه يې انقلابي غورځنګونه ختم کړل پر ځای يې مذهبي خیالاتو ته وده ورکړه اغېزه يې دا شوه چي عربو پر ځای د دې چي نور لاملونه د خپلي ماتي سوب وګرځوي هغوی پر یو او بل تورونه ولګول.

فواد عجمي زیاتوي چي تر ماتي وروسته عبدالحکیم عامر ځان و واژه که څه هم د ډېرو خلکو په فکر دا یوه عامه ځان وژنه وه مګر یوه مصري ادیب دې ته په بله نظریه سره وکتل او ويې لیکل "ما چي دغه پېښه وځېړله د غم او درد ښکارندويي مي پکښي ولیدله دا يې پیل دی آخر به زاړه ارزښتونه له منځه ځي ځای به يې نوي ارزښتونه نیسي د عبدالحکیم عامر له ځان وژني څخه ښکاري چي د ځاني ذمه واری پوښتني هم په ټولنه کي اهمیت ترلاسه کړی و. دغه راز پېښي هم په مسلمانه ټولنه کي یو نوښت دی".

تر ماتي خوړلو وروسته د انقلابي او پر مختګ خوښوونکو پوهانو خیالاتو او نظریاتو و نه کړای شوای چي په عربي ټولنه کي کوم بدلون راولي خلک چي له سیاسي مشرانو څخه ناهیلي شول مذهب ته يې مخه کړه تر څو د مذهب په مرسته له ناهیلۍ او وروسته پاته والي څخه ووزي او په نړۍ کي د نورو ولسونو په شان د پت او عزت څښتنان شي.

ټېل لرونکو عربي هیوادونو له دې اوضاع څخه پوره ګټه پورته کړه په هرا سیمه کي يې د مذهبي غورځنګونو سره مرسته وکړه او د هغوی له لاري يې ټول عرب هیوادونه د خپلو پالیسیو منلو ته اړ ایستل.

دلته تر ناهیلۍ وروسته انقلابي عربي مفکرینو او مشرانو د فلسطین

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د غورځنګ ملاتړ وکړ تر څو د عربو بې حسي ختمه کړي مګر هغه وخت د دوی ټولي هیلي په خاورو ولړل شوې کله چې په ۱۹۷۰م کې اردن فلسطینیان یو مخیزه و وژل او هغوی یې کمزوري کړل د فلسطینیانو وژنه د ټولو عربو هیوادونو په خوښه تر سره شوه عربي دولتونو غوښتل چې د فلسطینیانو د خپلواکۍ غورځنګ کمزوری شي او د دوی په ولکه کې په راتلو سره د دوی شرایطو ته غاړه کښېږدي تر څو عرب دولتونه د اسرائیلو سره د فلسطینیانو د قسمت او راتلونکي په اړه خبري اتري وکړي او پخپلو هیوادونو کي انقلابي غورځنګونه وکوټي او له پښو یې واچوي.

د لبنان کورنۍ جګړو فلسطینیان نور هم له پښو واچول تر دې وروسته عربو انقلابیانو ته په عربي ټولنه کي د بدلون راوستلو هیڅ لاره پاته نه شوه د ۱۹۷۳م تر جګړې وروسته د مصر د ولسشمر انورالسادات دې پرېکړي چې اسرائیل باید ومنو نوره هم ناهیلي پیدا کړه وروسته چي کومي پېښي وشوې د هغوی په وړاندي یو په بل پسې انقلابي غورځنګونه مړه شول د "کمپ داوید" تر تړون وروسته او کله چي یې د لبنان څخه فلسطینیان وشړل سعودي عربستان او د خلیج عربي دولتونو د بنسټپالو غورځنګونو ملاتړ پیل کړ په مسلمانو هیوادونو کي یې د مذهبي ګوندونو سره مالي مرستي وکړې او هغوی یې پر پښو ودرول عربي ملتپالني چي کومه خلا رامنځته کړې وه، هغه د بنسټپالني ولولو ډکه کړه خلک په دې هیله ورسره ودرېدل چي ګوندي د ذلت او وروسته پاته والي څخه د را ایستلو کومي ژمني چي ورسره شوي دي هغه پلي شي مګر په دې پړاو کي دا پوښتنه سر پورته کوي چي د بنسټپالني توپان به عربان تر کومه ځایه یوسي آیا دوی به د ذلت او رسوایۍ له کندي څخه راووزي آیا د دوی مرامونه د زمانې د غوښتنو سره سم دي عربي مفکرین د دې خبري په څېړنه کي باور لري چي د بنسټپالني پایله به ډېر دهشتناکي پایلي راوړي مګر د دوی ګوتنیونو هیڅ ګټه نه ده کړې ځکه چي خلکو ته بله لار ور پاته نه ده بې له همدغه یوې لاري.

فواد عجمي زیاتوي چي عرب په تاریخي کړکېچ کي راګیر شوي دي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه ځواکونو له لاسه په ناورین اخته دي چې دوی يې محاصره کړي دي عربو کوښښ وکړ چې د هغو سره د مقابلې لپاره له هغو وسلو او نخښو نښانو ځخه کار واخلي چې دوی ورسره بلد دي او په کارولو يې پوهېږي يعني د هغوی مذهب مګر دا پوښتنه لا اوس پاته ده چې آيا عرب له مذهبه د يوې وسلې کار اخيستلای شي آيا دوی په دې کار کي بريالیتوب ته رسېدای شي او د زمانې د اخطارونو مقابله کولای شي؟

هسي خو د بنسټپالني غورځنګونه په ټولو مسلمانو هيوادونو کي شتون لري مګر په اوس وخت کي مصر د دې ټولو غورځنګونو په پلازمېنه اليش شوی دی له کومه را هيسي چې د اسلامي غورځنګونو کارکوونکو پر بهرنيو سيلانيانو بريدونه پيل کړي دي له هغه وخته د ټولي نړۍ پام دوی ته ور اوښتی دی که يوې خوا ته د مصر حکومت د هغوی په وړاندي لاچاره شوی دی او د هغوی د مخنيوي په توګه هيڅ ګام نه شي اوچتولای بلي خوا ته حکومت د خپلي لاچارۍ د ښکارندويۍ په توګه د اسلامي غورځنګ د کارکوونکو په غړغړه کولو لاس پوري کړی دی چي دغه کار پر ځای د دې چي اسلامي غورځنګونه له پښو واچوي نور يې پياوړي کوي اونوی ژوند ور بخښي.

په مصر کي تر ټولو دمخه اخوان المسلمون په نامه له تشدده ډک بنسټپال ګوند راپورته شو او د وخت په تېرېدو سره د اخوان المسلمون پاليسی واوښتله هغوی د وهني او ټکوني پاليسي پرېښوده او د حکومت سره يې د مفاهمې لاره خپله کړه مګر دې مفاهمې کوم داسي بدلون را نه ووست چي بنسټپال ګوندونه دي ډاډه کړای شي په هيواد کي د کړکېچني اوضاع له کبله د پوهنتونو ځوانان ډېر ناهيلي شول او وپوهېدل چي حکومت په هر لحاظ سره ناکامه شوی دی هغه ځوانان چي فکر يې کاوه يوازي د شريعت نفاذ د مصر راتلونکی ځلولای او روښانه کولای شي هغوی له اخوان المسلمون ځخه بېل شول خپلي کوچنۍ ډلي يې جوړي کړې تر څو په ټولنه کي بدلون راولي او د ټولنيزو او اقتصادي لانجو د هواري لپاره د اسلام بنسټيزي ښووني نافذي کړي په داسي ګوندونو يا تنظيمونو کي "د خپلواکۍ اسلامي ګوند"

(c) ketabton.com: The Digital Library

"تکفیر الهجره"، "الجهاد" او "اسلامي غورځنګ" راځي چې کار کوونکي یې له جوشه ډک هغه ځوانان دي چې د خپلو مشرانو له سیاسته ناهیلي شوي دي د هغوی د اصلاحاتو له پالیسۍ څخه هیڅ ګټه نه ویني او ډېر جدي غوښتنه لري چې هر څه دي په ډېر لږ وخت کې بدل شي ځکه دوی په وهنه او ټکونه باور لري او هر څنګه چې وي او په هره بیه چې وي چوکۍ ته رسېدل غواړي.

د داسې ځوانانو د نظریاتو له رویه مصر اوس هم د جاهلیت په زمانه کې شتون لري که څه هم ډېر خلک مسلمان دی مګر د اسلام په ښوونو ډېر لږ خلک خبر دي "تکفیر الهجره" نامي ګوند باور لري چې د کفر د مرکز (مصر) څخه دي هجرت وشي یوه نېکه ټولنه دي جوړه شي وروسته دي تمامه ټولنه په دې نېکه ټولنه ګډه شي د دوی په ذهن کې د اسلام د پیغمبر محمد[ص] نمونه ده چا چې له مکې څخه مدینې ته هجرت وکړ هلته یې یوه نېکه ټولنه جوړه کړه او وروسته مکې ته راستون شو.

دغه مذهبي ګوندونه په ښوونیزو ادارو کې په کار بوخت دي چیري چې دوی کوښښ کوي چې نور زده کوونکي خپل ګوند ته وروبولي د دوی له نظریاتو او ښوونو څخه خلک نه دي اغېزمن شوي تر اوسه دوی مذهب ته په روایتي نظریه سره ګوري او په مذهب کې دننه د هیڅ ډول بدلون غوښتونکي نه دي.

د بېري رابین (Berry Robin) کتاب "د مصر په سیاست کې اسلامي بنسټپالي" په ۱۹۹۰م کې خپور شو هغه په مصر کې د بنسټپالنې د یو لړ دورو څېړنه کړې ده او دا یې جوته کړې ده چې د مصر او د نورو مسلمانو هیوادونو په غورځنګونو کې څه توپیر دی د هغه د څېړنې له رویه د مصر حکومت پر روایتي ملایانو بشپړ کنټرول لري له هغوی څخه د خپلو سیاسي مرامونو لپاره کار اخلي "جامعة الازهر" د اسلامي نړۍ تر ټولو لرغونی پوهنتون دی هغه د روایتي ملایانو تربیه کوونکی او روزونکی دی الازهر پوهنتون په بشپړه توګه د حکومت په پانګه چلېږي د الازهر شیخ یعنې د پوهنتون مشر د حکومت له لوري ټاکل کېږي او په وار وار حکومت له هغه څخه غوښتنه کوي چې په ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې فتوا خپره کړې کله چې انور سادات د اسرائيلو سره د امن تړون لاسليک کړ نو يې هم د الازهر د شيخ څخه د تړون د جواز په هکله فتوا وغوښتله نتيجه يې دا شوه چې د عامو خلکو او د اسلامي غورځنګونو د ځوانانو په زړو کې د الازهر د شيخ او د الازهر د پوهنتون هيڅ قدر و عزت پاته نه شو.

د الازهر پرته د مصر حکومت د اوقافو د رياست له لارې نژدې لس زره مسجدونه په خپل کنترول کې لري امامان او مبلغين يې حکومت ټاکي هغوی ته د مالي ګټو د رسولو په نيت هر ډول اسانتياوې برابروي د وعظ او نصيحت لپاره د ټلويزيون او راډيو سهولت ورکوي د نامتو مدرسو سره مرسته کوي او د کتابونو په خپرولو کې هم پيسې ورکوي.

دغه راز حکومت په يو لړ لارو چارو سره د نامتو ملايانو سره مالي مرستې کوي ملايان د حکومت په ملاتړ کې فتواګانې صادروي د اسلامي غورځنګونو مخالفت کوي، د رابين د څېړنې له مخې په مصر کې څلور ډوله ملايان شتون لري.

۱- روايتي ملايان په دې باوري دي چې په اوسني دوديز نظام کې د دې خبرې ګنجايش شته چې د تبليغ او نصيحت له لارې دې بدلون راشي.

۲- بنسټپال ځوانان د سخت دريزو اسلامي ګوندونو سره اړه لري په ښوونيزو ادارو کې په کار بوخت دي او د سرکاري ملايانو مخالفين دي.

۳- د اخوان المسلمون ملايان چې په سياست کې برخه اخلي او د قانون جوړونې له لارې غواړي په هيواد کې شريعت نافذ کړي.

۴- انقلابي غورځنګونه چې په بشپړه توګه د ټول نظام مخالفت کوي او يوازې د تشدد له لارې د اسلامي دولت جوړول غواړي.

د مصر حکومت د بنسټپالنې د مخنيوي لپاره يو لړ ګامونه اخلي د اخوان المسلمون ګوند يې ملګرې دی پر تشدد باور لرونکي مخالفين غږه غږه کوي اخوان المسلمون اوس د مصر د روايتي سياست برخه ګرځېدلی دی انور سادات او حُسني مبارک دواړو پر دې پاليسۍ عمل وکړ ملايان يې پخپله کابينه کې ګډ کړه او هغوی ته يې مالي ګټه ورسوله تر څو هغوی د پيسو په نشه معتاد شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وروسته د حکومت مخالفت ونه کړي او د حکومت په ګټه کار وکړي.

د مصر حکومت باور لري چې کوچني انقلابي ګوندونه ختمول آسانه کار دی ځکه چې د ولس ملاتړ نه لري او نه یې ډېر زیات نوم ګټلی دی مګر حکومت نه شي کولای په آسانۍ سره د بنسټپالني ولولې له منځه یوسي ولې چې کوم لاملونه چې د بنسټپالانو ولولو ته وده ورکوي او دوی وهني او ټکوني ته لمسوي هغه لا شتون لري او له منځه وړل شوي نه دي.

مګر دا هم یو حقیقت دی چې د بنسټپالني غورځنګونو د مصر د سیاست په بدلولو کې مهم رول لوبولی دی د رابین په وینا د مصر منځلاري او چپلاسي ګوندونه د بنسټپالانو و اوج ته رسېدني څخه ډېر وېرېدلي دي تر دې بریده چې د بنسټپالانو ډېرو نظریاتو ته یې په خپله کړنلاره کې ځای ورکړی دی دې کار بنسټپالني ته نوره وده ورکړه.

دا یوازې د مصر تراژیدي نه ده ټول مسلمان هیوادونه په همداسې برخلیک اخته دي هلته د ملایانو د فشارونو له کبله سیاسي ګوندونه پخپله کړنلاره کې مذهبي ټکي ور ننباسي تر څو د خلکو خواخوږي تر لاسه کړي او سیاسي واک ته ورسېږي ځکه پرمختګ خوښوونکي ګوندونه هم د واک د ترلاسه کولو له لوږې سره مخامخ شي او داسې ګامونه پورته کړي چې د بنسټپالني د ودې سوب ګرځي پر ځای د دې چې ولس وروزل شي هغوی ته سیاسي پوهه ورکړل شي دوی واک ته د رسېدو لنډه لار خپله کړي تر څو ژر تر ژره چوکۍ ونیسي.

بنسټپالنه له وهني او ټکوني څخه عبارت نظریه ده او په یوه مذهب اړه لرونکې نظریه نه ده بلکې د نړۍ په هر مذهب او عقیده کې موجوده وي او په یوه داسې ټولنه کې د بنسټپالني ولولې هیڅ وده نه کوي چېرې چې حکومت خپلواکې غړغړه کړې وي او هلته پر سیاسي ګوندونو او سیاسي حرکاتو بندیزونه وي په ځانګړې توګه هغه ټولني چېرې چې جمهوریت وي او د وینا او عمل آزادي وي هلته بنسټپالي ژر وده کوي مګر په هغه هیوادونو کې چېرې چې پاچاهان یا دیکتاتوران په واک کې وي هلته د بنسټپالني غورځنګونه په

سختۍ سره کوټل کېږي او له منځه وړل کېږي د سعودي واکمن دعوا لري چې د سعودي عربستان دولت اسلامي دی کله چې یوې اسلامي ډلې د کعبې حرم خونه اشغال او غوښتنه یې وکړه چې په هیواد کې دې سوچه اسلامي نظام پلي شي حکومت د هغه پر ضد زښت ګامونه پورته کړل اسلام پالي یې په شدت سره له منځه یووړل همدغسې کار په سوریه کې وشو چیرې چې حافظ الاسد شل زره انسانان د الحمص په ښار کې و وژل په عراق لیبیا اردن او مراکش غوندې هیوادونو کې دونه سخت بندیزونه دي چې هلته د حکومت پر خلاف معمولي مخالفت هم نه زغمل کېږي.

د بنسټپالنې غورځنګونه یوازې په هغو هیوادونو کې راپورته کېدلای شي چیرې چې د مخالفت د زغملو توان موجود وي او د هغه هیواد په سیاسي نظام کې د دې خبرې اجازه وي چې دوی سیاسي ګوند جوړ کړي د چاپي پاڼو په ښه خپله لایحه او کړنلاره خلکو ته وړاندې کړي او د خپلو غوښتنو لپاره جمهوري ادارو ته ور ننوزي نتیجه یې دا ده چې په داسې هیوادونو کې بنسټپالو ګوندونو په ډېره زیږه لهجه په سیاست کې خپل زور ښکاره کړ هغوی تل د بې سوادو، بې شعورو او جاهلو خلکو ولولې راپاروي د هغوی سره د دروغو وعدې کوي تر څو هغوی د ځان ملګري کړي او موږ وینو چې منځلاري ګوندونه چې تر اوسه په سیاست کې لاسبري وو هغوی ورو، ورو پر شا کېږي د دې ښه بېلګه په مصر کې د اخوان المسلمون ګوند دی هغوی د دې خبرې اندازه ولګوله چې نور یې د تشدد د پالیسۍ په لرلو سره په خلکو کې ګرانښت له لاسه ورکړی دوی خپل تګلاره واړوله له تشدده یې لاس واخیست د یوه جمهوري او اسلامي ګوند ښه یې خپله کړه او و یې غوښتل چې په خلکو کې خپل پخوانی شهرت تازه کړي په دې نیت هغوی د مصر تاریخ په نوې نظریه سره بیان کړ او دعوا یې وکړه چې اخوان المسلمون په مصر کې د پاچاهۍ پر ضد اوږده مبارزه کړې ده د پاچا فاروق پر خلاف یې غورځنګ پر مخ بوت او د هغه له ظلمه یې مصر وژغوره.

اخوان المسلمون د ۱۹۵۲م کال په انقلاب کې هم روښانه رول وښود چې په نتیجه کې یې جمال عبدالناصر واک ته ورسېد. له تشدده د لاس اخیستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کبله اخوان المسلمون ملي سیاست ته ور داخل شو او د مصر حکومت ته د منلو وړ وګرځېد تر څو هغه د تشدد پر ځای د اصلاحاتو له لارې په مصر کې اسلامي نظام پر پښو ودروي.

تلسماني چې په ۱۹۸۶م کې مړ دی هغه کس و، چې دغه پالیسي یې پلې کړه هغه اخوان المسلمون دې ته چمتو کړل چې د وهنې او ټکونې له تګلارې څخه لاس په سر شي او د نورو سیاسي ګوندونو سره سیاسي تړونونه لاسلیک کړې اخوان المسلمون په خاصه توګه د "وفد" ګوند سره اړیکې ټینګې کړې ولې چې وفد یو منځلاری ګوند و، په ولس او پوهانو خلکو کې یې ډېر ملاتړې درلودل د وفد ګوند سره د اخوان المسلمون ګوند سیاسي اړیکو هغه ته محبوبیت ور وباخښه او سیاسي بنسټونه یې ور ټینګ کړل پایله یې دا شوه چې سیاسي ګوندونو د ولسو د خواخوږۍ د تر لاسه کولو لپاره پخپله کړنلاره کې د مذهب ځینې اصول ور ننه ایستل او د اسلامي نظام د راوستلو لپاره هر ګوند هلې ځلې پیل کړې.

په دې هکله یو تبصره کوونکي ولیکل چې ټولو سیاسي ګوندونو بې له کومه تخصیصه په خپله کړنلاره کې د مذهب نافذولو ته اولیت ورکړی دی که څه هم تر دې دمخه ځینو ګوندونو د مذهب د نفاذ ناره د زاړه پالو ناره بلله او د مذهب سیاسي کارونه یې ښه نه بلله.

باید و وایو چې د اخوان المسلمون په څېر ګوندونه مذهب د سیاسي آلې او وسلې په توګه کاروي سیاست ته مذهبي بڼه ورکوي د جمهوري ادارو او ارزښتونو څخه ګټه پورته کوي د یو لړ ګوندونو سره اتحاد کوي او خلک دې ته اړباسي چې د مذهب په هکله د دوی نظریه ومني او د هغه د نفاذ لپاره لاره هواره کړي په دې لړ کې د منځلارۍ دعوه لرونکي ګوندونه هم د اسلام د نامه څخه ناوړه ګټه پورته کوي خلکو ته ژمنې ورکوي چې په حکومت کې تر راتلو وروسته به اسلام راولي او د خلکو هر راز لانجې او کشالې به هواروي.

که څه هم بنسټپال ګوندونه د جمهوري ادارو او ارزښتونو څخه کار اخلي مګر هغوی په جمهوریت باور نه لري د دې ښه مثال موږ په الجزایر کې ولید

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري چي "د اسلامي نجات ګوند" په انتخاباتو کي د رايو تر ګټلو وروسته اعلان وکړ چي د واک تر ترلاسه کولو وروسته به هيڅکله هم انتخابات و نه کړي او نه به په هيواد کي جمهوري نظام روغ پريږدي، له دې څخه جوته شوه چي بنسټپال ګوندونه په جمهوريت تر هغه وخته باور لري تر څو چي واک ته رسيږي او په جمهوري نظام کي خپلو نظرياتو ته وده ورکړي مګر چي دوی واک ته ورسيږي ژر جمهوري اداره ړنګوي ولي چي د جمهوريت په شتون کي هغوی نه شي کولای خپل زيږه او توند نظريات په خلکو ومني.

اوس پوښتنه دا ده چي آيا په جمهوري نظامونو کي بايد داسي خلکو او ګوندونو ته د کار کولو اجازه وي که نه وي چي غير جمهوري ذهن او د استبداد فکرونه لري او کړنلاره يې دا وي چي تر کاميابۍ وروسته به جمهوري نظام ړنګوي او پر ځای به يې يوه استبدادي نظريه پر ښنو دروي.

مأخذ:

تاريخ اور دانشور
ليکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۴م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(اسلام اور جديديت)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسنی کړکېچ او مسلمان هیوادونه

نړۍ تل د کړکېچونو ښکار پاته شوې ده که یوې خوا ته ولسونه سوکالي او آرامښت غواړي بلي خوا ته واکمني ډلي او بدمخي دیکتاتوران د وینو په بهولو سره د خپلو ناولو موخو په بشپړولو بوخت دي د ولسونو او د واکمنو د ګټو تر منځ تل ټکرونه رامنځته شوي دي مګر واکمنو له چالبازیو او د حکومت د ادارې د هر راز وسلو او وسایلو څخه په پراخ مټ کار اخیستی دی او د ولسونو ږغ یې په ظلم او جبر سره ارام کړی دی.

موږ چي د مسلمانانو تاریخ ګورو د واکوالو او ولسونو تر منځ ټکرونه وینو د مسلمانو هیوادونو لویه بدبختي دغه ده چي هلته داسي خلک په واک کي دي چي هر تېری ورته روا دی او په هر جبر یې د مشروعیت جامه اغوستې ده ګله چي د حکومت اداره د یوه شخص په لاس کي یرغمل شي هلته ټول ځواک او واک د یوه کس لاس ته راشي حکومتي اداره د یوه فرد مینځه شي د ناسمو پرېکړو وارد ېدنه عامه خبره شي د مشورې او مصلحت ځای امر او قومانده ونیسي مخالفت د دښمنۍ بڼه خپله کړي د یوه کس د جرم سزا بل ته ورکول کېږي د ځناوا کۍ پر ځای وهنه او ټکونه پیل شي په داسي اوضاع کي د دولت د ادارې رول بل شي هغه اداره چي موخه یې د ولسونو په ګټه کار کول وي هغه خپل رول تر پښو لاندي کړي او د پولیسو په اداره بدله شي د واکمنو په چوپړ او د هغو د ګټو په بشپړ تیا بوخته شي.

په اوس پېر کي په ټولو مسلمانو هیوادونو کي یو هم داسي نه دی چي هلته جمهوریت وي ځناواکي وي د وګړو د رایو درناوی وي په داسي ناوړه شرایطو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي لازمه ده چي واکمن او ولسونه سره لیري وي واکمن له خلکو څخه او خلک له واکمنو څخه په بېره کي وي او د اوس دور مسلمان واک لرونکي اړتیا محسوسوي چي د خپل واک د پاینښت لپاره هر راز روا او ناروا حیلې ترسره کړي د وهني او ټکوني پالیسي غوره کړي پوځ، پولیس او د تفتیش پټي اداري د خلکو او وګړو خوځښتونه څاري د مخالفت کوونکو بړغ ارامول د بند ازارونه ورکول امر نه منونکي یاغیان له هیواده شړل، شکنجه کول او وژل هغه ظلمونه دي چي ولسونه یې له پېړیو پېړیو راهیسي زغمي بلي خوا ته له ولس څخه وېرېدلي او ترهېدلي واکمنان غواړي چي د ځان د پاینښت او ساتني لپاره له لوېدیز او امریکا څخه هر راز اخلاقي او پوځي مرستي تر لاسه کړي دوی په خپلو هیوادو کي د لوېدیزوالو د پوځي شتون څخه هم سر نه غړوي ولي چي دوی پوهېږي چي یوازي او یوازي لوېدیزوال چمتو دي د دوی ساتنه وکړي واکمن پوهېږي چي پخپل ولس کي یې له پخوا څخه محبوبیت له لاسه ورکړی دی ځکه دوی اړ دي چي د بهرنیانو مرستي ته لاس ور وغزوي او پر هغوی تکیه وکړي.

که یوې خوا ته واکمنو په ولس کي محبوبیت بایللی دی بلي خوا ته غواړي چي د ولس پام له ځانه واړوي دوی د رسنیو څخه کار اخلي او په ځانګړې توګه حکومتي رسنۍ وګړو ته د هیوادپالني او ملتپالني نصیحت کوي او ولولې یې راپاروي له دغو راپارونو څخه هم موخه د خپل واک پاینښت او ټینګښت دی او له رښتونو لانجو او کشالو څخه د وګړو پام اړول دي په وروسته پاته مسلمانو هیوادو کي چي واکمن د وګړو په جذباتو د لوبېدلو له کبله د اسلامي قوانینو د خپراوي اعلان کوي د اسلامي قوانینو څخه یې مرام یوازي اسلامي سزاګاني وي د دوی په نزد د اسلام قانون یوازي تر سزاګانو پوري محدود دی نتیجه یې موږ وینو چي له دغه ډول سزاګانو څخه یوازي بېوزله وګړي اغېزمن شوي دي او د ځواک ښتنان خوندي پاته شوي دي.

په کوم هیواد کي چي یوازینۍ موخه دا وي چي څنګه باید د واکمنو لپاره ساتنه وشي هلته خلک په دې فکر کي نه وي چي ښوونه او روزنه کومي خوا ته

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه ده د وګړو روغتیا او روزګار پر څه حال دی نتیجه یې دا ده چي وګړي له معیاري ښوونې او روزنې څخه وژغورل شي نه یوازې نالوستي شي بلکي په بدني او روحي لحاظ سره ناروغان شي پای دا چي یوه بې هویته او بې سرنوشته ټولنه رامنځته شي چي وګړي یې د هیواد د پرمختګ او ټولنې ته د رشد ورکولو پر ځای خپلې پټې ورتیاوې له ځانه سره ګور ته یوسي.

جوته شوه چي په یوه داسي ټولنه کي چي هلته د واکمنو خیانت، بې غوري، تېری او وهنه ټکونه دود وي یو لوړ او روښانه کلتور او مدنیت نه راټوکېږي او نه په داسي ټولنه کي هنر پرمختګ کوي البته مړژوانده او له روحه تشه ټولنه پر مځکه بوج او بار شي نو چي په داسي اوضاع کي ژوند کوو هرومرو غور کوو چي څه باید وکړو کومه پالیسي باید خپله کړو کومه تګلاره باید پلې کړو تر څو موږ له کړکېچونو او بحرانونو څخه ووزو په اوس دور کي چي د لانجې کوم هواری رامخته شوی دی هغه ترهګري ده کله چي ټولې لارې وتړل شي سوچ او فکر وځنډول شي او دومره ورتیا پاته نه شي چي د ستونزې بل هواری وسنجوي بیا تروریزم او ترهګرۍ ته لاس اچول کېږي یعني ترهګري د یوې مجبوري او لاسترلي ټولنې آخرنی فعالیت وي.

مګر موږ وینو چي ترهګرۍ کومه ګټه نه ده کړې او نه یې کشالې هواري کړې دي ولې چي مخالف ځواکونه له ترهګرۍ څخه نه دي ډارېدلي هغوی د پرمختللي تخنیک او پیاوړي پروپاګند وسیلې په لاس کي لري او د هغو له لارې یې د ترهګرۍ اغېزې کمې کړې دي هغه ټولنه چي په ترهګرۍاو وېرولو کي د لانجو هواری ویني هغه دي ساینس او تخنیک ته مخه کړي د معلوماتو او تخنیک نظام دي پر ښنو ودروي تر څو چي د معلوماتو نظام نه وي پرمختللي وسایل نه وي د جذباتو ښکارندويي د درد او خښم په بڼه کېږي کله چي د دې ورتیا له لاسه ورکړل شي چي مخالفین دي د دلایلو له لارې قایل کړل شي بیا تشو نارو، کج بحثې آخر پای پوچ ویلو ته ځای ور پاتېږي مګر د یو چا د قایلولو لپاره پاخه ثبوتونه رشتوني او سوچه دلایل په کار وي نیمګړي معلومات او بې ځایه جذبات په درد نه خوري او دا حقیقت باید

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر څوک په لوی زړه سره ومني چې سیالي په علم او پوهه سره ده څوک چې د کمال هر څومره لوړي درجې ته رسېدلی وي هغومره به د سیالی په ډګر کې تر ټولو دمخه وي.

د فکر خبره ده چې څه وجه ده چې اروپایان د علم او کمال په ډګر کې سیال نه لري ولي د ټولي نړۍ عبقریان، نابغه، پوهان، عالمان ساینسپوهان هنرمندان او د کمال څښتنان اروپا او امریکا ته مخه کوي په خپل ورتګ او هلته تلپاته مېشتېدني سره د هغو علمي پانګه نوره هم شتمنه کوي لامل یې دا دی چې په وروسته پاته هیوادو کې په ځانګړې توګه په مسلمانو هیوادو کې فکري او ذهني خپلواکي شتون نه لري یوازي آهمې، کیمیایي او بیلوژیکي وسله درلودل د پیاوړتیا نخښه نه شي کېدلای او نه د دې سوب کېدلای شي چې د بشر دښمنو وسایلو په درلودلو سره دې نور هیوادونه و وېروي البته هغه وخت مسلمانان پرمختګ کولای شي کله چې د یوې ټولني په حیث دوی فکري پوخوالی او سیاسي بلوغیت ولري او بله خبره دا ده چې د وروسته پاته والي یو بل سوب په مسلمانو هیوادو کې د سیاست اوسنۍ اداري ته د مذهب ور ننوتل هم دی او هغه وخت د سیاست کثافت پر مذهب تاوان شي او دا پوښتنه را پیدا شي چې مذهب ولي د ستونزو په هواري کې رول نه لوبوي او ولي وژنه، بربادي او تروورزم لا دوام لري.

که مذهب د سیاست له اوسنۍ مفسدي او ککړي اداري څخه بېل شي د مذهب سپېڅلتیا به روښانه شي او د مذهب رول به چې د وګړو د اخلاقو روزنه ده نورهم جوت کړي او پاته شوه دا پوښتنه چې ولي د واکمنو او وګړو تر منځ اوږد واټن موجود دی ولي د دواړو تر منځ د اعتماد او باور پُل نه دی غزول شوی آیا تل به په همداسي کیفیت کي لاچاره پراته یو د دې خبري ځواب دا دی چې زمانه پر یوه حال هیڅکله نه شي پاتېدلای راتلونکی وخت به هرومرو بدلون راولي سپېڅلي وګړي به د چټل سیاست د بې شرمو لوبغاړو او بې کفایته واکمنو پر ضد هرومرو درېږي او له واکه به یې غورځوي مګر د دې لپاره تر ټولو دمخه ذهني چمتووالی مهم دی تر څو چې د وګړو ذهني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سياسي تربيه نه وي شوې تر هغه نېټې سياسي اوښتون رامنځته کېدل ورانکاري او تباهي ده په نتيجه کې يې انارشيزم او فساد خپرېږي چې ټولنيز يووالی له منځه وړي او آخر هيواد د تجزيې لور ته بيايي.

د فکر خبره دا ده چې آيا موږ په ذهنونو کې بدلون راوستلو ته چمتو يو که نه، زموږ پوهان او فيلسوفان له راتلونکي مهاله ښې هيلې لري که څنګه...؟

مأخذ:

تاريخ کی آواز
ليکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(موجوده بحران اور مسلمان ممالک)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دننه مبارزه

عرب مؤرخ "رفیق ذکریا" په خپل کتاب "په اسلام کې دننه مبارزه" کې پر دې بحث کړی دی چې د نوي دور د بدلونو پر بنسټ د مسلمانانو په ټولنه کې دننه کوم نوښتونه راغلل هغه لیکي چې کله استعماري نظام رنګ شو مسلمان هیوادونه خپلواک شول تر ټولو لویه ستونزه دا وه چې څنګه باید خپل ځانګړی وجود پاته وساتي د وجود د بقا کشاله پیچلې وه پوښتنې پیدا شوې چې د مسلمانانو د ځانګړي وجود او ځانګړنې او پیژندنې معیار دې څه شي وګر څول شي مذهب او که ملتپالنه.

په دې ځای کې د "رفیق ذکریا" په وینا د بنسټپالانو او منځلارو ډلو په منځ کې غورځې پرځې پیل شوې او له هغې ورځې راهیسې مسلمان هیوادونه له دې کړکیچ سره لاس و ګریوان دي چې څه باید وکړي د منځلارو سره ولاړ شي او که د سخت دریزو ګوندونو غوښتنو ته غوږ ونیسي.

منځلاري او سخت دریزي تل په ټکر کې سره پاته شوي دي نژدې ټول مذهبونه له دغه دور څخه تېر شوي دي عیسویت په خصوصیت سره د یادولو وړ دی او په عیسویت کې هم هلې ځلې شوې وې چې دغه کړکیچ هوار کړي "پاپ ګالیسوس"(۱) په دې هکله د دوو تورو نظریه وړاندې کړه چې د هغې نظریې له رویه پاپ روحاني ځواک درلود او پاچا د دنیاوي ځواک څښتن و.

"پاپ ګالیسوس" د دوو تورو نظریې خلک داډه نه کړل په منځنیو پیړیو کې په ټوله اروپا کې د روحاني او دنیاوي ځواک پر سر مذهبي جګړو دوام درلود تر څو سپینه شي چې د زیات ځواک څښتن څوک دی تر منځنیو پیړیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته په اروپا کې ساینس او ټولنیزو علومو رشد وکړ په مذهبي ولولو کې د پخوا په شان زیږتیا پاته نه شوه تر دې وروسته چې سیاسي، اقتصادي او ټولنیز حالات رامخته شول د هغو پر بنسټ دولت او مذهب سره بېل شول بیا په اروپا کې د منځلارۍ نظریه راوټوکېده دې نظریې هم ډېر اړخونه درلودل د بېلګې په توګه د اروپا په جمهوري دولتونو کې د منځلارۍ نظریه د سوسیالستي دولتونو د منځلارۍ له نظریې سره توپیر لري په روسیه او نورو سوسیالستي دولتونو کې منځلارۍ د الحاد معنیٰ درلوده هغو مذهب له دولتي او ملکي ادارو څخه و ایست مګر په جمهوري اروپایي هیوادونو کې مذهب یوازې د سیاست له ډګره ووت البته د خلکو په کورني او شخصي ژوند کې مذهب د پخوا په شان خوځنده او ژوندی پاته شو.

"دونالډیوګین" د اروپایي منځلارۍ په مورد کې و ویل: "دا هغه نظریه ده چې یوه کس ته بشپړه مذهبي ځانواکي وربخښي چې هغه به د ځینو شرطونو پر بنسټ د بل چا په مذهبي چارو کې لاسوهنه نه کوي یو منځلارۍ دولت د هیڅ مذهب سرپرستي نه کوي او نه د هیڅ مذهب مخه نیسي".

که منځلاري د سیکولریزم په معنیٰ وفهموو ښکاري چې په اسلام کې د داسې منځلارۍ هیڅ ګنجایش نشته ولې چې په اسلام کې مذهب او دولت سره نښتي دي او په هیڅ بڼه نه شي سره بېلېدلای اوس دې اوضاع ته په کتلو سره د مسلمانو مشرانو په وړاندې ډېرې ستونزې شته مثلاً هغوی باید د نوي زمان ګواښونو ته ځواب و وایي او څنګه باید خپلې هغه ستونزې هوارې کړي چې د هغوی په هکله د اسلام په ښوونو کې کومې روښانه لارښوونې نشته.

د روښانه لارښوونو د نشتوالي له کبله د مسلمانانو ډېر مشران پر بېلو بېلو لارو تللي دي ځینې داسې هم دي لکه "مصطفیٰ کمال اتاترک"، هغه مذهب د ترکیې د وروسته پاته والي لامل وباله او پرېکړه یې وکړه چې د ترکیې د کلتور او ژوند څخه د مذهب اغیزې په بشپړه توګه له منځه یوسي پر ځای یې اروپایي سیکولر نظام پلی کړي د "اتاترک" د نظریاتو پر بنسټ نن په ترکیه کې جمهوریت او سیکولر ارزښتونه پر پښو ولاړ دي مګر اوس په ترکیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې مذهبي روحيات سر پورته کوي او پلويان يې د هيواد او د اقتصادي او ټولنيزو ستونزو د را پيدا کېدو علت سيکولر نظريات بولي.

په منځني ختيز کې د لږ وخت لپاره د عربي ملتپالني روحياتو ډېره وده وکړه مګر کله چې ملتپالو مشرانو په خپلسري ذهن سره ديکتاتوري حکومت پيل کړ او د خلکو د لانجو په هوارولو کې پاتې راغلل مذهبي ګوندونو له دې نوبت څخه ګټه پورته کړه هغوی د ملتپالو د ناکامۍ له کبله خپل غورځنګونه جوړ کړل په دې لړ کې د سوسياليستي حکومت د پاتې راتلو له کبله په "الجزاير" کې مذهبي ډلو نوم وګاټه دغه راز که يوې خوا ته په مصر کې "انورسادات" او "حُسني مبارک" و نه توانېدل هيواد له اقتصادي ټوپلو څخه راوباسي ناهيلي خلکو مذهبي ګوندونو ته مخه کړل بلې خوا ته د اسرائيلو په لاس د پرله پسې ماتې خوړلو او د اروپاياتو د بې غورۍ او نه لېوالتيا له کبله عربو ته بله لار نه شوه پاتې چې مذهبي ډلو ټپلو ته ورنه شي او په هغوی کې خپله پېژندنه وپلټي تر څو خپلې ستونزې هوارې کړي په دې لړ کې بايد و ويل شي چې د ايران اسلامي انقلاب نور هم اسلام پالو عربو ته ذهني قوه ورکړه.

د منځني ختيز په پرتله د افريقا په مسلمانو هيوادونو کې وضع بل ډول ده سوډان د شمالي افريقا مسلمان هيواد دی عربو تر ابل کولو وروسته د هغوی ژبې او مذهب ته تغير ورکړ او د هغوی پخوانۍ شناخت يې ور ختم کړ له هغه وخته سوډان په عربو پورې تړلی دی او سوډان د خپل عربيت د ثابتولو لپاره کوښښونه کوي چې تر نورو زيات مذهبي رول ولوبوي په افريقا کې نور مسلمان هيوادونه هم شته لکه مورتانيا، سينيګال، نايجيريا، صوماليا او نايجر په تېر مهال کې دغه هيوادونه عربو ته دې تيولي بلکې د مسلمانو تبليغ کوونکو له لارې هغوی خپل زاړه مذهب ته خدای په امانې وويله او مسلمانان شول د دې لپاره هغوی خپل پخوانې قبيلوي ارزښتونه هم نه دي پرې ايښي بلکې هغه يې د اسلام سره يو ځای کړل په هغه ټولنو کې په مذهبي چارو کې منځلارې ليدل کېږي او د هغوی په مغزو کې د زغم توکي ليدل کېږي څنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټولنو په استعماري نظام کې په ډېره آساني سره نوي ارزښتونه او نوي اداري خپلې کړې.

"رفيق ذکريا" په خپل کتاب کې د هند د مسلمانانو په هکله ډېر ناهيلی کوونکی انځور وړاندې کوي هغه ليکي د هند مسلمانان په هند کې د کېدونکو بدلونو په وړاندې بېخي ناخبره دي د هغوی وړتياوي پر ختمېدو دي او د هند په سياست او د ژوند په نورو برخو کې د ګډون کولو پر ځای د مذهبي ګوندونو سره اړيکې ټينګوي او د هند په سياسي ډګر کې کمزوري کېدونکې دي نوموړی زياتوي چې په هندوانو کې د مذهبي تنګ نظرۍ غورځنګونو سرونه پورته کړي دي او د مسلمانانو د وجود لپاره خطر ګرځېدلي دي مسلمانانو ته په کار دي چې د منځلارۍ د ولولو ښکارندويي وکړي او د منځلارۍ اداري ټينګې کړي او د هندوانو د مذهبي تنګ نظرۍ ځواب دي د مذهب له لارې نه ورکوي ځکه چې د مسلمانانو ستونزې نورې ور زياتوي او له يوې سترې تباهۍ سره يې مخامخ کوي.

"فريډهاليډې" او "حمزه علوي" نومي مؤرخينو د منځني ختيز او د جنوبي آسيا د هيوادونو د وضعې په هکله د يو لړ محققينو مقالې راغونډې کړي دي او د دې خبرې جاج يې اخيستی دی چې د استعماري نظامونو تر ړنګېدو وروسته کوم کوم بدلونونه راغلل او څنګه نوي اقوام راپورته شول د څه ډول سياسي، اقتصادي او ټولنيزو ستونزو سره مخامخ شول او پر کومو بنسټونو يې خپلې ستونزې هواري کړې.

په دې مقالو کې يې ليکلي دي چې په نوموړي هيوادونو کې سياسي او اقتصادي بدلونونه يوازې په ښارونو کې راغلل، نه په کليو بانډو کې، په ښارونو کې پر پښو ولاړو سياسي او ټولنيزي ادارو په ټولنه کې بدلونونه رامنځته کړل تر څېلواکېدو وروسته ټولو دولتونو د خپل شتون د ټينګښت لپاره يوې نظريې ته اړتيا درلوده تر څو وګړي ملاتړي کړي په ترکيه کې يې اتا ترکي نظريه، په مصر کې يې جمال ناصري نظريه په سوريه او عراق کې يې د بعث ګوند نظريه په اسرايلو کې يې د صهيونيت نظريه او په ايران

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایران انقلاب په ډېرو ځانګړ تیاوو کې له نورو پاڅونو څخه بېل دی هغه په ټولنیز او اقتصادي لحاظ سره په یوه داسي ټولنه کې راغی چې تر روسي او چینایي ټولنو مخته وه د ایران د انقلاب مرکز په ښارونو کې و، مګر د چین، کیوبا او ویتنام انقلابونه په کلیوالو سیمو کې راغلل او ښارونو ته ولېږدېدل په ایران کې زوړ پاچاهي نظام د مارشونو او کاربندیزونو له لاري له منځه یووړل شو د وسله وال پاڅون له لاري نه، او په بریالیتوب کې یې د هیڅ بهرني هیواد لاس نشته.

آیا ایران به وتوانېږي چې خپلې ستونزي هواري کړي، تر کومه بریده به وکړای شي. د دې ځواب د راتلونکي وخت سره دی البته تر اوسه یې خلک یوازي په تشو نارو راګیر کړي دي مګر تر ډېره شونې نه ده چې خلک د لوېدیز پر ضد کر کې ته وهڅوي او ځان ته یې راجلب کړي د ګاونډېو هیوادونو سره خوندوري اړیکي نشته البته اوس په ایران کې د مشرتابه له لوري داسي هڅې پیل شوي دي چې د ملا یانو رول ور کم کړي او ایران چې د کومو ستونزو سره مخ دی هغه د حقیقت خوښوني له لاري حل کړي که حکومت په خپل کار کې بریالی شو په هیواد کې یو مثبت بدلون راتلای شي که نه وي اوضاع به تر پخوا ډېره خړه پړه شي او په نتیجه کې به یې ګډوډي رامنځته شي.

ماخذ:

تاریخ کے روشنی
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵ لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(اسلام کے اندر جد و جهد)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانو ټولنو څېړنه

زموږ په ټولنه کي زياتره داسي ګمان کېږي چي لوېديزوال ختيزپوهان د اسلام او د مسلمانانو دښمنان دي او د هغوی د څېړنو مرام اسلام ته زيان رسول دي که څه هم په ځينو مواردو کي په دې خبره کي څه ناڅه رشتينولي ليدل کېږي مګر د ټولو ختيزپوهانو په هکله داسي نظر درلودل ناسم بريښي.

په اروپا کي د اسلام څېړنه له پوهنتونو څخه پيل شوه تر ټولو دمخه پر اسلام څېړنه هغه خلکو پيل کړه چي د عيسويت د خپراوي لپاره يې کار کاوه په دې کي د هغوی مرام دا و، چي د يوه مذهب په حيث د اسلام کمزوري اړخونه په ګوته کړي او د عيسويت د تبليغ او خپراوي په لړ کي ګټه ورڅخه پورته کړي بلې خوا ته لوېديزوالو د استعماري نظام، تجارتي او سياسي مرامونو په لړ کي هم له ختيزپوهني څخه ډېره ګټه پورته کوله چي د لوېديزوالو ختيزپوهانو د اسلام څېړنه هم د ختيزپوهني د يوې برخي په توګه ورڅخه اغېزمنه شوه.

څنګه چي د وخت په تېرېدو سره استعماري نظام له پښو لوېده د اسلام په هکله د ختيزپوهانو په نظر کي هم بدلون راتلی په دې بهير کي په اروپا او امريکا کي د ختيزپوهانو يوه داسي ډله له پوهنتونو څخه را و وتله چي له سياسي مقصدونو څخه ډېره ليري وه او په خپلواکه فضا کي يې په رشتينولي سره د اسلام څېړنه وکړه.

په لومړني زمانه کي لکه څنګه چي د ختيزپوهني تحقيق او څېړني د سياست سره اړه درلوده ځکه ختيزپوهانو پر سياسي تاريخ هم تحقيق وکړ مګر د وخت په تېرېدو سره د تحقيق مخه له سياسته د کلتور او ټولنيزو اړخونو خوا ته ور واوښتله او په نوي تحقيق کي پر هغو موضوعاتو بحث کېږي چي د مسلمانو ټولنو په روحياتو د پوهېدلو توان رابخښي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوس زمانه کې د علم حدود ډېر پراخ شوي دي د یوه ځېړونکي لپاره دا شوني نه ده چې هغه دې د یوې ټولنې پر ټولو اړخونو په ژورتیا سره لیکنه وکړي هر کله چې د یوه بشپړ او ژور تاریخ د لیکلو نیت وي د یو لړ ځانګو ماهرینو ته ویل کېږي چې هغوی دې پر خپلو خپلو موضوعاتو لیکنه وکړي مګر په داسي ډول په بشپړ تاریخونو کې کمزوري اړخونه دا وي چې په یوه نظریه سره نه وي لیکل شوي هر ماهر خپله موضوع پخپله نظریه سره لیکلې وي چې کله ناکله موضوع اوږدوي او واقعات په وار وار پکښې تکرارېږي.

د دې ټولو ستونزو پر ته دا ځلي پروفیسر "ایرالاپیدوس" د مسلمانو ټولنو د یوه بشپړ تاریخ د لیکلو یوه تجربه وکړه چې پیل یې د اسلام له پیله کېږي تر ۱۹۸۳م پورې، په دې کې لیکوال پر سیاسي، ټولنیزو او کلتوري اړخونو ځېړنیزه لیکنه وکړه هغه دا خبره جوته کړه چې هره مسلمانه ټولنه په کلتوري لحاظ سره له بلې مسلماني ټولنې څخه بېله پاته شوې ده که څه هم مذهب د هغوی په منځ کې د اتحاد د یوې پرزې په حیث موجود و. مګر د ټولنو نور کلتوري اړخونه له یو او بل څخه بیخي بېل وه او په هره ټولنه کې د اسلام یو بېل تصور شته.

د دې کتاب یوه ځانګړتیا دا ده چې د هغو ځېړنو پایلې یې هم پکښې راوړي دي چې پر اسلام شوي دي لیکوال پر ثانوي مأخذ تر باور کولو وروسته د هغه په رڼا کې د بېلو بېلو هیوادونو د اسلامي ټولنو د تکامل بیان هم کړی دی پروفیسر "ایرالاپیدوس" نومي محقق پر اسلام د شوي نیوکو او اعتراضاتو ځواب هم ویلی دی دغه نیوکې دوه ډوله وې یو هغه چې تش د تعصب پر بنسټ پر اسلام بد رد ویل شوي وو او دویم ډول نیوکې هغه وې چې په مأخذاتو د نه پوهېدلو له کبله راپیدا شوي وې د بېلګې په توګه تر اوسه په لوېدیز کې دې نظر شهرت درلود چې اسلام یې د تورې په زور خپور دی په غرب کې د مسلمانانو فاتحینو په هکله داسي تصویر په مغزو کې ... چې په یوه لاس کې یې لښه تُوره وي او په بل لاس کې یې قرآن وي ... په وهلو او ړټلو سره مسلمانان کوي مګر اوس د نوي تحقیقاتو په رڼا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې لوېدیځوالو محققینو دا نظر په سختۍ سره رد کړی دی او ثابته کړې یې ده چې د اسلام په خپرولو کې د جنګونو پر ځای امنیت زیات رول لوبولی دی او د امن په دور کې اسلام زیات خپور شوی دی او ثابته شوې ده چې مسلمانو حکمرانانو یوازې د حکومت کولو سره لېوالتیا درلوده هغوی د خلکو د مسلمانولو سره کومه دلچسپي نه درلوده همدا وجه ده چې د عباسیانو په حکومت کې په منځنۍ ختیځ کې ډېرې سیمې داسې وې چې وګړي یې مسلمانان نه وو مسلمانان یوازې په ښارونو کې اوسېدل او په کلیو بانډو کې خلکو پر خپلو مذهبونو عمل کاوه او د خلکو د مسلمانېدو پروسه هغه وخت پیل شوه کله چې عباسي خلافت د را پرزېدو په درشل کې شو په نوې اوضاع کې پر خلکو سیاسي، ټولنیز او اقتصادي فشارونه راغلل له دې کبله خلک مسلمانان شول په دیارلسمه مېلادي پېړۍ کې د خلکو د مسلمانېدو پروسه بشپړه شوه او د منځنۍ ختیځ ډېر کې خلک مسلمانان شول.

لیکوال د مذهب د الیشولو په لړ کې دوو تمایلاتو ته ګوته نیولې ده یو دا چې کله عربو او ترکانو یو لړ هغه هیوادونه ونیول چې مسلمانان نه وو هغوی پر ته له دې چې خلک اسلام ته راوبولي هلته خپل سیاسي واک ټینګ کړ، بل دا چې کله د اېل شوي هیواد لوړه طبقه مسلمانه شوه هغوی خپل کلتوري پاتې شوني (میراث) په اسلام ور ګډ کړل په نتیجه کې یې په هغه هیوادونو کې د اسلام کلتوري کالبوت الیش شو د بېلګې په توګه اندونیزیا، هند او د افریقا په یو لړ هیوادونو کې اسلام د یوه وحدت په بڼه پاتې نه شو بلکې په هر هیواد کې یې بڼه بدلېدله او د ځایي کلتور توکي پر عربي کلتور غالب شول مګر په هغه هیوادونو کې چیرې چې مسلمانه واکمنه ډله په اقلیت کې وه هلته د هغوی روحیه د سخت دریزۍ ښخه ډکه وه او هغوی د ځایي کلتور د خپلولو سره سخت مخالفت او مزاحمت وښود یوازې هلته سیمه ییز کلتور د اسلامي یا عربي کلتور برخه وګرځېد چیرې چې واکمن او اېل شوي قومونه سره ګډ شول او د یوه مذهب منونکي شول له دې ښخه په ټولنو کې زغم او روښانفکري پیدا شوه.

د کتاب په بله برخه کې لیکوال پر خپلواکو مسلمانو دولتونو بحث کړی دی

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې څنګه هلته دیني عالمان او صوفیان ورګډ شول په دې لړ کې چې په پارس کې صفویانو واک تر لاسه کړ هغوی د سیاسي مقاصدو په نیت د مذهب د نامه څخه په بشپړه توګه ګټه پورته کړه او د پارس پر سني اکثریت یې په زور او جبر سره شیعه مذهب وتپه پایله یې دا شوه چې پاچا هم د سیاسي او هم د مذهبي واک څښتن شو هغه په جبر سره حکومت وکړ دغه مثال د نوي ایران په هکله هم رښتیا کېږي چیرې چې یو ځلي بیا سیاست او مذهب سره یو ځای شوي دي او د دیکتاتورۍ روحیات یې پیدا کړي دي.

د کتاب په پای کې لیکوال پر دې بحث کوي چې څنګه مسلمان هیوادونه د اروپا تر اغېزو لاندې راغلي دي هغه زیاتوي چې د استعمار په ولکه کې تر راتلو وروسته په مسلمانو هیوادو کې دوه ډوله ولولو وده وکړه یوه ډله د ملایانو وه چې د بهرنیو ځواکونو د ایستلو لپاره یې جهاد اعلان کړ او د بیا راژوندي کولو د غورځنګونو له لارې یې وغوښتل چې اسلام پخپله خالصه او لومړنۍ بڼه کې نافذ کړي او بله ډله د هغه باسوادو او پوهانو خلکو وه چې د استعماري ځواکونو په پوهتونونو کې یې زده کړې کړي وې هغوی غوښتل چې اسلام ته دې د منځلارۍ او نوښت جامه ور واغوندي تر څو د استعماري ځواکونو سره مقابله وکړي، اوس دغه کیفیت په ټولو مسلمانو هیوادونو کې وجود لري چې باید د نوي زماني غوښتنو ته څنګه ځواب و ویل شي د بیا را ژوندي کولو د غورځنګونو له لارې او که د نوي نظریاتو د خپلولو له لارې...؟

ماخذ:

تاریخ اور دانشور
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۴ لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(مسلمان معاشروں کا مطالعہ)

Scanned with CamScanner

د هند مسلمانان

د هند دریو سیمو ته اسلام په بېلو بېلو بڼو راغی جنوبي هند ته اسلام عربو سوداګرو راوړ مګر دوی د سیاسي قوت د نه درلودلو له کبله د اسلام د خپرولو په لړ کې دومره اغېزمن ثابت نه شول ډېر لږ خلک مسلمانان شول د لوېدیز هند د سیند سیمي ته اسلام د عربو بریالیو په ورتګ سره راغی دغه وخت د اسلام لومړنی او ساده زمانه وه او فقهي مسلکونه لا نه وه پیدا شوي.

تر عربو وروسته د سیند او پنجاب په سیمو کې اسماعیلیانو تبلیغ پیل کړ هغوی د سني اکثریت په سیمو کې د یوه مذهبي اقلیت په حیث په پټه خپل اسماعیلي عقاید خپرول او دوی په دې کار کې ډېر مخته ولاړل دوی پوهېدل چې د یو چا عقیدې ته تغیر ورکول اسانه کار نه دی وخت نیسي هغوی ډېره موده خپل تبلیغ ته دوام ورکړ ورو، ورو یې خپل مذهب بدل کړ او آخر دې پړاو ته ورسېدل چې د ملتان په سیمه کې سیاسي قوت ترلاسه کړي او هلته خپل حکومت جوړ کړي

په دریم پړاو کې تُرکان او افغانان هند ته ورغلل له ځانه سره یې اسلام هم ور وړ تُرکانو چې د اسلام کوم تصور له ځانه سره هند ته ور وړ هغه د عربو له تصوره بېل و، په دغه وخت په مسلمانانو کې ډېري فقهي ډلي پیدا شوي وې که څه هم د منځنی آسیا تُرکانو، افغانانو او پارسیانو اسلام منلی و، مسلمانان شوي وو مګر هغوی د عربي کلتور پر ضد زښتي مبارزې کړې وې په دې لړ کې شعوبیه فرقې نه یوازې خپل لرغوني ارزښتونه او قدرونه ژوندي وساتل بلکې هغه یې په اسلام ګډ کړل د هغه برخه یې وګرځول د عربو په مقابل کې یې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیا پاته وساتله لرغوني آریايي دودونه، افسانې او کلتور یې ختم نه کړل دغه ټول خصوصیات یې د اسلامي تهذیب برخه وګرځول.

د منځنۍ آسیا خلک (افغانستان او تُرکستان) د حنفي مسلک منونکي وو هغوی پر خپله عقیده ډېر ټینګ ولاړ وو هند ته د راتلونکي واکمنو سره چې به کوم دیني عالمان ورسره وو هغو ډېر سخت نظر درلود د اسماعلیانو په رنګه هغوی له نرمۍ او مصلحت څخه بېخي کار نه اخیست څنګه چې یې واکمن ملاتړي وو او دوی هم په واک کې ګډون درلود ځکه د هغوی روحیه قوي وه همدا وجه وه چې په هند کې هغوی له لومړي سره د هندو مذهب له ارزښتونو او قدرونو مخالف وو هغوی هندوانو ته د کافر او مشرک خطاب کاوه په ډاګه یې ویل چې واجب القتل دي له دې پرته دوی د نورو مسالکو د مسلمانانو په هکله هم ښه نظر نه درلود مثلاً د شیعه ګانو او اسماعیلیانو په هکله.

محمودغزنوي سني عقیده لرونکی مسلمان و، هغه د ملتان د اسماعیلي حکومت سره ډېر جنګونه وکړل او د هغوی سیاسي قوت یې ور مات کړ وروسته په پنجاب کې غوري سلطنت پر پښو ودرېد هلته سُني عالمانو هڅه وکړه چې د ملتان او سیند څخه د اسماعیلیانو اغیزي ختمي کړي په نورو سیمو کې د ماتي خوړلو له کبله د ګجرات په سیمه کې اسماعیلیانو پناه اخیستې وه هلته هم ځکه پر تنګه شوه او نورو سیمو ته تیت او پرک شول.

په پارس کې د صفوي واکمن شاه اسماعیل واک ته تر رسېدو وروسته په ټول هیواد کې د هغه ملاتړو د شیعه مسلک تبلیغ پیل کړ او د هغه په سرپرستي کې د هیواد اکثریت شیعه ګان شول او هند ته د شیعه ګانو ورتګ د مغولو په دور کې پیل شو په هغه وخت کې چې همایون له پارسه بیرته راغی. د جهانګیر په زمانه کې د نورجهاني کورنۍ په دربار کې ډېر زور پیدا کړ او ورسره سم شیعه امیرانو هم په دربار کې اهمیت ترلاسه کړ له دې څخه په دربار کې د سني او شیعه امیرانو په منځ کې تاوتریخوالی زیات شو مګر څنګه چې قدرت د سنیانو په لاس کې و، او د وګړو ډېر کې هم د سني مسلک سره اړه درلوده ځکه د پارس په رنګه دلته په مذهب کې کوم بدلون رانغی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي مذهبي روحيات سر پورته کوي او پلويان يې د هيواد او د اقتصادي او ټولنيزو ستونزو د را پيدا کېدو علت سيکولر نظريات بولي.

په منځني ختيز کي د لږ وخت لپاره د عربي ملتپالني روحياتو ډېره وده وکړه مګر کله چي ملتپالو مشرانو په خپلسري ذهن سره ديکتاتوري حکومت پيل کړ او د خلکو د لانجو په هوارولو کي پاته راغلل مذهبي ګوندونو له دې نوبت څخه ګټه پورته کړه هغوی د ملتپالو د ناکامی، له کبله خپل غور ځنګونه جوړ کړل په دې لړ کي د سوسيالستي حکومت د پاته راتلو له کبله په "الجزاير" کي مذهبي ډلو نوم وګاټه دغه راز که يوې خوا ته په مصر کي "انورسادات" او "حُسني مبارک" ونه توانېدل هيواد له اقتصادي توپلو څخه راوباسي ناهيلي خلکو مذهبي ګوندونو ته مخه کړل بلې خوا ته د اسرائيلو په لاس د پرله پسې ماتې خوړلو او د اروپايانو د بې غوری او نه لېوالتيا له کبله عربو ته بله لار نه شوه پاته چي مذهبي ډلو ټپلو ته ورنه شي او په هغوی کي خپله پېژندنه وپلټي تر څو خپلي ستونزي هواري کړي په دې لړ کي بايد و ويل شي چي د ايران اسلامي انقلاب نور هم اسلام پالو عربو ته ذهني قوه ورکړه.

د منځني ختيز په پرتله د افريقا په مسلمانو هيوادونو کي وضع بل ډول ده سوډان د شمالي افريقا مسلمان هيواد دی عربو تر ايل کولو وروسته د هغوی ژبې او مذهب ته تغير ورکړ او د هغوی پخوانی شناخت يې ور ختم کړ له هغه وخته سوډان په عربو پوري تړلی دی او سوډان د خپل عربيت د ثابتولو لپاره کوښښونه کوي چي تر نورو زيات مذهبي رول ولوبوي په افريقا کي نور مسلمان هيوادونه هم شته لکه مورتيانيا، سينيګال، نايجيريا، صوماليا او نايجر په تېر مهال کي دغه هيوادونه عربو ته دې نيولي بلکې د مسلمانو تبليغ کوونکو له لاري هغوی خپل زاړه مذهب ته خداى په امانې و ويله او مسلمان شول د دې لپاره هغوی خپل پخوانې قبيلوي ارزښتونه هم نه دي پرې ايښې بلکې هغه يې د اسلام سره يو ځای کړل په هغه ټولنو کي په مذهبي چارو کي منځلاري ليدل کېږي او د هغوی په مغزو کي د زغم توکي ليدل کېږي څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټولنو په استعماري نظام کې په ډېره آساني سره نوي ارزښتونه او نوي اداري خپلې کړې.

"رفیق ذکریا" په خپل کتاب کې د هند د مسلمانانو په هکله ډېر ناهیلی کوونکی انځور وړاندې کوي هغه لیکي د هند مسلمانان په هند کې د کېدونکو بدلونو په وړاندې بېخي ناخبره دي د هغوی وړتیاوي پر ختمېدو دي او د هند په سیاست او د ژوند په نورو برخو کې د ګډون کولو پر ځای د مذهبي ګوندونو سره اړیکي ټینګوي او د هند په سیاسي ډګر کې کمزوري کېدونکې دي نوموړی زیاتوي چې په هندوانو کې د مذهبي تنګ نظرۍ غورځنګونو سرونه پورته کړي دي او د مسلمانانو د وجود لپاره خطر ګرځېدلي دي مسلمانانو ته په کار دي چې د منځلارۍ د ولولو ښکارندويي وکړي او د منځلارۍ اداري ټینګې کړي او د هندوانو د مذهبي تنګ نظرۍ ځواب دي د مذهب له لارې نه ورکوي ځکه چې د مسلمانانو ستونزې نورې ور زیاتوي او له یوې سترې تباهۍ سره یې مخامخ کوي.

"فرېډ هالیډې" او "حمزه علوي" نومي مؤرخینو د منځنې ختیز او د جنوبي آسیا د هیوادونو د وضعې په هکله د یو لړ محققینو مقالې راغونډې کړې دي او د دې خبرې جاج یې اخیستی دی چې د استعماري نظامونو تر ړنګېدو وروسته کوم کوم بدلونونه راغلل او څنګه نوي اقوام راپورته شول د څه ډول سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو ستونزو سره مخامخ شول او پر کومو بنسټونو یې خپلې ستونزې هوارې کړې.

په دې مقالو کې یې لیکلي دي چې په نوموړي هیوادونو کې سیاسي او اقتصادي بدلونونه یوازې په ښارونو کې راغلل، نه په کلیو بانډو کې، په ښارونو کې پر پښو ولاړو سیاسي او ټولنیزې ادارو په ټولنه کې بدلونونه رامنځته کړل تر خپلواکېدو وروسته ټولو دولتونو د خپل شتون د ټینګښت لپاره یوې نظریې ته اړتیا درلوده تر څو وګړي ملاتړي کړي په ترکیه کې یې اتا ترکي نظریه، په مصر کې یې جمال ناصري نظریه په سوریه او عراق کې یې د بعث ګوند نظریه په اسرایلو کې یې د صهیونیت نظریه او په ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایران انقلاب په ډېرو ځانګړ تیاوو کې له نورو پاخونو څخه بېل دی هغه په ټولنیز او اقتصادي لحاظ سره په یوه داسي ټولنه کي راغی چي تر روسي او چینایي ټولنو مخته وه د ایران د انقلاب مرکز په ښارونو کي و، مګر د چین، کیوبا او ویتنام انقلابونه په کلیوالو سیمو کي راغلل او ښارونو ته ولېږدېدل په ایران کي زوړ پاچاهي نظام د مارشونو او کاربندیزونو له لاري له منځه یووړل شو د وسله وال پاخون له لاري نه، او په بریالیتوب کي یې د هیڅ بهرني هیواد لاس نشته.

آیا ایران به وتوانېږي چي خپلي ستونزي هواري کړي، تر کومه بریده به وکړای شي. د دې ځواب د راتلونکي وخت سره دی البته تر اوسه یې خلک یوازي په تشو نارو راګیر کړي دي مګر تر ډېره شونې نه ده چي خلک د لوېدیز پر ضد کر کي ته وهڅوي او ځان ته یې راجلب کړي د ګاونډیو هیوادونو سره خوندوري اړیکي نشته البته اوس په ایران کي د مشر تابه له لوري داسي هڅي پیل شوي دي چي د ملایانو رول ور کم کړي او ایران چي د کومو ستونزو سره مخ دی هغه د حقیقت خوښوني له لاري حل کړي که حکومت په خپل کار کي بریالی شو په هیواد کي یو مثبت بدلون راتلای شي که نه وي اوضاع به تر پخوا ډېره خړه پړه شي او په نتیجه کي به یې ګډوډي رامنځته شي.

ماخذ:

تاریخ کے روشنی

لیکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۵ لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(اسلام کے اندر جد و جہد)

Scanned with CamScanner

د مسلمانو ټولنو څېړنه

زموږ په ټولنه کي زیاتره داسي ګمان کېږي چي لوېدیزوال ختیزپوهان د اسلام او د مسلمانانو دښمنان دي او د هغوی د څېړنو مرام اسلام ته زیان رسول دي که څه هم په ځینو مواردو کي په دې خبره کي څه ناڅه رښتینوالی لیدل کېږي مګر د ټولو ختیزپوهانو په هکله داسي نظر درلودل ناسم بریښي.

په اروپا کي د اسلام څېړنه له پوهنتونو څخه پیل شوه تر ټولو دمخه پر اسلام څېړنه هغه خلکو پیل کړه چي د عیسویت د خپراوي لپاره یې کار کاوه په دې کي د هغوی مرام دا و، چي د یوه مذهب په حیث د اسلام کمزوري اړخونه په تخنه کړي او د عیسویت د تبلیغ او خپراوي په لړ کي ګټه ورڅخه پورته کړي بلې خوا ته لوېدیزوالو د استعماري نظام، تجارتي او سیاسي مرامونو په لړ کي هم له ختیزپوهني څخه ډېره ګټه پورته کوله چي د لوېدیزوالو ختیزپوهانو د اسلام څېړنه هم د ختیزپوهني د یوې برخي په توګه ورڅخه اغېزمنه شوه.

څنګه چي د وخت په تېرېدو سره استعماري نظام له پښو لوېده د اسلام په هکله د ختیزپوهانو په نظر کي هم بدلون راتلی په دې بهیر کي په اروپا او امریکا کي د ختیزپوهانو یوه داسي ډله له پوهنتونو څخه را و وتله چي له سیاسي مقصدونو څخه ډېره لیري وه او په خپلواکه فضا کي یې په رښتینوالي سره د اسلام څېړنه وکړه.

په لومړنی زمانه کي لکه څنګه چي د ختیزپوهني تحقیق او څېړني د سیاست سره اړه درلوده څکه ختیزپوهانو پر سیاسي تاریخ هم تحقیق وکړ مګر د وخت په تېرېدو سره د تحقیق مخه له سیاسته د کلتور او ټولنیزو اړخونو خوا ته ور واوښتله او په نوي تحقیق کي پر هغو موضوعاتو بحث کېږي چي د مسلمانو ټولنو په روحیاتو د پوهېدلو توان رابخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

په اوس زمانه کې د علم حدود ډېر پراخ شوي دي د یوه څېړونکي لپاره دا شونې نه ده چې هغه دې د یوې ټولنې پر ټولو اړخونو په ژورتیا سره لیکنه وکړي هر کله چې د یوه بشپړ او ژور تاریخ د لیکلو نیت وي د یو لړ ځانګو ماهرینو ته ویل کېږي چې هغوی دې پر خپلو خپلو موضوعاتو لیکنه وکړي مګر په داسې ډول په بشپړ تاریخونو کې کمزورې اړخونه دا وي چې په یوه نظریه سره نه وي لیکل شوي هر ماهر خپله موضوع پخپله نظریه سره لیکلې وي چې کله ناکله موضوع اوږدوي او واقعات په وار وار پکښې تکرارېږي.

د دې ټولو ستونزو پر ته دا ځلې پروفیسر "ایرالاپیدوس" د مسلمانو ټولنو د یوه بشپړ تاریخ د لیکلو یوه تجربه وکړه چې پیل یې د اسلام له پیله کېږي تر ۱۹۸۳م پورې، په دې کې لیکوال پر سیاسي، ټولنیزو او کلتوري اړخونو څېړنیزه لیکنه وکړه هغه دا خبره جوته کړه چې هره مسلمانه ټولنه په کلتوري لحاظ سره له بلې مسلمانې ټولنې څخه بېله پاته شوې ده که څه هم مذهب د هغوی په منځ کې د اتحاد د یوې پرزې په حیث موجود و، مګر د ټولنو نور کلتوري اړخونه له یو او بل څخه بیخي بېل وه او په هره ټولنه کې د اسلام یو بېل تصور شته.

د دې کتاب یوه ځانګړتیا دا ده چې د هغو څېړنو پایلې یې هم پکښې راوړې دي چې پر اسلام شوي دي لیکوال پر ثانوي مأخذ تر باور کولو وروسته د هغه په رڼا کې د بېلو بېلو هیوادونو د اسلامي ټولنو د تکامل بیان هم کړی دی پروفیسر "ایرالاپیدوس" نومي محقق پر اسلام د شوي نیوکو او اعتراضاتو ځواب هم ویلی دی دغه نیوکې دوه ډوله وې یو هغه چې تش د تعصب پر بنسټ پر اسلام بد رد ویل شوي وو او دویم ډول نیوکې هغه وې چې په مأخذاتو د نه پوهېدلو له کبله راپیدا شوي وې د بېلګې په توګه تر اوسه په لوېدیز کې دې نظر شهرت درلود چې اسلام یې د تورې په زور خپور شوی دی په غرب کې د مسلمانانو فاتحینو په هکله داسې تصویر په مغزو کې ځای پرېده چې په یوه لاس کې یې لښته توره وي او په بل لاس کې یې قرآن وي خلک په وهلو او ړټلو سره مسلمانان کوي مګر اوس د نوي تحقیقاتو په رڼا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې لوېدیځوالو محققینو دا نظر په سختئ سره رد کړی دی او ثابته کړې یې ده چې د اسلام په خپرولو کې د جنګونو پر ځای امنیت زیات رول لوبولی دی او د امن په دور کې اسلام زیات خپور شوی دی او ثابته شوې ده چې مسلمانو حکمرانانو یوازې د حکومت کولو سره لېوالتیا درلوده هغوی د خلکو د مسلمانولو سره کومه دلچسپي نه درلوده همدا وجه ده چې د عباسیانو په حکومت کې په منځنې ختیز کې ډېرې سیمې داسې وې چې وګړي یې مسلمانان نه وو مسلمانان یوازې په ښارونو کې اوسېدل او په کلیو بانډو کې خلکو پر خپلو مذهبونو عمل کاوه او د خلکو د مسلمانېدو پروسه هغه وخت پیل شوه کله چې عباسي خلافت د را پرزېدو په درشل کې شو په نوې اوضاع کې پر خلکو سیاسي، ټولنیز او اقتصادي فشارونه راغلل له دې کبله خلک مسلمانان شول په دیارلسمه مېلادي پېړۍ کې د خلکو د مسلمانېدو پروسه بشپړه شوه او د منځني ختیز ډېر کې خلک مسلمانان شول.

لیکوال د مذهب د الیشولو په لړ کې دوو تمایلاتو ته ګوته نیولې ده یو دا چې کله عربو او ترکانو یو لړ هغه هیوادونه ونیول چې مسلمانان نه وو هغوی پر ته له دې چې خلک اسلام ته راوبولي هلته خپل سیاسي واک ټینګ کړ، بل دا چې کله د ابل شوي هیواد لوړه طبقه مسلمانه شوه هغوی خپل کلتوري پاتې شونې (میراث) په اسلام ور ګډ کړل په نتیجه کې یې په هغه هیوادونو کې د اسلام کلتوري کالبوت الیش شو د بېلګې په توګه اندونیزیا، هند او د افریقا په یو لړ هیوادونو کې اسلام د یوه وحدت په بڼه پاتې نه شو بلکې په هر هیواد کې یې بڼه بدلېدله او د ځایي کلتور توکي پر عربي کلتور غالب شول مګر په هغه هیوادونو کې چیرې چې مسلمانه واکمنه ډله په اقلیت کې وه هلته د هغوی روحیه د سخت دریځ څخه ډکه وه او هغوی د ځایي کلتور د خپلولو سره سخت مخالفت او مزاحمت وښود یوازې هلته سیمه ییز کلتور د اسلامي یا عربي کلتور برخه وګرځېد چیرې چې واکمن او ابل شوي قومونه سره ګډ شول او د یوه مذهب منونکي شول له دې څخه په ټولنو کې زغم او روښانفکري پیدا شوه.

د کتاب په بله برخه کې لیکوال پر خپلواکو مسلمانو دولتونو بحث کړی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي څنګه هلته ديني عالمان او صوفيان ور ګډ شول په دې لړ کي چي په پارس کي صفويانو واک تر لاسه کړ هغوی د سياسي مقاصدو په نيت د مذهب د نامه څخه په بشپړه توګه ګټه پورته کړه او د پارس پر سني اکثريت يې په زور او جبر سره شيعه مذهب وتپه پايله يې دا شوه چي پاچا هم د سياسي او هم د مذهبي واک څښتن شو هغه په جبر سره حکومت وکړ دغه مثال د نوي ايران په هکله هم رشتيا کېږي چيري چي يو ځلي بيا سياست او مذهب سره يو ځای شوي دي او د ديکتاتورۍ روحيات يې پيدا کړي دي.

د کتاب په پای کي ليکوال پر دې بحث کوي چي څنګه مسلمان هيوادونه د اروپا تر اغېزو لاندي راغلي دي هغه زياتوي چي د استعمار په ولکه کي تر راتلو وروسته په مسلمانو هيوادو کي دوه ډوله ولولو وده وکړه يوه ډله د ملايانو وه چي د بهرنيو ځواکونو د ايستلو لپاره يې جهاد اعلان کړ او د بيا راژوندي کولو د غورځنګونو له لاري يې وغوښتل چي اسلام پخپله خالصه او لومړنۍ بڼه کي نافذ کړي او بله ډله د هغه باسوادو او پوهانو خلکو وه چي د استعماري ځواکونو په پوهتونونو کي يې زده کړي کړي وې هغوی غوښتل چي اسلام ته دي د منځلارۍ او نوښت جامه ور واغوندي تر څو د استعماري ځواکونو سره مقابله وکړي، اوس دغه کيفيت په ټولو مسلمانو هيوادونو کي وجود لري چي بايد د نوي زماني غوښتنو ته څنګه ځواب و ويل شي د بيا را ژوندي کولو د غورځنګونو له لاري او که د نوي نظرياتو د خپلولو له لاري...؟

ماخذ:

تاریخ اور دانشور

ليکوال ډاکټر مبارک علي

چاپ ۲۰۰۴ لاهور

فکشن هاوس، لاهور

(مسلمان معاشروں کا مطالعہ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هند مسلمانان

د هند دریو سیمو ته اسلام په بېلو بېلو بڼو راغی جنوبي هند ته اسلام عربو سوداګرو راوړ مګر دوی د سیاسي قوت د نه درلودلو له کبله د اسلام د خپرولو په لړ کې دومره اغېزمن ثابت نه شول ډېر لږ خلک مسلمانان شول د لوېدیز هند د سیند سیمي ته اسلام د عربو بریالیو په ورتګ سره راغی دغه وخت د اسلام لومړنی او ساده زمانه وه او فقهي مسلکونه لا نه وه پیدا شوي.

تر عربو وروسته د سیند او پنجاب په سیمو کې اسماعیلیانو تبلیغ پیل کړ هغوی د سني اکثریت په سیمو کې د یوه مذهبي اقلیت په حیث په پټه خپل اسماعیلي عقاید خپرول او دوی په دې کار کې ډېر مخته ولاړل دوی پوهېدل چې د یو چا عقیدې ته تغیر ورکول اسانه کار نه دی وخت نیسي هغوی ډېره موده خپل تبلیغ ته دوام ورکړ ورو، ورو یې خپل مذهب بدل کړ او آخر دې پړاو ته ورسېدل چې د ملتان په سیمه کې سیاسي قوت ترلاسه کړي او هلته خپل حکومت جوړ کړي

په درېیم پړاو کې تُرکان او افغانان هند ته ورغلل له ځانه سره یې اسلام هم ور وړ تُرکانو چې د اسلام کوم تصور له ځانه سره هند ته ور وړ هغه د عربو له تصوره بېل و، په دغه وخت په مسلمانانو کې ډېري فقهي ډلې پیدا شوي وې که څه هم د منځنۍ آسیا تُرکانو، افغانانو او پارسیانو اسلام منلی و، مسلمانان شوي وو مګر هغوی د عربي کلتور پر ضد زښتي مبارزې کړي وې په دې لړ کې شعوبیه فرقې نه یوازې خپل لرغوني ارزښتونه او قدرونه ژوندي وساتل بلکې هغه یې په اسلام ګډ کړل د هغه برخه یې وګرځول د عربو په مقابل کې یې خپله

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیا پاته وساتله لرغوني آريايي دودونه، افسانې او کلتور يې ختم نه کړل دغه ټول خصوصيات يې د اسلامي تهذيب برخه وګرځول.

د منځنۍ آسيا خلک (افغانستان او تُرکستان) د حنفي مسلک منونکي وو هغوی پر خپله عقيده ډېر ټينګ ولاړ وو هند ته د راتلونکي واکمنو سره چې به کوم ديني عالمان ورسره وو هغو ډېر سخت نظر درلود د اسماعليانو په رنګه هغوی له نرمۍ او مصلحت څخه بېخي کار نه اخيست څنګه چې يې واکمن ملاتړي وو او دوی هم په واک کې ګډون درلود ځکه د هغوی روحيه قوي وه همدا وجه وه چې په هند کې هغوی له لومړي سره د هندو مذهب له ارزښتونو او قدرونو مخالف وو هغوی هندوانو ته د کافر او مشرک خطاب کاوه په ډاګه يې ويل چې واجب القتل دي له دې پرته دوی د نورو مسالکو د مسلمانانو په هکله هم ښه نظر نه درلود مثلاً د شيعه ګانو او اسماعيليانو په هکله.

محمودغزنوي سني عقيده لرونکی مسلمان و، هغه د ملتان د اسماعيلي حکومت سره ډېر جنګونه وکړل او د هغوی سياسي قوت يې ور مات کړ وروسته په پنجاب کې غوري سلطنت پر پښو ودرېد هلته سُني عالمانو هڅه وکړه چې د ملتان او سيند څخه د اسماعيليانو اغيزې ختمې کړې په نورو سيمو کې د ماتې خوړلو له کبله د ګجرات په سيمه کې اسماعيليانو پناه اخيستې وه هلته هم ځکه پر تنګه شوه او نورو سيمو ته تيت او پرک شول.

په پارس کې د صفوي واکمن شاه اسماعيل واک ته تر رسېدو وروسته په ټول هيواد کې د هغه ملاتړو د شيعه مسلک تبليغ پيل کړ او د هغه په سرپرستې کې د هيواد اکثريت شيعه ګان شول او هند ته د شيعه ګانو ورتګ د مغولو په دور کې پيل شو په هغه وخت کې چې همايون له پارسه بيرته راغی. د جهانګير په زمانه کې د نورجهاني کورنۍ په دربار کې ډېر زور پيدا کړ او ورسره سم شيعه اميرانو هم په دربار کې اهميت ترلاسه کړ له دې څخه په دربار کې د سني او شيعه اميرانو په منځ کې تاوتريخوالی زيات شو مګر څنګه چې قدرت د سنيانو په لاس کې و، او د وګړو ډېر کې هم د سني مسلک سره اړه درلوده ځکه د پارس په رنګه دلته په مذهب کې کوم بدلون رانغی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبله د بغاوت روحيات درلودل او تل شيعه لږکيو د سني ډېرکيو د سختيو له کبله د بغاوت روحيات درلودل او تل په يې د هغو خلکو سره ملاتړ کاوه چې د بدلون په راوستلو سره يې د سنيانو قدرت له منځه وړی.

د هند مسلمانه ټولنه له دوو قشرونو څخه جوړه شوې ده يو قشر هغه خلک دي چې له بهره ورغلي هلته مېشت او تلپاتنه استوګن شوي دي بل قشر هغه سيمه ييز خلک دي چې پخوا يې د هندوانو د پلا پيلو ټبرونو سره اړه درلوده وروسته مسلمانان شول د داسې خلکو په هکله پوښتنه راپيدا کيږي چې آيا د دوی په مسلمانولو کې مسلمانو واکمنو برخه اخيستې ده او که دغه کار پوازې ديني عالمانو او صوفيانو کړی دی؟

په هند کې د اسلام خپراوي هغه وخت اهميت ترلاسه کړ کله چې مسلمانو واکمنو هلته خپل حکومت جوړ کړ داسې برېښي چې واکمنو له دې سره ليوالتيا درلوده چې سيمه ييز خلک دي مسلمانان شي تر څو د دوی په سياسي واک کې زياتوب راشي مګر په دې لړ کې هغوی نه غوښتل چې د اسلام په خپرولو کې له زوره کار واخلي ويرېدل چې هسې نه د بغاوت په کولو سره مو له واکه وغورځوي ځکه چې د هندوانو شمېر بېخي ډېر وو.

بلې خوا ته واکمنو دا غوښتل چې په هندوانو کې دې پوازې هغه بې مسلمانانې شي چې په سياسي توګه اغيزې لري دغه راز يې د حکومت په ټينګولو کې کار وکړي البته تر څو چې د عامو خلکو اړه وه حکومت او دوی ډېر سره ليرې وو.

د معاصرو تاريخونو څخه نه څرګنديږي چې ديني عالمانو دې تبليغ دندې مخته بيولې وي که څه هم کله نا کله به يې پر حکومت فشار اچاوه چې پر کفارو دې سختې وکړي هغوی دې ذليل او خوار کړي مګر شواهد ښيي چې هغوی په عامو خلکو کې د اسلام په خپرولو کې هيڅ کار نه دی کړی د دې لامل دا وو چې په هندي ټولنه کې روايتي ډله ييز ويش موجود وو او له کبله د کښته طبقې خلک د مسکنت ژوند ... جهالت او بدبختۍ په ... څيرن پيرن او چټل اوسېدل په ټولنه کې يې د انسان په حيث ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود ځکه مسلمانو واکمنو هم هغوی په همداسې حالت کې پرې ایښې وو او کومې اړیکې یې ورسره ټینګې نه کړې.

ځینې خلک د صوفیانو په هکله داسې فکر کوي چې هغوی په هند کې د اسلام په خپراوي کې ډېره برخه درلوده دا یوه غټه تېروتنه ده حقیقت داسې نه دی د دې تېروتنې او غولوونکې فرضیې ایجادوونکې د صوفیانو عقیدتمندان دي چې تل د خپلو پیرانو په کارنامو کې له مبالغې څخه کار اخلي که نه وي صوفیانو هم د اسلام په خپرولو کې کومه لېوالتیا نه ده ښودلې مثلاً په هند کې د دهلي د سلاطینو په لومړي دور کې معین الدین چشتي اجمیري. قطب الدین بختیار کاکي، نظام الدین اولیاء او نور ډېر لوی لوی صوفیان چې په کومو سیمو کې اوسېدل هلته د مسلمانانو شمېر ډېر لږ و، که د پورتنیو صوفیانو د عقیدتمندانو فرضیه سمه او پر ځای وي بیا خو په کار و، چې د اړونده سیمو ټول وګړي مسلمانان وای یا اکثریت مسلمانان وای او نه د تاریخي شواهدو څخه داسې معلومات لاس ته راځي چې د هغوی له رویه دې هغوی هندوانو ته د مسلمانېدو تبلیغ کړی وي د مثال په توګه د نظام الدین اولیاء په هکله دا یو تاریخي حقیقت دی چې د هغه په لاس یوازې یو سړی مسلمان شو له دې څخه روښانه شوه چې دا یوه ناسمه فرضیه ده چې په هند کې د اسلام په خپرولو کې د صوفیانو د تبلیغ ډېر مهم رول و.

په هند کې د اسلام د خپرېدو لاملونه نور دي، خلکو هغه وخت په مسلمانېدو پیل وکړ کله چې په هند کې د مسلمانانو حکومت ټینګ شو نوي مسلمانېدونکو غوښتل د یوه ټینګ مسلمان حکومت په شتون کې خپل منصبونه. جاګیرونه او جایدادونه خوندي کړي یا دا چې په مسلمانېدو سره په حکومت کې منصبونه یا حکومتي نوکرۍ ترلاسه کړي د نورو هندوانو له لوري چې په له ټولنې څخه وشړل شول هغو به هم اسلام ته مخ ور ګرځاوه او مسلمانېدل به. د کښته درجې خلک په دې هیله مسلمانان شول چې بنایي په ټولنه کې د هغوی ټولنیز مقام لوړ شي او دوی هم د عزت وړ وبلل شي په ډېر شمېر خلک د اسلام د ښوونو څخه په اغېزمن کېدو سره مسلمانان شول

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي دود هم و، چي يوه سياسي بندي مذهب بل کړ يعني له هندو څخه مسلمان شو هغه ته يې بخښنه کوله او له قيده يې آزاداوه مطلب دا چي ډېر لاملونه وه چي سيمه ييز خلک ورو، ورو مسلمانان شول.

د هند تر نيولو وروسته د واکمنو او د هغو د ملاتړ کوونکو رايه د هندوانو په هکله ښه نه وه، د برياليتوب احساس دوی ته دا وخت نه ورکاوه چي د هندوانو د کلتور يا د هغوی د مذهب په هکله کوم پاخه معلومات لاس ته راوړي پايله يې دا شوه چي هغوی هندو مذهب ته د خپلو ارزښتونو او قدرونو په رڼا کي وکتل او د سرسري جاج اخيستلو وروسته يې د هندوانو په هکله داسي فکر وکړ چي بت پرستي، د رقص و موسيقی سره مينه، په درمسالونو کي د جنسي اړيکو انځورنه، بې حسابه مذهبي مېلې، ټېلې په لکو معبودان، د نارينه د جنسي عضو عبادت، د غوا په شمول نژدې د هر شي عبادت د هندو مذهب هغه خصوصيات دي چي بېخي له اخلاقه لوېدلي دي او تش خرافات او کفريات دي.

مسلمانانو ته دا پوښتنه ور پيدا نه شوه چي د هندوانو د مذهب تکامل څنګه وشو او د هندو مذهب رسمونه کله او څنګه پيل شول مسلمانانو چي د هندوانو رسمونو لکه د مېږه تر مرګ وروسته د هغه سره د مايني ژوندۍ سوځل، د ګنګا په چټلو اوبو کي د ګناهونو پرېوللو په نيت لمبېدل، د غوا بولي څښتل او يو لړ نورو رسمونو ته وکتل نور يې د هندوانو څخه زړه تور شو هغوی د هندوانو د مذهبي کتابونو، د هغوی د معبودانو او مذهبي افسانو په هکله معلومات نه درلودل څکه يې فکر وکړ چي په هندوانو کي کوم پيغمبر نه دی تېر شوی او خدای د دې قوم اصلاح نه ده کړې څکه چي نه په ارزي دغه راز مسلمانانو د هندوانو بت پرستي د عربو د جاهليت د زمانې د بت پرستی سره پرتله کړه هغوی په دواړو ټولنو کي يو شان او سره ورته اخلاقي بېلارۍ وپلټلې وروسته له واکمنو څخه وغوښتل شول چي د هندوانو بتان دي مات کړي د هغوی درمسالونه دي ونړوي تر څو د هندوانو اخلاقي حالت سم شي لکه په لومړي دور کي چي مسلمانانو په مکه کي د قريشو د مشرکانو اخلاق ور سم کړي وو او د مکې تر نيولو وروسته يې د هغوی بتان ور مات کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځنۍ آسیا کې د منګولانو تر تاړاکونو وروسته په ډېر لوی شمېر سره دیني عالمان هند ته وکوچېدل دغه عالمان د عقیدې له مخې سنیان او په فقهي چارو کې ډېر سخت وو هغوی په هند کې تر مېشتېدو وروسته د هند مسلمان پاچاهان دې ته اړ کړل چې د دې په ایسته دې هندوانو ته د ذمیانو په سترګه نه ګوري ولي چې ذمیان یوازې اهل کتاب دي هندوان اهل کتاب نه دي دوی دې یا وژل شي یا دې مسلمانان کړل شي او که نه شي کولای چې مسلمانان یې کړي نو ذلیل او خوار دې یې کړي.

(سید نورالدین مبارک غزنوي وفات ۱۲۳۴م) د پاچاهانو د وجایبو په بیان کې وایي: "که پاچا د کفارو د ډېروالي له کبله نه شي کولای چې ختم یې کړي هغوی دې سپک کړي نه دې یې پرېږدي چې په عزت سره ژوند وکړي".

پاچا "غیاث الدین بلبن" خپل زوی خان شهید ته د نصیحت په کولو سره وویل: "دا د پاچا کار دی چې کفر، شرک، بت پرستي او کفار له منځه یوسي او که نه شي کولای چې له منځه یې یوسي نو دې یې خوار او زار وساتي".

"جلال الدین خلجي" پر دې خبره افسوس کاوه چې د هندوانو هره ورځ ډول په غاړه وي باجه وهي او روان وي د جمنا رود پر غاړه خپل مذهبي عبادت ته ځي "جلال الدین خلجي" ویل که زما وس کار کولای ما به دوی ته هیڅ اجازه نه وای ورکړې چې پان یې خوړلای سپین کالي یې اغوستلای یا یې د مسلمانانو په وړاندې په تونده لهجه خبرې کولای.

د "علاؤ الدین خلجي" په زمانه کې یوه عالم "شمس الدین ترک" د حدیثو په سوو کتابونه هند ته راوړل او له ملتانه یې پاچا ته داسې ولیکل:

(خبر شوی یم چې د هندوانو ښځې او کوچنیان د مسلمانانو د دروازو مخ ته فقرونه غواړي، اې د اسلام پاچا! پر تا دې آفرین وي چې ته د محمد صلی الله علیه وسلم د دین داسې ساتنه کوې).

دیني عالمان پر دې خبره سره یو وه چې هندوان باید کمزوري وساتل شي لکه کې د "علاؤ الدین خلجي" د دور نامتو عالم "قاضي مغیث" و ویل هندوان به تر هغو د مسلمانانو امر منونکي نه شي تر څو چې هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکینان او بېوزله نه شي.

هغه و، چې مسلمانو واکمنو د هندوانو په هکله داسې پالیسي غوره کړې وه چې هغوی تل د غلامۍ احساس وکړي مګر د ذمي والي د ذلت احساس موجود و، او د ذمي لپاره اړینه وه چې هغه دي د تحویلولو لپاره پخپله د ذمې پیسې راوړي، "شیخ احمد سرهندي مجدد الف ثاني" په یوه لیک کې ولیکل "له کفارو چې کومه جزیه اخیستل کېږي مرام یې د کفارو رسوایي او ذلت دی".

د سلاطینو په دور کې هندوانو حق نه درلود چې د خپل مذهب تبلیغ وکړي هغوی د نړېدلي درمسال د بیرته ترمیمولو او د نوي درمسال د جوړلو حق نه درلود د هندوانو پر مېلو یې محصولات لګولي وو مسلمان د هندو ښځې سره واده کولای شوای مګر هندو د مسلماني ښځې سره واده نه شوای کولای.

یوازې مسلمانان وو چې د هند په ټولنه کې یې ځانګړی مقام درلود که نه وي تر دې دمخه چې څه اقوام هند ته راغلي وو ټول د هند په ټولنه کې جذب شوي او حل شوي وو مګر مسلمانانو تر دې اوږدې مودې وکولای شوای خپل وجود بېل وساتي د دې لامل دا دی چې مسلمانانو له منځنۍ آسیا افغانستان او پارس څخه تر ورتګ وروسته هم د خپلو پلارنیو سیمو سره اړیکې و نه شلولې او د هغه ځایو له مذهبي غورځنګونو او افکارو څخه اغېزمن کېدل له دې پرته مذهب هغه قوت و، چې هندوان او مسلمانان یې یو له بله لیرې ساتل مسلمانانو هم توپیر غوښت هغوی وېرېدل چې په هندو اکثریت ورګډ نه شي او خپله ځانګړتیا له لاسه ور نه کړي.

په هند کې مسلمانه ټولنه پر دوو برخو وېشلې وه اوله برخه هغه وه چې د بریالیو په حیث هند ته راغلل او د حکومت تر جوړېدو وروسته هم پرله پسې د هغوی د لېږدېدني لړۍ له افغانستان او منځنۍ آسیا څخه ور پیل شوې وه دغه مسلمانان د اقتصادي وضعې د ښه کولو لپاره هند ته ور مات وو او بله برخه هغه سیمه ییز خلک وو چې د لوړې طبقې د هندوانو د ناسم سلوک او یو لړ نورو لاملونو له کبله مسلمانان شول او د مسلماني ټولنې برخه وګرځېدل دغه راز مسلمانه ټولنه له سیمه ییزو او بهرنیو مسلمانانو څخه جوړه شوې وه مګر د ځایي او مهاجر تصور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وخت په تېرېدو سره تغیر پیدا کاوه ولي چي په لومړني دور کي چي کوم مسلمانان هند ته ورغلل هغوی د اوږدې مودې تر تېرولو وروسته سیمه ییز عادتونه او خوی و بوی غوره کړل او د هندي چاپېریال برخه شول که څه هم د ځایي او بهرني تصور اوس هم پاته و، کله چي "مغولو" پر هند برید وکړ او واک ته ورسېدل د هند زړو واکمنو ډلو هغوی بهرنیان وبلل او د هغوی برید یې بهرنی تاړاک وباله د دې پر بنسټ د "راجپوتانو" سره ملګري شول د "مغولو" پر ضد یې جنګونه وکړل د "کنواهې" په جګړه کي "میواتیان" او "افغانان" په ګډه د "مغولو" پر ضد و جنګېدل تر دې بریده چي د "هلدیګاټ" په جنګ کي "افغانان" د "راجپوتانو" سره ملګري د "مغولي" امپراتور "جلال الدین محمد اکبر" پر خلاف وجنګېدل.

همدې توپیر ته په کتلو سره مغولو د قدرت تر ګټلو وروسته افغانانو او نور سیمه ییزو مسلمانانو ته په حکومت کي برخه ور نه کړه ولي چي هغوی د دهلي پاچاهي د هندوانو څخه نه بلکي د افغانانو څخه د جنګ تر کولو وروسته اخیستې وه هغوی فکر وکړ چي افغانانو له موږ څخه ماته خوړلې ده ځکه وړ تیا نه لري چي زموږ سره سیالي وکړي یوازي دغه نه بلکي په هر قدم کي مغولو پر افغانانو بد ویل چي ولي یې ځانونه د عادتونو په اعتبار سره هندیان کړل.

په ټول مغولي دور کي د سیمه ییز او بهرني مسلمان تصور موجود و، کوم خلک چي له منځنۍ آسیا او افغانستانه هند ته ورتلل هغوی به تل په هند کي پر میشتو مسلمانانو ټوکي کولې چي خپل خوی او بوی یې له لاسه ورکړی دی او هندیان شوي دي نوي ورغلي مسلمانانو ځانونه د کلتور له مخي ترپخوانیو مسلمانانو لوړ احساسول.

کله چي یو څوک له یوې سیمې څخه بلي سیمي ته ولاړ شي د هغه لپاره اسانه وي چي هغه دي ځان په نوې ټولنه کي ور ګډ کړي ولي چي هغه نه شي کولای د نوي ټولني له کلتوري قوتونو سره مقابله وکړي مګر چیري چي هجرت کوونکي په شمېر کي زیات وي په هغه صورت کي هغوی په نوې ټولنه کي هم د خپل کلتور د ټینګولو هڅي کوي د دې پر ته که په نوې سیمه کي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه سيمه کې ټولنيزه يووالى او ستره ټولنه همداسې د هېواد په ټولو سيمو کې ووړې د ټولنيو ټوکر پيل شي سيمه اقتصادي وسيلې لرې وي په سيمه ييزو او په بهرنيانو کې ټکر پيل شي سيمه ييز وګړي ورغلي خلک د ځان دښمنان احساسوي او فکر کوي چې نوي ورغلي بهرنيان د قوت په استعمالولو سره د هغوی د ځمکو، باغونو، ځناورو، ځنګلونو او معدنونو د لاندي کولو خيال لري.

په نوي ورغلي او سيمه ييزو خلکو کې دويم ټکر د تهذيب او کلتور وي نوي ورغلي د خپل ځانه سره د خپل هيواد ټول يادونه ور وړي د دوی رواجونه، کلتوري او ټولنيز ارزښتونه مزلونه ورسره کوي کله چې په نوي هيواد کې هغوی پر خپل کلتور عمل کوي او ساتي يې په لومړي سر کې کلتوري ټکر ډېر سخت وي مګر د وخت په تېرېدو سره دواړي ټولني يو د بل کلتوري ارزښتونه ومني او د دواړو ټولنو له ګډېدو څخه يو نوی تهذيب راپورته شي لکه په هند کې چې د آريايانو د ګډېدو په نتيجه کې يو ښېل تهذيب رامنځته شوی و، مګر که په ګډون کوونکو ټولنو کې يوې ټولني ځان لوړ احساساوه او د يووالي خوا ته يې زور واهه او داسي هڅې يې کولې چې هغه ټولې نخښې نښانې له منځه يوسي چې دوې ټولني سره يوځای کوي په داسي صورت کې د ټولنو په منځ کې ټکر د تل لپاره پاته شي او پوره نسلونه د دې ټکر قربانيان شي مګر ټکر او کشکمش له منځه نه ځي په داسي ټولنو کې هنر نه راټوکېږي ټولنيز کنګل والی له منځه ځي د تعصب او تنګ نظرۍ جوش تهذيبي او کلتوري پرمختګ په ټپه ودروي.

په هند کې چې کوم هندوان مسلمانان شول هغوی مذهب اليش کړ مګر کلتوري او تهذيبي ارزښتونه يې وا نه ړول، په نتيجه کې په هغوی کې هم د هندوانو رسمونه پاته شول او هم د مسلمانانو رسمونه ور ګډ شول ځنګه چې سياسي ځواک د بهرنيو مسلمانانو په لاس کې و، او سيمه ييزو مسلمانانو خپل کلتور د اسلام برخه و نه ګرځاوه هغوی د بهرنيو مسلمانانو په مقابل کې ځانونه کمتر او کښته احساس کړل بل پلو ته ديني عالمانو هم تل د هغوی پر هندويي رسمونو نيوکي کولې هغوی يې پوره مسلمانان نه بلل او هغوی ته يې په نيمګړي مسلمانانو خطاب کاوه.

ويل کېږي چې د کښته درجې هندوان څکه مسلمانان شول چې هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتل نوي ټولني ته تر ګډېدو وروسته ټولنیز حیثیت او درجه لوړه کړي هغوی تر مسلمانېدو وروسته ځانونه د کښتني درجې خلک نه احساسول غوښتل یې چې د سیمه ییزو رواجونو او دودونو څخه خلاصون ومومي او ځانونه په بهرنیو مسلمانانو ور ګډ کړي هغوی پر خپله پخوانی ځانګړتیا پښېمانه و، او غوښتل یې چې د بهرنیو مسلمانانو په رنګه نومونه غوره کړي د دې یو ښه مثال هغه هندوان دي چې تر مسلمانېدو وروسته به یې د خپل نامه سره د شیخ توری زیات کړ ډېرو نوي مسلمان شوي قومونو د خپلي ټولنیزي رُتبې د لوړولو لپاره د مسلمانانو قومونو نومونه غوره کړل لکه راجپوتان چي ځانونه یې خانان (۱) یا خانزاده ګان بلل د کښته ذات هندوانو دومره جرأت نه شوای کولای چې یوه لوړ قوم ته ځان منسوب کړي هغوی ځانونه مسلیان وبلل.

په سیند کې ډېرو قبیلو تر مسلمانېدو وروسته خپل نسب عربو قبایلو ته ورساوه دغه راز یې خپله ټولنیزه رُتبه لوړه کړه مثلاً "تهیم" ځانونه "آل تمیم" وبلل، "موریه" ځانونه "آل مغیره" وبلل او داسي فکر یې کاوه چي عباسیان، صدیقیان، فاروقیان او عثمانیان دي بلوڅانو "محمد بن هارون" ته خپل نسب ورساوه "سمه" قبیلې د "عکرمه بن ابي جهل" کورنۍ ته خپل نسب ورساوه "سومرو" قبیلې دعوه وکړه چي د عباسیانو له پلازمیني سامرې څخه راغلي دي څکه سومرو دي.

که یوې خوا ته په ټولنیزه او کلتوري توګه د خپل حیثیت تر بدلولو وروسته د ځایي مسلمانانو ریښې له خپلي خاوري او کلتور څخه وختلې بلې خوا ته بهرني مسلمانانو د هغوی دې بدلون ته هرکلی و نه وایه په سپکه سترګه یې ورته وکتل او په ټولنه کي د هغوی برابرۍ ته قایل نه شول کومو بهرنیو مسلمانانو چي د ځایي مسلمانو ښځو سره ودونه وکړل او د هغوی څخه چې یې کوم اولادونه پیدا شول هغوی ته هم په کښته سترګه وکتل شول د ځایي او د بهرني مسلمانانو له ګډون څخه چي کوم نسل پیدا شو هغه په جنوبي هند کي مېشت شو او د عربو نوایطو په نامه ونومول شول دغه خلک

---

(۱) خان په هند کې پښتانه ته ویل کېږي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د "راس کماري" په ختيزه سيمه کي اوسېدل دلته ځينو عربو نوايطو
د "تامل" ښځو سره ودونه وکړل له هغه چي کوم ګډ نسل پيدا شو هغه ته يې
"لبي" وويل عربو نوايطو "لبي" تر ځان کښته بلل.

په "کاروමنډل" دور ته په عربي کي معبر وايي هلته چي کوم عرب مېشت
شول د هغوی د سيمه ييزو مسلمانانو او هندوانو څخه سخته کرکه کېدله.

د "سکندر لودي" پر تخت په کښېنستلو کي تر ټولو لويه ستونزه دا وه
چي د هغه مور د ځايي مسلمانانو له کورنۍ څخه وه افغان اميرانو نه خوښوله
چي د يوې "زرګري" مور زوی دي پر تخت کښېني، په سيند کي د مظفرخان
ترخان مور د "جاريجه" قبيلې څخه وه ځکه اميرانو نه پرېښود چي پاچا شي
او د هغه مخالفت يې وکړ دغه د ميرزا باقي ترخان مور هم د سيند ځايي ښځه
وه هغه يې د ملنډو په طرز په دربار کي سيندی هلک باله.

د دهلي د سلاطينو د زمانې مؤرخ "ضياءالدين برني" چي د پاچاهانو کوم
حالات بيان کړي دي له هغوی څخه معلومېږي چي د مسلمانانو په ټولنه کي
د حسب و نسب او د لوړي کورنۍ تصور څومره پوخ شوی و، د حسب او نسب پر
بنسټ بهرنيو کورنيو د حکومت ټول لوړ منصبونه اشغال کړي وو او هر ډول ګټې يې
پورته کولې ځکه هغوی غوښتل چي دغه نظام دي پر پښو ولاړ وي هغوی اهليت او
صلاحيت د نسب په مقابل کي له منځه وړه او يوازي يې هغه چا ته د مختو تلونوبت
ورکاوه چي نسل، نسب او ذات يې لوړ وي د مثال په توګه د "شمس الدين التمش"
په دور کي وزير "نظام الملک جنيدي" د "قنوج" د خواجګۍ لپاره "جمال الدين
مرزوق" پاچا ته ور ووست په دې وخت کي په دربار کي يو امير "خواجه عزيز"
ناست و، هغه چي "جمال الدين مرزوق" ته وکتل نو يې وويل.

به دست دون مده خامه که گردون را مجال افتد
سیه سنگی که در کعبه است سازد سنگ استنجا

ژباړه: د کمصل په ګوتو کي قلم مه ورکوه، که د کمصل وس ورسېد
د حجر اسود (توره ډبره) به د استنجا لوټه کړي.

Scanned with CamScanner

پاچا چې معلومات وکړل رښتیا هم کم اصل و، که څه هم وزیر یې سپارښت کړی و، چې ډېر پوه او هوښیار خطاط دی مګر پاچا څوا ورځخه بده کړه چې د کمصلو د هنر له کبله زما د حکومت رنګ بدېږي تر دې وروسته پاچا امر وکړ چې د هغه په حکومت کې چې څه کمصل خلک لوړو چوکیو ته رسېدلي دي هغه ټول دي پسې واخیستل شي تر تفتیش وروسته پته ولګېده چې ۳۲ کسه کمصل دي دوی ټول یې د حکومت له دندو څخه وشړل.

د "شمس الدین التمش" دغه پالیسي "غیاث الدین بلبن" هم جاري وساتله هغه د "امروهې" د خواجګۍ منصب ځکه "کمال مهیار" ته ورنه کړ چې د هغه پلار هندو غلام پاته شوی و، د "کمال مهیار" په هکله و ویل شول چې ډېر باسواده، لایق او هنر لرونکی انسان دی مګر د کمصل ذات سره اړه لري "غیاث الدین بلبن" ویل: زه هیڅکله نه شم کولای چې یو کمصل یا نااهل انسان په هغه حکومت کې راسره ګډ کړم چې خدای ما ته په انعام کې راکړی دی، د نوموړي پاچا په هکله د هغه معاصر مؤرخ "ضیاءالدین برني" په ډېر ویاړ سره د "غیاث الدین بلبن" په هکله لیکي:

(هغه د پاچاهۍ په ټوله دوره کې چې څلوېښت کاله وه د هیڅ رئیس(۱)، بازاري(۲)، مفرد(۳)، کمصل(۴)، ټوکي(۵) او رذیل انسان سره خبره ونه کړه).

محمد تغلق چې د خپلو امیرانو د زور د ماتولو لپاره ځایي مسلمانانو ته کوم منصبونه ورکړل د هغوی پر سر د ده سره زښت مخالفت وښودل شو معاصر مؤرخ "ضیاءالدین برني" د هغو خلکو نومونه په خپل کتاب کې راوړي او د داسې احساساتو ښکارندویي کوي چې د هغه زمانې د هند د مسلمانانو ذهني کچه یې ښودله، هغه ولیکل:

(د بد اهل د زوی نجبا مطرب رُتبه یې ډېره لوړه کړې ده... دغه راز یې

---

(۱) [illegible] درجې چارواکی.

(۲) [illegible] درجې سوداګر لکه بنجاره، دوکاندار.

(۳) [illegible] چې د هیڅ امیر په مشرۍ کې نه وي او یوازې وي.

(۴) [illegible] مسلمان یا هغه هندو چې مسلمان شوی وي.

(۵) [illegible] کوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

د "عزيز خمار" د هغه د ورور "فيروز دلاک"، "ملک الشعرا"، "مسعود خمار"،
"ګدا پاڅوان" او نورو کمسلو ته لوړ منصبونه ور کړي، "شيخ بابو فلک بچه
جولا" يې خپل ځنګ ته کښېنولی دی "پير پاڅوان" ته يې چې د هند تر ټولو
رذيل او سپک انسان دی د ديوان وزارت ور سپارلی دی ـــ د "احمد اياز"
غلام "مقبل" ته يې د ګجرات وزارت ور کړی دی.

د مغولو په زمانه کې د بهرني او خالص مسلمان توپير پاتې نه و، دغه توپير د
اروپا څخه راغلي سيلاني "برنير" هم حس کړ او وايي ليکل چې له منځنۍ آسيا
څخه راغلي خلکو رنګونه سپين دي او خالص مسلمانان غنم رنګه او تور دي
دغه شي د دواړو تر منځ توپير ساتلی دی سپين پوستي مسلمانان خلکو ته
غنم رنګو او تور پوستو مسلمانانو لوړ ولي او هغوی ته په سپکه سترګه ګوري
دې ته په کتلو سره اميرانو او د لوړې طبقې خلکو کوښښ کړی چې د کشميرۍ
ښځو سره ودونه وکړي تر څو اولادونه يې سپين رنګي وي.

قدرت د بهرنيو مسلمانانو په لاس کې و، هغوی د نورو قومونو په مقابل
افسانې خپرې کړې وې او د هغوی د خلکو تيارو په باکلو سره يې هغوی ته
د حکومت په لوړو ځايونو کې ور کړي وې، د بېلګې په توګه د منځنۍ آسيا خلکو
د حکومت لوی منصبونه اشغال کړي وو افغانان او ترکان عباسي او بخارايي
کېدل لښکر له دوی څخه جوړ شوی و، عربو او حبشيانو ته يې توپخانه
ور سپارلې وه حبشيان خواجه سرايان وو کشميريان ټيک حرام بلل کېدل او
نوي مسلمانېدونکي ته يې هيڅ منصب نه ور کاوه د دې ټولو کړنو څخه موږ دا
وايو چې بهرني مسلمانان قدرت په لاس کې درلود او نور اقوام ځني محکوم ګڼل.

په هند کې د مسلمانانو ټولنه په اشرافو او اجلافو تر وېشل کېدو وروسته
ټوټې ټوټې شوې وه اشراف هغه خلک وو چې له بهره ور غلي وو په هند کې يې
حکومتونه جوړ کړي وو په هغو کې پوره پاملرنه د مغولو وه ځکه چې په هند کې
دوی واک ته رسېدلي وو دوی هم اشراف بلل کېدل وروسته مغول د ميراث
نامه سره وېشل شول.

په اشرافو کې پوره پاملرنه د سيدانو هم وه چې هغوی د هند په مسلمانانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ټولو زیات ددرناوي وړ او سپېڅلي بلل کېدل او د عزت په توګه یې شاه ورته ویل دوی ته کراماتي افسانې منسوبې وې او داسې فکر کېده چې ساداتو ته خدای ډېر ستر قوت ورکړی دی د دوی دعاوي او ښېراوي د خدای په دربار کې ژر منل کېږي او پر دوی اور اثر نه کوي دوی تاویزونه، څانښتونه او لیکل شوي دعاګاني په خلکو څېنبلې واکمنو یې هم درناوی کاوه او په حکومت کې مذهبي منصبونه دوی ته ورکول کېدل که به یوه سید جرم وکړ هغه بخښل کېده زیاتره واکمنو د هغوی د وژلو څخه ډډه کوله.

دغه درناوي او عزت د ساداتو خیالات ور لوړ کړه هغوی د ټولني څخه بېل شول ودونه یې یوازې پخپلو منځو کې سره کول تر څو دوی خپاره او کمزوري نه شي په ښارونو کې د نورو مسلمانو څخه په بېلو محلتونو کې اوسېدل هدیرې یې هم بېلې وې تر څو خلک درورونه ور وړي او څوک چې د مرادو لپاره زیارتونو ته ورځي د دوی هدیرې ته ورشي.

ساداتو دوې ګټي کولې هم یې درورونه ټولول هم یې درناوی کېده پای یې یې دا شو چې د منځنۍ آسیا څخه د ساداتو په نامه بې شمېره کورنۍ هند ته ورماتي شوې او په هند کي مېشتي شوې مثلاً د "کلوړا" د پاچاهی په دور کي یوازې د سیند په "ټټه" ښار کې د سیدانو دوولس غټي کورنۍ میشتي وې له دې څخه پرته د سیدانو کوچنۍ کورنۍ هم هلته ځای پر ځای شوي وې سیدان په حکومتونو کي د قاضي، صدر، مفتي او شیخ الاسلام منصبونو ته رسېدلي وو غټ جایدادونه او جاګیرونه یې درلودل په دوی کي زیاتره پیران وو خلکو درورونه او سوغاتونه ورته راوړل زیاتره کښتګرو او بزګرو د خپل فصل څلوېښتمه برخه دوی ته ورکوله.

څنګه چې افغانانو هم په هند کي حکومت کړی دی او د مغولو په آخري دور کي په ډېر لوی شمېر سره هند ته ورغلل هغوی هم خپل نسلي لوړوالی سیاست او جنګونو له لاري ټینګ کړ دغه راز هغوی هم د نورو بهرنیو مسلمانانو په شان له ځایي مسلمانانو لیري اوسېدل کومي ټولنیزي او کلتوري اړیکي یې نه ورسره ساتلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قومونو لوړوالی او کښته والی له پخوا څخه د هند په ټولنه کې موجود و، او په هند کې یې د کُف او سیالۍ تصور رامخته کړی و، په خاصه توګه یې د واده په لړ کې دې ته ډېر پام کاوه تر څو په راتلونکې نسل کې یې خرابي را نه شي د لوړ او کښته ذاتونو تصور ته مسلمانانو هم هند ته تر ورتګ وروسته ارزښت ورکړ د هیچا لپاره شونې نه شوه چې هغه دې خپل ذات پرېږدي د بل ذات خلکو د هغه دغه حرکت نه نامه ځکه په مسلمانانو کې د ذات سره وفاداری ډېر ارزښت ترلاسه کړ.

بهرنیو مسلمانانو د خپلې پېژندنې لپاره د خپل نامه سره د خپلو پلارنیو ښارونو نومونه لیکل لکه: سمرقندي، بخاري، بلخي، غزنوي، غوري، ګردېزي، مدني، قریشي او شیرازي په دغه خلکو کې چې د بخارا څخه کوم خلک راغلي وو هغو ټولو ځانونه سیدان بلل پخپله بخاري توری د سید په معنی ګرځېدلی و، داسې فکر کېده چې د بخارا ټول اوسېدونکي سیدان دي او هلته بې له سیدانو بل هیڅوک ژوند نه کوي څنګه چې بهرني مسلمانانو پوځ او د حکومت غټې چوکی اشغال کړې وې ځکه په هغوی کې اړونده خویونه لیدل کېدل لکه بهادري، غښتلتیا، علمیت، سخاوت، زړه سواندي او داسې نور...

ځایي مسلمانان زیاتره دستګر دانان، کښتګر، مزدوران، جولاګان، خیاطان، قصابان، دلاکان او کارګران وو دا هغه کسبونه وو چې دوی تر مسلمانېدو دمخه هم کول او چې مسلمانان شول هم یې دغه کسب جاري وساته د بهرني او ځایي مسلمانانو تر منځ زبردست توپیر موجود و، د خواریکښی او زیار کښی له کبله هغوی ته په سپکه ستر ګه کتل کېدل که به بهرنی مسلمان مسکین شو هغه د لوړي مرګ خوښاوه مګر پورتني کسبونه یې نه غوره کول ځکه چې وېرېدل هسې نه په ټولنه کې یې مقام کم شي او په سپکه ستر ګه ور ته وکتل شي.

ځایي وګړي چې مسلمانان شول بهرنیو مسلمانانو هغوی هیڅ هم د قدر وړ و نه بلل او تل یې هغوی وروسته پاته ساتل په ځینو سیمو کې تر دې برېده د تعصبه ډکه رویه کېدله چې د کښته ذاتو مسلمانانو نه شوای کولای په خوراکو او ناسته و، ولاړه کې د اشرافو مسلمانانو پېښې وکړي لکه هندوانه

برهمنانو چي پر سوډرانو(۱) رنګارنګ بندیزونه لګولي وو دغه راز بندیزونه پر ځایي او کمذاته مسلمانانو لګېدلي وو د "سهارنپور" په سیمه کي وضع دې برید ته رسېدلې وه چي د امیرانو او اشرافو له لوري پر کښته مسلمانانو دغه ډول بندیزونه وو.

۱- هغوی حق نه درلود چي پلو یا غورمه پخه کړي ځکه چي دغه د لوړي طبقې خواړه دي.

۲- هغوی حق نه درلود چي د لوړي طبقې خلکو ته مېلمستیا او ست وکړي ولي چي د ست کولو حق یوازي د لوړي طبقې خلک لري.

۳- هغوی حق نه درلود چي د خپلو کوچنیانو نومونه یې د لوړي طبقې د خلکو د نومونو په شان ایښي وای هغوی یوازي داسي نومونه ایښودلای شوای لکه، (تورک، خړ، ګړندی او داسي نور...).

۴- هغوی ته اجازه نه وه چي د لوړي طبقې خلکو ته دي د "السلام علیکم" په ویلو سره سلام ور واچوي هغوی باید یوازي آداب یا بندګي و وایي.

له دې څخه معلومېدله چي په هند کي هیڅکله په مسلمانانو کي یووالی نه و، او تل دوی د ټولنیز توپیر په خانو کي وېشلي وو د هندوانو په څېر دوی هم وېشلي وه د لوړ او کښته تصور پکښي راسخ و، هغه خلک چي د روښانه راتلونکي مهال په هیله مسلمانان شول تر څو په نوې ټولنه کي د هغوی درناوی وشي مګر د بهرنیو مسلمانانو له لوري دوی ته لوړ مقام ور نه کړل شو که څه هم ډېرو نوي مسلمانانو ځانونه د دوی په شان بهرني مسلمانان کړه نسبونه یې بدل کړل بخاریان سیدان، خانان او تُرکان شول مګر ټولنیزه رُتبه یې بیا هم پورته نه شوه او هماغسي د هندوتوب او بت پرستۍ د زمانې غوندي سپک پاته شول.

هند ته چي کوم خلک ور مات شوي وو په هغوی کي اکثریت د پوځیانو، شاعرانو، ادیبانو، لیکوالانو، پیرانو، درویشانو، فقهاوو او دیني عالمانو وو، هغوی

(۱) سوډران یا شوډران د هندوانو د څلورو ټبرونو څخه یو هغه ټبر دی چي تر نورو ټبرونو کښته بلل کېږي د هغوی په هکله په هندوانو کي دا عقیده موجوده ده چي سوډران د برهما (د هندوانو تر ټولو لوی معبود) د پښو څخه پیدا شوي دي. (ژباړن)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوړې طبقې سره اړه درلوده هند ته تر ورتلو وروسته د حکومت لوړو منصبونو ته ورسېدل څنګه چې دوی د لوړې طبقې او د واکمنې ډلې حکومتي چارواکي وو څکه دوی په ښارونو کې اوسېدل دغه راز دوی د هند د ښارونو بڼه ور بدله کړه او په هند کې یې د منځنۍ آسیا کلتور ته زیاته وده ورکړه.

واکمنې ډلې د خپلو یو لړ اړتیاوو د پوره کولو لپاره کارخانې جوړولې چې هلته مریانو او مزدورانو کار کاوه او د واکمنو ډلو لپاره یې جامې، لوښي، زېور او نور ډول ډول سامانونه جوړول د واکمنو ډلو او امیرانو خوی او بوی او عادتونو په ښارونو کې یو لوړ کلتور پیدا کړ چې د کلیو څخه یې توپیر درلود د دې کلتور بنسټ پر هغه پیسو او شتمنیو ولاړ و، چې له کلیو باندو څخه ښارونو ته راغلې وې د کلیو باندو او لیرې پرتو سیمو خلکو خپل زیات تولیدات ښارونو ته لېږل مګر ښارونو د مالچې په بدل کې هغوی ته هیڅ نه ورکول که یې ورکول بېخي لږ یې ورکول د کلیو او لیرې پرتو سیمو خلکو اړتیاوې د بېوزلۍ او مفلسۍ له کبله ډېرې محدودې وې هغوی په خپلو سیمو کې ګزاره کولای شوای البته د هغوی تولیداتو د ښارونو په پرمختګ کې ډېر رول لوباوه.

په ښارونو کې پاچاهانو او امیرانو باغونه، کلاګانې، مسجدونه، مقبرې او منارونه جوړول د هغوی د ساعت تېرې توکي نڅا، شعر، موسیقي او د شرابو محفلونه وو د ښار د اوسېدونکو خواړه او جامې هم د کلیو د اوسېدونکو څخه بېل وو.

په هغه زمانه کې چې لا په هند کې یوازې هندوان اوسېدل هم د کښته ذاتونو خلک په کلیو کې اوسېدل ډېر لږ ښارونو ته ورتلل مګر کله چې مسلمانان هند ته ورغلل هغوی مزدورانو او چوپړ وهونکو ته اړتیا درلوده څکه هغوی د کښته ذاتونو خلکو ته اجازه ورکړه چې ښارونو ته دې راشي دغه راز د ښارونو وګړي ډېر شول او په ښارونو کې د مزدورانو نېستي له منځه ولاړه.

په ښارونو کې بهرنیو مسلمانو واکمنو د ځایي کلتور څخه بېخي بېل کلتور ته وده ورکړه په کلیو کې یا هندوان اوسېدل یا ځایي مسلمانان چې له هندوانو څخه مسلمانان شوي وو دغه راز خلک د یوه کهول په بڼه اوسېدل هغوی زاړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسمونه او ارزښتونه پاته ساتلي وو او په ډېرو رسمونو او رواجونو کې په دوی او هندوانو کې کوم خاص توپير نه و، د ځايي مسلمانانو دې خصوصيت بهرني مسلمانان له دوی څخه ليري کړل ځايي مسلمانانو د خپلې خاوري سره اړيکي درلودې هغوی د خپل کهاله د رواجونو سره تړلي وو او په فکري لحاظ د هغوی اړيکي د هند د ارزښتونو سره نښتي وې کله چې مسلمانان شول د هندوانو سره يې کلتوري اړيکي وشلېدې د خپلو زړو ارزښتونو څخه بېل شول او د يوې داسي اوضاع سره مخ شول چې په جسمي لحاظ سره په هند کې اوسېدل مګر په روحي لحاظ سره د بهرنيو مسلمانانو په څېر هغوی خپل مرکز له هنده دباندي وپلټه.

سره له دې چې ځايي مسلمانانو غوښتل په ټولنه کې مساوي مقام لاس ته راوړي مګر پاته راغلل بهرنيو مسلمانانو د هغوی ټولنيزه رتبه ور لوړه نه کړه بلې خواته په مسلمانېدو سره هغوی د خپل تېر مهال څخه هم پرې شوي وو له دې کبله هغوی د کمترۍ په احساس اخته شول او ټول ذهني او هنري ورتياوې يې په مغزو کې وچې شوې همدا لامل دی چې په پوره اسلامي دوره کې هيڅ ځايي مسلمان، نوموتلی شاعر، اديب، ديني عالم، فقيهه، جنرال، سپه سالار، وزير او منصبدار نه شو او نه کوم بل لوړ منصب ته ځايي مسلمان وتوانېد چې ورسېږي.

په داسي اوضاع کې د مسلمانانو په ټولنه کې دوه ډوله اغيزي پيدا شوې يو دا چې دوی د هند د خاوري سره هيڅ مينه نه درلوده او هند ته يې د کفر او شرک د خاوري په سترګه کتل ولي چې د هغه خاوري ډېر کې هندوان وو مسلمانانو فکر کاوه چې د هند په مشرکانه او کفري چاپېريال کې د خپل مذهب د ساتني لپاره بايد په ډېر پام سره ګامونه واخلي ځکه هغوی د هند خاوري څخه بېل او نابلده شول او اړيکي يې له پيله د هنده سره و نه نښلولې بلکې د دې يې د خواخوږۍ مرکز له هنده دباندي په خپلو پلارنيو سيمو کې کاوه له دې څخه يو رومانوي او افسانوي خوش فهمي پيدا شوه د هند يوه ديني عالم په خپله وصيت نامه کې وليکل:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

(موږ اجنبیان یو زموږ پلار او نیکه هند ته د اجنبیانو په توګه راغلي وو زموږ لپاره عربي ژبه او عربي نسب دواړه د ویاړ لامل دي تر څو چې موږ س کار وکړي موږ باید د عربستان خوی او بوی له لاسه ور نه کړو څکه چې عربستان د نبي صلی الله علیه وسلم د زوکړې ځای دی او باید د عجمو له رسمونو او د هندوانو له عادتونو څخه ځانونه لیرې وساتو).

نوموړي دیني عالم په خپله وصیت نامه کې بهرني مسلمانانو ته د ویناپه کولو سره وایي چې عجمي رسمونه او د هندوانو عادتونه دواړه بد دي باید لیرې ورڅخه و اوسو تر دې وروسته هم داسې انګېرل کېدله چې د هند خاوره د مسلمانانو تلپاتې هیواد نه دی دلته دوی یوازې استوګن شوي دي.

کله چې اړتیا ولیدل شوه چې باید په بنګالي ژبه مذهبي کتابونه وژباړل شي تر څو د بنګال مسلمانانو ته ورسېږي په دې مسئله کې ډېرو دیني عالمانو نیوکه وکړه چې د هندوانو په "دیوناګري" لیکدود د دیني کتابونو په لیکلو سره دوی نه غواړي چې ګناه کاران شي دا د دیني کتابونو ډېره لویه بې ادبي ده ولې چې د هندوانو ژبه ناپاکه او ناولې ده.

د "حاجي محمد" په نامه یوه مذهبي عالم نه غوښتل چې د هندوانو په لیکدود کتاب ولیکي هغه ولیکل که څه هم نه غواړم مګر خلکو ته د پوهې د رسولو کوښښ کوم که څوک زما هندي لیکدود و ویني نو مخ دې نه ورڅخه ګرځوي کرکه دې نه راڅخه کوي، یوه بل دیني عالم "عبدالنبي" و ویل: "په زړه کې ویرېږم چې خدای راڅخه خوابدی نه شي چې ما د مسلمانانو مذهبي کتابونه په بنګالي ژبه ولي ولیکل؟"

له داسې افکارو څخه په مسلمانانو کې بې اتفاقي پیدا شوه که څه هم مذهب دوی سره نژدې کول مګر په دوی کې ټولنیز توپیر دومره پیاوړی و، چې دوی هیڅکله سره نژدې نه شول د دوو بېلو بېلو افکارو په درلودلو سره د مسلماني ټولنې د وګړو اړیکې د هند د خاورې سره ټینګې نه شوې وطن او ټولنه سره بېل شول او د وطن سره تړلې د خوندیتوب احساس له منځه ولاړ د دوی د کلتور ریښې په ځمکه کې ښخې نه وې هغوی د اجنبیت په احساس سره د ټولنې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه ته درلوده د هغوی په وړاندې تر ټولو لوی مرام دا و، چې په اقتصادي لحاظ سره ځانونه پیاوړي کړي او وس و توان یې کار وکړي چې بل هیواد ته هجرت وکړي او هند پرېږدي.

په دغه دور کې ډېر مذهبي غورځنګونه راپورته شول هغوی غوښتل چې مسلمانان دې د هندوانو سره هیڅ ډول اړیکې نه ساتي هغوی فکر کاوه چې د هندوانو سره اړیکې مسلمانان کمواکي کوي غورځنګونو کوښښونه وکړل چې مذهب په خپله رُکه (خالصه) بڼه وساتل شي په هند کې هر ځلې مذهبي غورځنګونه پورته شوي دي یو هم ټولنیز، اقتصادي یا سیاسي غورځنګ نه دی پورته شوی چې وروسته پاته طبقو ته مرسته ورسوي او هغوی په راپورته کړي له دې څخه معلومېږي چې د هند مسلمانان د هند له خاوري څخه بېل شوي وو او په هغوی کې د ټولنیز او اقتصادي بهبود هیڅ تصور موجود نه و.

لکه څنګه چې د هند د مسلمانانو واکمنو ډلو په افغانستان او منځنی آسیا اړه درلوده څکه هغوی په فکري لحاظ سره د هند کلتور غیر اسلامي باله او په کښته احساسولو سره یې و نه مانه او تل یې هلې ځلې کولې چې خپل بهرنی کلتور ژوندی وساتي د دې لپاره هغوی داسې کتابونه لوستل چې د دوی د پلارني ټاټوبي کیسې او افسانې پکښې راغلي وې لکه، لیلا و مجنون او شیرین وفرهاد چې له کوچنیوالي څخه یې د ماشومانو په ذهنو کې ور اچولې د دې پر ته حافظ، رومي، سعدي، جامي او فردوسي هغه شاعران وو چې کتابونه یې هندي مسلمانانو لوستل او زړونه یې په خوشالول.

مشهور دیني عالم "مولانا عبید الله سندي" یو ځای داسې لیکي:

(کله چې یو هندی مسلمان بل مسلمان هیواد ته ولاړ شي هلته د خپل هندي توب څخه کرکه حس کړي او د هغه په ذهن کې دا خبره راسخه شي چې هندي توب اسلام دوه بېل توکي دي کله چې یو هندی ځان مسلمان بولي هندي توب ترې بېل ذهن څخه ایستل مهم بولي د دې سبب معلومول ډېر ستونزمن دی خو هندي مسلمانان د نورو مسلمانو هیوادونو دیني عالمانو او د امامانو ... او د هغوی د بنوونو څخه اسلام زده کوي له دې څخه دا نتیجه راوزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د هغوی په ذهنونو کي په شعوري او غير شعوري توګه دا خبره روښانه کېږي چي د اسلام او د هغه د ښوونو ټول مرکزونه له هنده بهر دي).

د پورتنيو افکارو په درلودلو سره د هند مسلمانو واکمنو ډلو خپلي اړيکي له هنده بهر په خپل پلارني ټاټوبي کي ساتلي وې او د ځايي مسلمانانو سره يې هيڅ ډول اړيکي نه درلودې او کله چي د حکومت د بدلولو اړتيا وليدل شوه هغوی يوه بهرني هيواد ته سترګي ور واړولې همدا وجه وه کله چي افغان اميران د ابراهيم لودي شخه ناخوښه شول هغوی ظهيرالدين بابر ته پر هند د يرغل کولو بلنه ورکړه تر څو هغه د حکومت په بدلولو کي د دوی سره مرسته وکړي او تخت دوی ته په لاس ورکړي.

د دوی خيال خام و، ډېر کم داسي شوي دي چي يو بهرنی ځواک قدرت لاس ته راولي او هغه يې بل چا ته ور وسپاري ځکه کله چي بابر د هند افغان پاچا ابراهيم لودي ته ماته ورکړه او حکومت يې ونيو نو يې منځنی آسيا ته د بيرته تلو خيال پرېښود.

د دې دويم مثال د "احمد شاه بابا" دی چي هغه ته هم پر هند د يرغل کولو بلنه ورکړل شوه تر څو د مرهټيانو زور ور اوبه کړي دغه راز د مېسور واکمن ټيپو سلطان هم د انګرېزانو پر ضد د ترکيې د خليفه څخه د مرستي خواست وکړ او د ۱۸۵۷م تر بغاوت وروسته مسلمانانو هيله درلوده چي د پارس پاچا به د دوی سره مرسته وکړي وروسته په افغانستان کي د نادر شاه په دوره کي هم د هند د مسلمانانو په نمايندګي ډېر ديني عالمان افغانستان ته په دې نيت ولاړل چي د افغانستان پاچا به د دوی سره له هنده د انګرېزانو په شړلو کي مرسته ورسره وکړي مګر افغانستان خپلي سياسي، اقتصادي او ټولنيزي ستونزي درلودې ځکه يې سر په ونه ګرځاوه.

له پورتنيو حوالو څخه برېښي چي د هند مسلمانو واکمنو ډلو پر ځان باور نه درلود ځايي مسلمانانو ته يې د کښته طبقي د مسلمانانو خطاب کړی و، له هغوی څخه يې هر ډول اړيکي شلولي وې که دوی پر ځای د دې چي بهرنيو ځواکونو ته بلنه ورکړي په خپلو کي سره يو موټي شوي وای مرهټيان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سیکان یې د خان ملګري کړي وای او د انګرېزي استعمار سره یې مقابله کړې وای نه یوازې به یې انګرېز د هند له خاوري شړلی وای بلکې د هند په مسلمانه ټولنه کې به هر ډول ډله ییز توپیر هم له منځه تللی وای دغه راز به د هند مسلمانانو ستري صدمې نه لیدلای او پر ځو بر خو به نه وېشل کېدلای.

مأخذ:

برصغير ميں مسلمان معاشرے كا الميہ
لیکوال ډاکټر مبارک علي
چاپ ۲۰۰۵م لاهور
فکشن هاوس، لاهور
(مسلمان معاشره)

Scanned with CamScanner

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library